

Slovenija

Izbira spominkov je raznolika, kakor so raznoliki kupci. Mi bomo seveda najraje izbrali kaj domačega. Foto: S. Busić

Naročnina: letno za posamezne države: Anglija 1,25 Lstg, Avstrija 80,00 Sch, Belgija 150,00 Bfr, Danska 21,00 Dkr, Finska 10 Fm, Francija 15,00 FF, Grčija 90,00 Dr, Holandija 11,00 Hfl, Italija 1.900,00 Lit, Nemčija 12,00 DM, Norveška 22,00 Nkr, Švedska 15,00 Skr, Švica 13,00 Sfr; prekmorske države — ZDA, Kanada, Avstralija, Argentina in druge 5,00 US dolarjev ali enakovrednost v drugi valuti oziroma dinarjih

Če varčujete — potem varčujte pri Jugobanki

ZAKAJ?

Zato, ker je JUGOBANKA:

- najstarejša specializirana jugoslovanska banka,
- na prvem mestu po višini skupnih deviznih vlog in banka z največjim poprečjem deviznega in dinarskega varčevanja v Jugoslaviji,
- banka, ki ima 90 poslovnih enot na območju vse Jugoslavije, v vseh republikah in pokrajinah,
- banka, ki poslovno sodeluje s 1.100 bankami v 116 državah,
- znana po dobrem poslovanju in ekspeditivnosti ter vedno izpolnjuje svoje obveznosti.

JUGOBANKA DAJE:

- na vse hranilne vloge najvišje možne obrestne mere.

Poleg tega JUGOBANKA:

- zavaruje varčevalce vezanih vlog pri zavarovalnicah v Jugoslaviji,
- omogoča sodelovanje pri loteriji za varčevalce,
- daje varčevalcem potrošniška posojila in kredite za stanovanjsko in komunalno gradnjo.

Vse nam zaupane bančne posle bomo izvršili z vso pozornostjo!

Iz vaših pisem	2
Na kratko	4
Namesto turističnega kažipota	5
Andrej Triler: Med Gorenjsko in Štajersko	8
Jože Olaj: Od Srebrnega brega do zlate vode	10
Breda Kovič: Zapuščina Petra Pavla Glavarja	12
Marina Draščič: Slovenski figov list	14
Zvone Kržišnik: Svečenica boginje Talije	16
J. K.: Kamnito mesto oživlja	18
English Section (I)	19
Začasno na tujem (II)	19
Peter Breščak: V korak s svetom	27
Stane Kumar o železnici	28
Niko Kuret: Kresovanjske šege na Slovenskem	29
Naši po svetu	30
Ina Slokan: Zlati jubilej glasila mladih	30
Naši pomenki	34
Azra Kristančič: Plačilo za nepremišljenost	34
Otroci berite	36
Jean Gradišnik, Francija: Iz spominov	38
Dušan Mevlja: Ljubezen na prvi pogled	39
Filatelija	40
Spominski koledarček	40

Izseljenci – turisti

Jože Prešeren
odgovorni urednik

»Sporočam vam, da bom letos poleti spet obiskal svojo drago domovino,« nam piše nek bralec iz Kanade. »Odšel sem sam, zdaj se vračam z družino. Posebno mama nas že nestrpno pričakuje. Upam, da se bom utegnil oglasiti tudi pri vas na Matici, da se bomo kaj pogovori-«

Taka sporočila, ki jih prejema uredništvo, niso redka. Vedno več jih je. Pot na uredništvo Rodne grude, na kratek klepet, pa marsikomu pomeni že del tistih »obveznih« obiskov, kamor spadajo tudi sorodniki in znanci iz otroških let. Marsikateremu rojaku se med bivanjem doma kaj zaplete, mi pa mu rade volje pomagamo razplesti voz. Z dobro voljo pa veste, da je mogoče storiti veliko. Neka naša zvesta bralka v Ameriki, že tam rojena, me je vprašala, kako jemljem službo pri Rodni grudi. Malo čudno sem jo pogledal, saj mi sprva ni bilo povsem jasno, kaj želi reči, potem sem pa le videl, da želi vedeti, če sem pri delu z izseljenci s srcem ali to delo opravljam togo, uradniško. Rekel sem ji, da se tega dela drugače sploh ne da opravljati kakor tako, da se mu v celoti posvetiš, da imaš razumevanje za vsakega izseljenca posebej. Z odgovorom je bila zadovoljna in rekla je, da se to vidi tudi iz Rodne grude. V Sloveniji še ni bila, ker doslej še ni imela priložnosti, slovensko pa govori tako tekoče, kakor da bi bila rojena tukaj in ves čas živela med nami.

Takih srečanj imamo na Matici kar precej vsako leto. Kako bi se mogli s temi ljudmi pogovarjati, če bi nam ne bilo do teh pogovorov. Čutimo pa tudi, da je naša dolžnost, da damo vsakomur vsaj kanček prijaznosti in domačnosti. Tako sprejemamo v teh dneh tudi sporočila o poletnih obiskih.

Izseljenci so naši najboljši gostje, moramo še včasih prepričevati nekatere naše turistične organizacije. Pri nas ostanejo sorazmerno najdalj, veliko pa tudi potrošijo. Obiskujejo kraje, kamor tuji turisti le redko zaidejo. Zanimajo se za spomenike naše preteklosti, ki so mnogim tujcem le malo mar. Narodno blago, spominke in druge drobne predmete, kupujejo s pravim navdušenjem tudi za svoje prijatelje-tujce. In končno — najbolj neposredna vez med tujci in našo deželo so prav tako izseljenci. Kdo bi tujca lahko bolje seznanil z lepotami naše dežele kot prav oni.

Nadaljevanje naših dopisovanj bo torej vaš obisk na našem uredništvu. Velja?

Veselje ob obisku

Prav lepa hvala za obisk ansambla Lojzeta Slaka in Matice v Avstraliji in tudi v našem kraju. Vsi skupaj so nas prav lepo razveselili, globoko do srca. Tako lepega koncerta, kot so nam ga pripravili, še dolgo ne bomo pozabili. Seveda ne bomo pozabili tudi lepih domačih besed in pesmi, ki jih tako poredko slišimo. Še enkrat najlepša hvala.

Družina Rezelj
Geelong, Vic Avstralija

Nova naročnica

Dolgo časa mi je bila najboljša prijateljica med bivanjem v tujini revija »Antena«, lani pa sem med obiskom doma slučajno dobila v roke tudi »Rodno grudo«. Odločila sem se, da si jo naročim, hkrati pa to lepo revijo naročam tudi za mojo prijateljico — kot darilo za obletnico njene poroke.

Gabrijela Vanovšek
Studen, Švica

Košček domovine

To moje pismo z naročnino sem vam hotel poslati že pred kakim mesecem, bolezen pa mi je to preprečila. Rodna gruda je res košček domovine za vsakega Slovenca in utira vsakemu čedalje večje hrepenenje po domovini.

Anton Golc
Rosanna, Avstralija

Nova sodelavka?

Ko bom dobila pisalni stroj, vas bom še večkrat nadlegovala s kakšnimi prispevki, zgodbami. Če bo zanič, saj imate gotovo tudi uredniški koš?

Zahvaljujem se za redno pošiljanje »Rodne grude«. O njej vse najlepše, zelo sem je vesela. Skoda, da ne izhaja dvakrat mesečno. Če bo kdaj nanesla prilika, pišite kaj o Lendavi, o lepih lendavskih goricah. Tudi tam se dogaja marsikaj zanimivega. Tam sem doma.

Zelo si želim tudi, ker sem vneta zgodovinarica, da bi vsaj včasih napisali o slovenskih gradovih in objavili zraven tudi kako sliko.

Erika Leist
Goetzingen, Nemčija

Po pismu sodimo, da vam beseda teče kar dobro, zato upamo, da nam boste kmalu poslali kako zgodbo! Prav dobrodošla nam bo, saj je prav, da se tudi Slovenci iz Nemčije oglašajo pogosteje. Tudi brez pisalnega stroja bi bila zgodba verjetno kar dobra.

V Lendavo bomo kar takoj poslali našega sodelavca, ki ima na skrbi Prekmurje, in tudi za članek o gradovih bomo poskrbeli, saj resnično želimo ustreči vsem, zakaj bi potem ne tudi vam!

Pomenek z rojaki

Dragi rojaki in rojakinje! Slovenci smo majhen narod, pa vendar živimo raztreseni po vsem širnem svetu. Mnogi si želimo, da bi se kdaj srečali in se prijateljsko pogovorili, pa nam je nemogoče. Kaj storiti? Druge poti ni, kot da se spoznavamo pismeno in si povemo svoja mnenja in doživetja. »Rodna gruda« je edina slovenska revija, ki naše misli in besede raznaša na vse konce sveta, v tovarne, gozdove, rudnike, gradbišča in kmetije. Zato je dolžnost nas vseh, da jo podpiramo in priporočamo tudi tistim, ki je še nimajo. Vi, ki ste šli iz domovine pozneje kot mi in ste mnogo mlajši, boste morali prevzeti del odgovornosti za to. Nam moči že pešajo, toda do zadnjega diha bomo ostali zvesti narodu, iz katerega izhajamo. Ljubezen do svojega naroda moramo prenašati tudi na otroke. Podpisani tudi ni več mlad, saj nosi na svojih plečih že tri četrtnine stoletja, tri četrtnine svojega življenja pa že ne živi več v rodnem kraju, v srcu pa še vedno nosi ljubezen do svojih ljudi in do svojega jezika.

Jack Tomšič
Cleveland, Ohio, ZDA

Za vsakega nekaj

Sem že dolgoletni naročnik Rodne grude. Stalno berem, ko pišejo bralci in se zahvaljujejo za delo in skrb Matice za Slovence po svetu. Ob tem se moram tudi jaz zahvaliti Matici, ki mi je pomagala urediti moje pokojninske zadeve. Rodna gruda je res odlična revija, ker prinaša za vsakega nekaj, kjerkoli se nahaja — prek morja ali v Evropi. Meni ugaja revija še posebej zaradi tega, ker tu naokoli ni nobenega Slovenca.

Julius Aurelio
Bad Rappenau, Nemčija

Eden izmed prvih bralcev

»Rodno grudo« berem že vse od njenega začetka in imam spravljene tudi vse izvode, ki so doslej izšli. Kadar nimam kaj za brati, pa grem po stare izvode in jih ponovno berem. Nadvse rad gledam slovenska mesta in vasi in vsakokrat me obide neko domotožje. Moja rojstna vas je Gorenje — visoko v hribih tako, da se od nas lahko vidi kar precej Slovenije. Naša fara Šentožbolt je bila svojčas najmanjša fara v škofiji.

Domovino sem zapustil leta 1913 kot osemnajstleten fant. Skupaj z dvema drugima fantoma smo šli v Nemčijo, leto dni za tem pa v Ameriko, kjer sem imel tri brate. Amerika me je zelo razočarala; šel bi nazaj v Nemčijo takoj, ko bi zbral dovolj denarja. Žal pa je izbruhnila vojna in ostal sem tukaj. Privadil

sem se in zdaj z ženo kar dobro živiva. V tistih letih pa je bilo slabo, slaba plača in brezdelje. Stanje dežele se je pričelo izboljševati šele s predsednikom Rooseveltom, ki je dal delavcem priložnost, da se organizirajo v delavskih unionih.

Domovino sem obiskal leta 1956 z ladjo »Queen Elisabeth«, leta 1965 pa z letalom »Adria«. Obakrat smo kar prijetno potovali in se prijetno počutili. Če bo šlo vse po sreči, bomo prišli v Slovenijo tudi letos, to pot bo najbrž prišel tudi sin in njegova žena.

Živimo v Belle Vernon, Pa., 30 milj južno od Pittsburgha in blizu dobro znane slovenske naselbine Herminie. Tu je razen nas le še ena slovenska družina, zato prinaša košček slovenskega duha v naš dom le »Prosveta« in »Rodna gruda«.

Tom Podbevšek
Belle Vernon, Pa., ZDA

Veselje ob Žužemberku

Najlepše se vam zahvaljujem za fotografijo Žužemberka, ki je bila na naslovni strani februarske številke. Moja žena je namreč doma iz Žužemberka, pa je bila te slike še posebno vesela. Hvala tudi za novico, da bomo v prihodnje lahko potovali prek morja s slovenskim letalom. Opisal vam bom dogodek, ki se mi je zelo vtisnil v spomin, in ga lahko objavite, če bo kaj prostora.

Bilo je na velikonočno nedeljo po maši v slovenski cerkvi. Stal sem ob cesti pred cerkvijo s sinom v naročju, ko sem med množico opazil znan obraz. Nekaj trenutkov sva se gledala, spomin mi vrta nazaj, od kod se poznavata. Seževa si v roke kot stara znanca. Močan stisk roke. »Živijo, Slavci!« »Kako si, Ivan!« In spominjala sva se tistih let, ko sva sedela pred novomeško kavarno ob kozarcu domačega cvička ter požvižgavala za dekleti.

»See you again!« je bil najin pozdrav, ko sva se poslovila. On se je vrnil nazaj na Aljasko, kjer dela pri naftnih vrelcih, jaz pa k vsakdanji bitki s časom in delom. Tujina je široka in včasih kruta, vse kar potrebuješ, je volja in odločnost, včasih pa tudi sreča.

S. Paulič
Downsview, Ont., Kanada

Matica s Slaki v Brisbanu

Malo je ljudi na severni polobli, ki jim je znano mesto Brisbane, glavno mesto Queenslanda, znano tudi pod imenom »Sončna dežela«. To je ena izmed številnih zveznih držav Avstralije. Prvi nastop Slakov v tej državi je bil v rudarskem mestu Mt. Isa. Med številnimi priseljenci v tem mestu je tudi močna skupina Jugoslovanov in seveda tudi Slovencev. Sicer pa nimam namena poročati o Slakovem gostovanju po Avstraliji, temveč želim le popisati doživljanje in vtise iz

Jazne — med Bevkovim vrhom in Sivko. Foto: Ančka Tomšič

tukajšnjega mesta Brisbane, kjer živim že prek dvajset let.

V nedeljo, 5. marca, smo nestrpnost pričakovali, da bodo slovenski gostje prišli na naše letališče iz Mt. Ise. Le kdo bi želel zamuditi to priložnost! Zvečer istega dne je »Glas Planinke« vabil k srečanju z gosti. Udeležba je bila odlična. Društveni predsednik in tajnik sta izmenjala pozdrave, nakar so se med zvoki Slakovih glasbil zavrteli pari, drugi pa so se z gosti pomešali v razgovor. Naše pridne gospe so pripravile odlično zakusko za lačna in žejna grla.

Zvečer naslednjega dne je bil koncert za širšo avstralsko javnost. Koncert sam je bil višek našega pričakovanja. Po dolgih letih smo vendarle imeli med seboj naše fante in dekleta v narodnih nošah, ki so nam prikazali našo lepo slovensko pesem. Jana Osojnikova je res kot rojena za vlogo povezovalke programa. Med gledalce je znala vcepiti res pravo razpoloženje.

Vse prehitro je minil tisti večer. Bila je že pozna ura, ko smo se razhajali. Ne bo odveč, če rečem, da je Slakovo gostovanje ob zamisli in podpori Matice prineslo uspeh in moralno podporo avstralskim Slovincem. Dobili smo občutek, da vendarle nismo tako osamljeni, saj je Avstralija le nekaj ur poleta od Evrope.

Vzdramili so nas tudi v Brisbanu. Dali so nam pobudo za uspešnejše delo v okviru »Planinke«.

Hvala Matici in Slakom za obisk! Približali ste nam domovino, kar naj predvsem velja naši mladini in ji pomaga, da ne utone v tujem morju!

Janez Primožič
Carina, Old., Avstralija

Plast rdečega avstralskega prahu

Ni še dolgo od tega, ko ste zapustili Avstralijo, pa vendar se mi zdi že cela večnost in čutim potrebo, da bi pokramljala z vami. Najprej naj vam povem, da smo po vašem odhodu čutili večjo praznino kot kdajkoli. Kako naj vam opišem te občutke? Skoraj so podobni občutku matere, ko sin ali hči zapusti dom po kratkem dopustu, ki so ga preživeli skupaj. Še huje je. Kot občutek družine, ki izgubi člana. Hiša je prazna. Tako so prazna naša srca. Le na dnu je še košček upanja, da se bo član vrnil ali da se bomo preselili k njemu.

Vaša beseda, beseda Jane, melodije Slakov so opravile veliko delo. Mislim, da se je marsikom dvignila plast rdečega avstralskega prahu in da se je odkrila prava domači prst. Lahko smo veseli, da med Slovenci ni takih, ki bi mrzili svojo rodno grudo, kar pa ne bi mogli trditi za nekatere druge.

Moj mož Toni in Nataša sta se odločila, da bosta odpotovala v domovino z Jatovim letalom 20. julija. Upamo, da bo vse v redu.

Ivanka Škof z družino
Melbourne, Vic. Avstralija

Djerdap — največja elektrarna v Evropi

Predsednik SFR Jugoslavije Josip Broz Tito in predsednik državnega sveta LR Romunije Nicolae Ceausescu sta 16. maja uradno odprla največjo elektrarno v Evropi Djerdap, ki sta jo skupno zgradili Jugoslavija in Romunija. Hkrati z elektrarno so odprli tudi dve ladijski splavnici in most, ki povezuje obe državi. Sredi mostu, na jugoslovansko-romunski meji, sta predsednika odkrila tudi spominsko ploščo.

Slavnosti v Djerdapu so se udeležile tudi delegacije podonavskih držav: Avstrije, Madžarske, Češkoslovaške in Sovjetske zveze. Pred več tisoč graditelji in okoliškimi prebivalci sta imela predsednika priložnostna govora. Romunski predsednik je predsedniku Titu ob 80-letnici podelil naslov heroja Romunije in ga odlikoval z redom »Zmaga socializma«.

Hidroelektrarno Djerdap so začeli graditi leta 1964, načrte zanjo pa so izdelali jugoslovanski in romunski strokovnjaki. Težnostni jez je dolg 1278 metrov, vanj pa so samo na jugoslovanski strani vgradili 1,602.162 kubičnih metrov betona, 74.000 ton betonskega železa in 55.000 ton opreme. V zbirnem jezeru za jezom se je zbralo okrog 1,5 milijard m³ vode.

Elektrarna Djerdap ima v vsaki državi po šest agregatov. Opremo za jugoslovanski del elektrarne sta izdelali Hidromontaža in Metalna, tri žerjave pa Lito-stroj. V vsej hidroelektrarni bodo pridobili letno 11,5 milijard kilovatnih ur električne energije, ki si jo bosta Romunija in Jugoslavija delili na polovico. Po moči je hidroelektrarna Djerdap peta elektrarna na svetu.

Železarna Štore vabi delavce

Železarna Štore se je v zadnjih letih močno modernizirala, po zaključku modernizacije pa se bo uvrstila med najmočnejša železarska podjetja v Jugoslaviji. Kljub uvajanju avtomatike in najmodernejših strojev potrebuje tovarna vedno več novih delavcev, ki pa jih je na domačem trgu delovne sile že težko dobiti. V podjetje vabijo tudi naše delavce, ki so trenutno zaposleni v tujini. Pripravljeni so jim pomagati tudi pri urejanju drugih problemov, ki so povezani z vrnitvijo. Naše rojake bi radi seznanili z delovnimi pogoji in zaslužkom že pred prihodom v domovino. Rojaki, ki se zanimajo za zaposlitev v tej tovarni, se lahko naposredno obrnejo na naslov: Železarna Štore, 63220 Štore, Slovenija, Jugoslavija.

Kongres slovenskih zdravnikov

V maju je bil v Ljubljani tretji kongres slovenskih zdravnikov. Na njem so razpravljali o zdravstvenem stanju prebivalstva in organizaciji zdravstvenega varstva v Sloveniji. Posebej je bilo nekaj razprav namenjenih škodljivosti kajenja, govorili so o življenjskih in delovnih razmerah zdravnikov na Slovenskem itd. Na kongresu so letos prvokrat podelili najbolj zaslužnim zdravstvenim delavcem Gerbičevo nagrado. Nagrada se imenuje po slavnem slovenskem zdravniku iz 17. stoletja Marku Gerbcu, ki je bil takrat znan in cenjen ne samo doma, ampak tudi v drugih evropskih deželah.

Častno diplomo in spominski kovanec s podobo dr. Marka Gerbca sta na kongresu prejela eden vodilnih slovenskih dermatologov primarij dr. Erman Pertl iz Maribora za svoje življenjsko delo ter podružnica slovenskega zdravniškega društva v Kopru. Za častne člane pa so bili imenovani slovenski zdravniki: Danilo Lokar, Miran Mal, Karel Matko, Polde Hladnik, Valentin Kušar in Vito Lavrič.

Ženske bolj trdožive

Majski kongres slovenskih zdravnikov nam je podal nekatere zanimive ugotovitve. Med temi to, da ima Slovenija v primerjavi z drugimi jugoslovanskimi republikami najdaljšo življenjsko dobo. Kljub temu pa je poprečna smrtnost v Sloveniji višja kot v ostalih republikah, to pa zato, ker je med Slovenci veliko starih ljudi. Po statistiki so ugotovili, da je kar 14,6 odstotkov Slovencev starih

nad šestdeset let. Po letu 1961 se življenjska doba za ženske podaljšuje, za moške pa pada. Tako je danes poprečna življenjska doba za ženske 72,2 leta, za moške pa 65,6 leta. Zelo se je v zadnjih letih pri nas tudi zmanjšala smrtnost pri novorojenčkih. Med najbolj pogostimi vzroki smrti v Sloveniji pa so na kongresu navedli bolezni srca in ožilja, rakasta obolenja, obolenja dihalnih organov ter razne poškodbe in nasilna smrt.

Športni jubilej

Prihodnje leto bomo v Sloveniji praznovali 110-letnico, odkar je bilo v Narodnem domu v Ljubljani ustanovljeno prvo slovensko telovadno društvo. Obenem bomo počastili 100-letnico rojstva enega najbolj zaslužnih mož za razvoj telesne kulture na Slovenskem dr. Viktorja Murnika. Ob tem jubileju bo telovadno društvo Partizan Narodni dom v Ljubljani organiziralo mednarodno gimnastično tekmovanje za Murnikov memorial.

Na drugem mestu

Med priseljenci, ki so se lani doselili v Avstralijo, so Jugoslovani po številu na drugem mestu. Skupaj s povratniki se je lani priselilo v to deželo 84.605 priseljenec. To je najnižje število od leta 1963. Med novimi priseljenci so bili lani na prvem mestu, kakor prejšnja leta Angleži, katerih se je priselilo 57.375. Na drugem mestu pa so Jugoslovani, katerih se je lani priselilo v Avstralijo 18.388.

Rojstni dom soustanovitelja in dolgoletnega predsednika pevskega zbora Zarje iz Clevelanda Lea Poljsaka v vasi Potok, Šmarje pri Ajdovščini.

Namesto turističnega kažipota

Ko pridete letos v Slovenijo, bi se prav gotovo radi čimbolj prijetno imeli med nami, zato bomo malo prelistali Koledar letošnjih prireditev v Sloveniji, katerega so sestavili pri Turistični zvezi Slovenije. Ševeda bomo spregovorili le o večjih in posebej zanimivih prireditvah. Tudi nazaj ne bomo posegali, saj nas predvsem zanimajo prireditve v glavni turistični sezoni.

Folklorne in zabavne prireditve

Največja in najbolj atraktivna je bila med temi prireditvami prav gotovo naša že tradicionalna in mednarodno znana »Kmečka ohcet« v dnevih od 24. do 28. maja v Ljubljani. Njenih prireditev so se letos udeležili tudi naši ameriški rojaki, ki so pripotovali v veliki skupini s posebnim letalom in s seboj pripeljali tudi ameriški poročni par. Kako je bilo na letošnji Kmečki ohceti, bomo v Rodni grudi s sliko in besedo povedali v prihodnji številki.

V juniju je bila v Ljubljani od 1. do 3. prireditev »Slovenska popevka 72«, v dnevih od 8. do 11. pa trinajsti mednarodni festival jazza. V Piranu so imeli 3. junija »Gusarsko pojedino«, v Dobrovem v Goriških brdih pa so 4. junija vabili na Praznik češenj. Na Bledu so gostom in ostalim obiskovalcem 10. junija priridili Ribiški večer na Blejskem jezeru. Črnomaljški pa vabijo obiskovalce 13. in 14. junija na Belokranjski folklorni festival.

Kaj pa bo še v juniju? V Javorjah pri Škofji Loki bodo 18. junija svatovali po starem.

V Ribnici na ribniškem gradu pripravljajo za 24. junija srečanje ljudskih pevcev, godcev in plesalcev. Za nastop so izbrali najbolj izrazite skupine in posameznike, ki še goje priste ljudske običaje. Nastopili bodo kurenti in orači iz Markovcev, skupina iz belokranjske Preloke, skupina iz Virkovcev na Dravskem polju in drugi. Zlasti zanimivi bodo

Na izseljenskem srečanju v Semiču, ki bo 13. avgusta, bo igral ansambel »Vandrovc« iz Clevelanda. To je eden izmed najkvalitetnejših ansamblov med ameriški Slovenci in bo prav gotovo imel tudi na tleh stare domovine precej občudovalcev. Torej — slišali jih boste v Semiču!

godci, ki bodo godli na starih ljudskih glasbilih — na trstenko, žvegljo in lončeni bas.

V juliju si bomo 2. julija ogledali zanimivo folklorno prireditev, ko bodo Trnovčani in Krakovčani na Ljubljani »podkovali krapa«. Dva dni kasneje, na praznik 4. julija gremo pa vsi seveda v Škofjo Loko na Izseljenski piknik. V dnevih 8. in 9. julija lahko obiščete Bled in si ogledate Veliki mednarodni plesni turnir. Na Bledu bodo v juliju še številne zabavne prireditve. Za 15. julija pa ne pozabite na tradicionalno izseljensko srečanje v Kamniški Bistrici.

Dne 21. julija bo ognjemet na Blejskem gradu in zabavno turistični festival Pesem poletja. To bo ena največjih prireditev med Tednom turizma, ki bo na Bledu od 15. do 23. julija. Bohinjčani vabijo za 22. in 23. julija na Kmečko ohcet, Mariborčani pa na prireditev Mariborskega tedna, ki bodo od 14. do 23. julija.

Prav gotovo ste si posebej zapomnili, da bo 25. julija izseljensko srečanje v Ajdovščini, dne 27. julija pa v Moravcih, kar smo že poročali. One, ki se bodo julija sončili ob naši obali, vabijo v Portorožu 16. julija na tekmo osličkov, med 22. in 29. julijem pa na trinajsti folklorni festival jugoslovanskih narodov in folklorno srečanje sosednjih dežel. Te prireditve se bodo zvrstile v Portorožu, Izoli, Ankaranu, Piranu in Kopru.

Tudi v avgustu bo pri nas cela vrsta prireditev.

Tako se boste 5. avgusta kar težko odločili, ali boste šli v Bohinj na Kresno noč na Bohinjskem jezeru, ali v Portorož na prireditev Zlata roža, ali na Bled, kjer bodo na ta dan slovesno volili in izvolili Miss Bleda, ali v zdravilišče Radenci, kjer bo kulturno zabavna prireditev »Radenska srca«, na kateri bodo sodelovali številni znani pevci popevk.

Če ne boste preveč utrujeni, pojdite naslednji dan 6. avgusta na Jezersko, kjer bo Ovčarski bal. Za 9. avgust pa seveda v srce sončne Prlekije, v Železne dveri, na izseljensko srečanje. Dne 12. avgusta bo v Portorožu Portoroška noč, naslednji dan pa v Bohinju Lovsko srečanje, na katerega vabijo lovce in tudi tiste, ki niso lovci, so pa za prijetno družino. Čipkarski dan bodo imeli v Železnikih na Gorenjskem kar dva dneva — 19. in 20. avgusta. Prav zabavno bo zatem 20. avgusta na Krvavcu, kjer bodo imeli »Coklarski dan«. Če so vam všeč naša zala dekleta, ne boste zamudili izvolitve letošnje Miss Slovenije, ki bo v Portorožu 26. avgusta.

Ko smo oddajali gradivo za to številko v tiskarno, so bile priprave za tradicionalno folklorno prireditev »Kmečka ohcet« še v polnem teku. Namesto fotografij s te prireditve (videli jih boste v prihodnji številki) objavljamo danes Gasparijevo »Kmečko ohcet«. To je motiv iz slovenske preteklosti, danes že bolj redek, morda pa bi ga vendarle še srečali v kakšni vasi na Gorenjskem, Dolenjskem, Notranjskem ali kje drugje. Današnje kmečke ohceti so žal vedno bolj podobne »meščanskim« ohcetim...

Pogled na del Ljubljane, stanovanjska četrta »Savsko naselje«. V sredini nov, moderen otroški vrtec. Foto: Janez Zrnc

● IDRIJA

Podaljšanje samoprispjevka

Občani idrijske občine so se na referendumu odločili za podaljšanje samoprispjevka za nadaljnjih pet let. Z zbranim denarjem bodo obnovili šolske in vzgojnovarstvene objekte.

● RADOVLJICA

Modernizacija cest

Cestno podjetje iz Kranja je že izvedlo del programa za modernizacijo cest v radovljiški občini. Doslej so asfaltirali cesto z Bleda v Koritno in popravili številne vojaške ceste v okolici.

Vinski bratci bodo žejni

V prejšnji številki smo poročali o tržiškem sklepu, da bodo odpirali gostilne pol ure kasneje in s tem onemogočili delavcem, da bi prihajali na delo že okajeni. Kaže, da bodo temu pozitivnemu sklepu sledili tudi Radovljičani, pogovori o tem pa tečejo tudi v drugih občinah.

● TRBOVLJE

Razstava planinske fotografije

Planinsko društvo Trbovlje je ob svoji šestdeseti obletnici obstoja priredilo razstavo planinske umetniške fotografije, ki so jih izdelali člani fotokino kluba pri Planinski zvezi Slovenije.

● AJDOVŠČINA

Nova stanovanja

Ob tovarniški cesti pri zdravstvenem domu v Ajdovščini so se pred nedavnim v nova stanovanjska stolpiča že

vselili prvi stanovalci. Stolpiča je zgradilo gradbeno podjetje Primorje. V vsakem stolpiču je dvajset stanovanj, ogrevanih s centralno kurjavo.

● POSTOJNA

Prepoln vrtec

Do leta 1975 bodo v Postojni zgradili vrtec in otroške jasli, kjer bo prostora za 300 otrok. Zmogljivosti sedanje vrta so vse premajhne.

● IZOLA

Napredek ribištva

Lani so imeli v Delamarisu štiri ladje praktično brez posadke. Do konca leta so namestili na vse ladje hidravlična dvigala in s tem olajšali težaško delo, obenem pa so lahko skrčili posadko z deset na sedem ljudi. V podjetje se je vrnilo tudi precej ribičev, ki so si prej poiskali delo drugod.

● UNEC

Viadukt v zaključni fazi

Viadukt na avtocesti Vrhnika—Postojna pri Uncu je že v zaključni gradbeni fazi. Delavci gradbenega podjetja Gradis iz Ljubljane že polagajo robnike ob cesti.

● MARIBOR

Obisk iz Greenwicha

V Mariboru se je pet dni mudila delegacija iz pobratenega angleškega mesta Greenwicha, s katerim Mariborčani sodelujejo že polnih 14 let. Verjetno bodo sodelovanje razširili tudi na področje mestnih uprav.

● KRANJ

Iskri že drugič »eurostar«

Iskra je letos že drugič dobila najvišje evropsko priznanje za embalažo, »eurostar«, na natečaju v Barceloni. Prvi »eurostar« so dobili pred dvema letoma za embalažo malega kinoprojektorja.

● LJUBLJANA

Zelena knjiga o ogroženosti okolja v Sloveniji

Prirodoslovno društvo Slovenije je predstavilo širši javnosti zeleno knjigo, v katero je vložilo svoje znanje in trud več kot 60 znanih strokovnjakov z vseh področij varstva okolja.

Novi doktorji znanosti

Na ljubljanski univerzi je slovesno promoviralo štirinajst novih doktorjev znanosti.

● ŽELEZNIKI

Bodo izvoz podvojili?

V Alplesu bi morali izvoz podvojiti, če bi si hoteli zagotoviti dovolj ivernih plošč. Zaradi obratovanja novih zmogljivosti bodo letos potrebovali 145.000 kubikov ivernih plošč, od tega 9.500 kubikov iz uvoza, ki je močno omejen.

● NOVO MESTO

Za 25 odstotkov večja proizvodnja

V novomeški tovarni avtomobilov IMV bodo letos povečali proizvodnjo za 25 odstotkov. Težišče proizvodnje je na izdelavi avtomobilskih prikolic in dostavnih avtomobilov.

● RAKIČAN

Tretja šolska »žetev«

Letos se je izšolala že tretja generacija deklet in peta generacija fantov na dveletni kmetijski šoli v Rakičanu. Šola je namenjena predvsem bodočim kmečkim gospodarjem in gospodinjstvom, ki nameravajo ostati doma na kmetijah.

● LJUBLJANA

Zastopnik za našo glasbo

Številne priprave na načrtno prodiranje slovenskih skladb v tujino so bile obogatene s podpisom pogodbe med Društvom slovenskih skladateljev in založbo Hans Gerig iz Kölna.

Dolgoročno posojilo

Direktor tovarne Sladkogorska in podpredsednik mednarodne korporacije za investicije v Jugoslaviji sta podpisala sporazum o dolgoročnem posojilu tovarni Sladkogorski. Posojilo znaša 4,5 milijona mark, korporacija pa sodeluje še kot partner s poldrugim milijonom mark.

● KAMNIK

10 ton polžev

V kamniški živilski industriji Eta bodo letos konzervirali 10 ton vrtnih polžev, ki jih v kamniški okolici nabirajo predvsem otroci. Polži niso več le francoska specialiteta, ampak jih radi jemo tudi Slovenci.

● MEDVODE

Sora na konju

Medvoška tovarna Sora, ki je imela pred nekaj leti precejšnje težave, se zdaj že lahko pohvali z znatnimi uspehi. Produktivnost so povečali za 41, prodajo pa za 71 odstotkov.

● KOPER

Tomos za smučarske vlečnice

Že prihodnjo zimo bo mogoče kupiti male, montažne, prenosne smučarske vlečnice z vlečno razdaljo 100 do 150 metrov, ki jih bo gnal Tomosov motor. Ideja se je bržkone rodila pri zasebnikih, ki so si sami izdelali vlečnice iz starih mopedov.

● NEW YORK

DC-8 na posodo

Na letališču John Kennedy je slovensko podjetje Inex Adria slovesno prevzelo reaktivno potniško letalo DC-8, ki ga bodo imeli dve leti v najemu. Letalo bo vzdrževalo charterske polete med Severno Ameriko in Ljubljano.

● KOPER

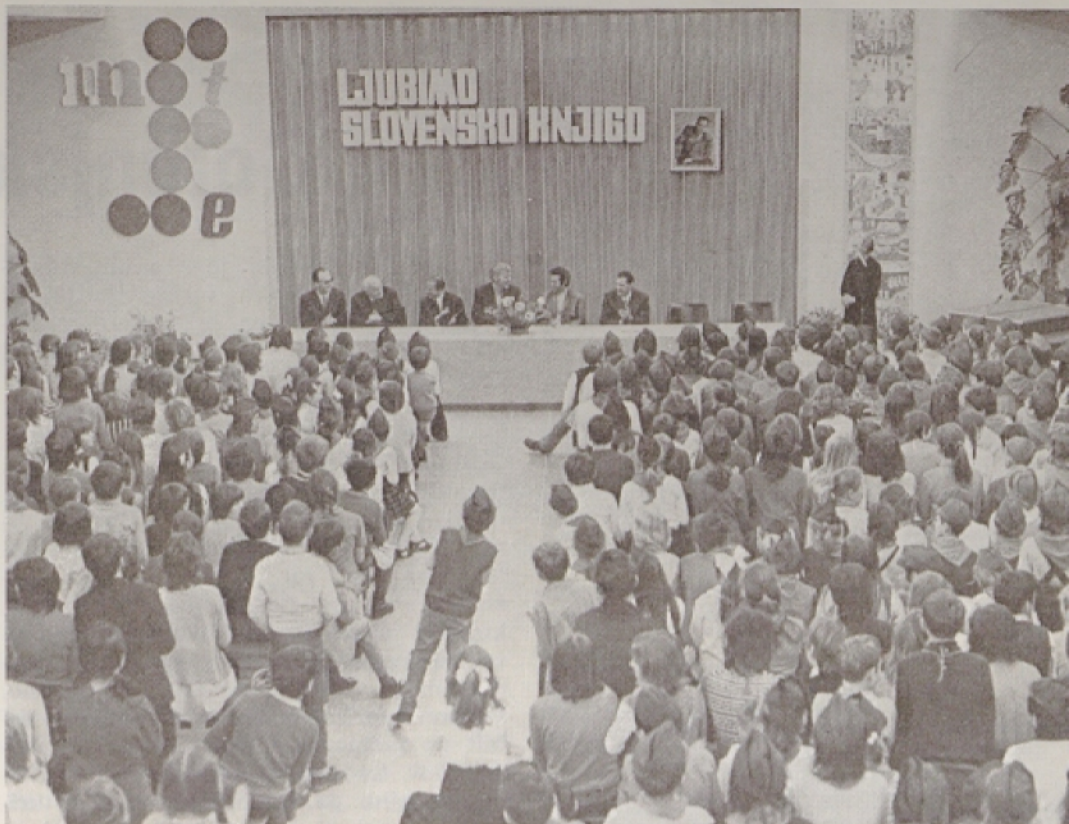
Marčna bilanca

V koprski luki je prejšnji mesec pristalo 155 ladij, ki so pripeljale 149.844 in odpeljale 11.537 ton blaga.

● ŠKOFJA LOKA

Krediti za kmečki turizem

Zasebni kmetje bodo v naslednjih petih letih dobili 15 milijonov dinarjev kreditov za dvig kmečkega turizma na področju škofjeloške občine, kjer ta zvrst turizma že marsikje dobro uspeva.

Zaključna prireditev tekmovanj za bralno značko na eni izmed ljubljanskih osnovnih šol. Ta tekmovanja so med slovenskimi šolarji zelo priljubljena, hkrati pa spodbujajo k branju izvirnih slovenskih knjig.

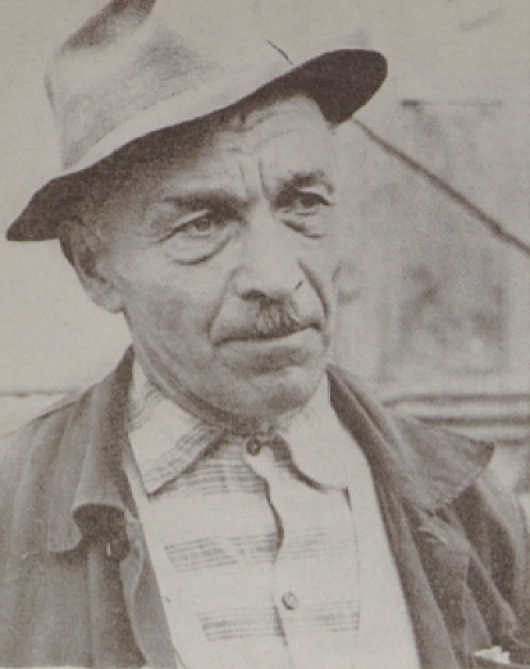
Krst slovenske šole na Katinari nad Trstom

Na Tržaškem in Goriškem je vse več slovenskih šol, ki nosijo ime po slovenskih pesnikih in pisateljih. Letos so bile na Tržaškem z odobritvijo italijanskega ministrstva kar štiri šole imenovane po velikih slovenskih možeh. Po pesniku Dragotinu Ketteju bo dobila ime šola, ki stoji blizu vojašnice, v kateri je pesnik služil vojaški rok, pri Sv. Ivanu bo šola imenovana po Otonu Zupančiču, na Bazovici po Karlu Destovniku-Kajuhu, šola na Katinari — naselju nad Trstom pa je dobila ime po mladinskem in humorističnem pisatelju Franu Milčinskemu.

Katinara je staro slovensko naselje — nekoč se je imenovala Četnara. Tod mimo se je namreč vijugala cesta do Trsta in v Četinari so vozniki pritrdili »četne«, da so z njimi zavirali vožnjo po klancu navzdol. Tu je bila slovenska šola vse do leta 1926; otroci so govorili in razumeli le slovensko. Potem pa, po ukazu fašistov, so kar čez noč dobili italijansko učiteljico. Seveda je nihče ni razumel. Ko je ukazala: »Scrivete!« (pišite), so

otroci v trenutku zlezli pod klop. Mislili so, da jim je rekla, naj se skrijejo. Takoj po koncu vojne so na Katinari spet uvedli slovenski pouk in šolarji iz tistih časov imajo danes že sami otroke, ki hodijo po prvo modrost v katinarsko šolo.

Da bi učence in njihove starše bolj seznanili, kdo je bil Fran Milčinski, po katerem bo Katinarska šola odslej nosila ime, so v šolo vzdali ploščo z njegovo podobo, zbrali so knjige, ki jih je spisal za otroke in odrasle, pripravili razstavo originalnih ilustracij njegovih zgodb, otroci so zaigrali njegovo igrico o »Zalostni princeski«. Da pa bi pisatelja spoznali tudi kot človeka in kot sodnika, ki se je na Slovenskem prvi zavzel za mladoletne prestopnike (ob tem je nastala njegova znamenita mladinska povest »Ptički brez gnezda«), so povabili pisateljevega sina Franeta, ali, kot ga bolj poznajo tudi tam — Ježka, da bi jim pripovedoval o svojem očetu, pa seveda obenem tudi pokazal, koliko humoristične žilice je podedoval od očeta.

Pavle Virjant iz vasi Buč — kot veliko drugih Tuhinjev je tudi on zaposlen v kamniškem Titanu

Delno s slamo kriti kozolec v Buču

Lepa rezljana vrata niso redkost v Tuhinjski dolini. Kamniški muzej je lani pripravil o rezljanih vratih posebno razstavo, ki je še odprta.

Andrej Triler

Med Gorenjsko in Štajersko

Tuhinjsko dolino, ki je z enim, zahodnim koncem krepko v Ljubljanski, z drugim, vzhodnim pa že močno v Celjski kotlini, ki je torej — tako pravijo geografi — sicer na Gorenjskem, čeprav onkraj klanca pod Kozjakom že kar bolj na Štajerskem, je čas pustil ob strani. Odrinil jo je od prometa, od industrije, pozabil je nanjo. Industrije — razen manjše mizarske delavnice v Motniku — ni, od nekdanjih cvetočih obrti ni ostalo skoraj nič, mlinov ni več, prevoznitvo se je preusmerilo na boljše poti, kmetije propadajo ali životarijo, ker so se ljudje odselili ali se vozijo na delo v Kamnik, gostilne so čez dan prazne, čeprav nepričakovano lepo urejene, asfalt po polžje in s samoprispevkom domačinov leze od Kamnika proti Motniku, za njim pa vikendi in sanje o turizmu, ki naj bi te kraje ob Nevljici in Motnišnici spet odkril.

Ko prideš čez most v Kamniku, čez Kamniško Bistrico, je že Tuhinjska dolina, sem slišal v Lokah. V Motniku pa mi je Marija Grabnar, lastnica gostilne pri Flegarju, rekla, da je samo še dva kilometra do meje s Štajersko. Loka je meja, je rekla, sin pa jo je popravil, da je meja na koncu Loke, naprej pa, da so Jarše, da je že Savinjska dolina. Motničanom ni ravno najbolj všeč, ji je ušlo, da ni mogla več nazaj, da smo Thinjci. Thinj, to je republika za sebe, je dodala in se kislo, žalostno nasmehnila.

Po hidrografskih zvezah bi Motnik, torej vzhodni del Tuhinjske doline, res bolj sodil na Savinjsko kot na Gorenjsko, saj se Motnišnica izliva v Bolsko, ta pa potem v Savinjo. Razvodje je pri Kozjaku. Franc Drovc iz Motnika, upokojenec, zdaj čebelar, sicer pa lokalni zgodovinar in vseved, pravi, da se je politična oblast Motnika večkrat menjala; zdaj so ga dali na to, zdaj na ono stran. In res so Motnik, ki je dobil tržne pravice že leta 1423, precej pozno, šele v francoski dobi, priključili Kranjski.

Štajerke na Gorenjskem

Tiste prave meje med obema pokrajinama v Tuhinjski dolini torej ni. Zaradi ugodnih avtobusnih zvez ljudje hodijo zdaj seveda predvsem v Kamnik in naprej v Ljubljano, tudi nakupujejo tam; kaj hočete, pravi Marija Grabnar, v Kamnik vozijo vsak dan trije delavski avtobusi, za Celje pa ni nobene zveze, da bi

Majda Pirš in njen mož Stane: »Greh je biti Štajerc.«

šli ljudje tja na šiht, čeprav je do Celja le 32 kilometrov, le 8 kilometrov dlje kot v Kamnik, do Vranskega pa je le 7 kilometrov. Seveda pa slabe avtobusne zveze niso preprečile, da se prav v Tuhinjski dolini štajerska in gorenjska kri ne bi trdneje zmešali. Marija Grabnar je doma s Polzele in je uradno lastnica gostilne pri Flegarju v Motniku, mož pa je domačin in je mesar, ima svojo obrt; oba pa sta po malem šku kmeta. Zadaž za gostilno se bohota mogočen kozolec toplar. Sem se je primožila leta 1954, takrat, ko ljudje še niso bili toliko po tovarnah, je povedala. Ko sem jo vprašal, kaj so Motničani, Gorenjci ali Štajerci, za kaj se imajo, je rekla, da ne eno in ne drugo, pač pa, da so Kranjci. Drugo priseljeno Stajerko sem srečal bolj zahodno, bliže Kamniku, prav tako v gostilni in prav tako je lastnica gostilne: na Lokah v Tuhinju, v gostilni Led-

Lepo oblikovano gostilniško znamenje

rar (pri tej hiši so nekaj strojili usnje, imajo tudi nekaj kmetije, gostilna pa je bila več kot 160 let, potem je bila 4 leta zaprta, zdaj pa so jo — lepo prenovljeno — spet odprli). To je Majda Pirš, drobceno, simpatično dekle, bi rekel, če mi ne bi povedala, da ima že dva sina, stara 10 in 7 let. Tudi njo sem vprašal, kaj so ljudje v Lokah. Gorenjci, seveda, je izbruhnilo iz nje, potem pa z malce ironije, vendar odpuščajoče dodala: Kje pa, če bi kdo Stajerc bil, bi greh imel! Gorenjci za noben denar ne bi bili Stajerci. Včasih so ljudje pravili, je rekla, da je oče s Stajerske pripeljal sina na vrh Črnivca v dolini Črne, po kateri se gre iz Stahovice v Gornji grad, pa mu je pokazal dol na Gorenjsko in mu rekel, poglej, sin, sèm dol boš pa šel ti kruh služit. To je bilo zaničevalno. In obratno, seveda, je gorenjski oče prav tako pokazal in povedal svojemu sinu. In še je povedala Majda, da v neki vasi v Tuhinjski dolini med mladimi gospodinjami sploh prevladujejo Stajerke, da jih je menda kar šest. Da je slišala, je rekla, ni se pa spomnila, kje.

Kruh v tovarnah v Kamniku

Majdin mož je zaposlen, je šofer v Svila nitu v Kamniku. Razen gostilne je doma tudi nekaj kmetije, vendar pravi, da je ne bodo več obdelovali, da jo bodo dali v najem. V naši dolini se spleča le živinoreja, drugo ne. Krompirja pridelamo na hektar šest do sedemkrat manj kot na polju pod Kamnikom, doda, lucerna pa dobro uspeva. Tu ni suše, vsa dolina je bolj močvirnata. Največji dohodek kmetov v Tuhinjski dolini pa je les.

Sicer pa bi statistiki v Tuhinjski dolini kmeta skoraj ne našli, zakaj vsi kmetje, skoraj vsi, so obenem tudi v službi, takih pa statistika za kmete ne prizna, vsaj za prave kmete ne, pač pa za delavce. Samo od kmetije se ne da živeti. Edino na Podhruški je menda eden, pri Oražmu se reče po domače, ki ima večji grunt in kjer ni nihče v službi. Zdaj dela novo štalno, menda zelo moderno, vsa bo obložena s ploščicami; začel bo z moderno živinorejo in upa, da bo šlo.

V vasi Buč (domačini namesto u izgovarjajo kratek polglasni e) stoji ob potoku Učile, ki priteče z Gradišča in se izliva v Nevljico, Grabnarjeva hiša. Gospodar Pavle Virjant, doma z Gradišča, je to hišo, v kateri je žena že prej stanovala, kupil leta 1955. Sprehajal se je po dvorišču v plavi delovni obleki in takoj sem vedel, da s »pravim« kmetom spet ne bo nič. Zemlje nimam veliko, je povedal, gmajne pa nekaj. V službi sem, v Titanu v Kamniku, delam pri pečeh, že 24 let sem tam, uro sem že dobil za dvajsetletnico. Gre za silo, kaj bi jamral! Žena je doma, tri otroke imava; dva sta že šla, eden dela pri Ljubljana transportu, po novem pri Viatorju, eden v

Les je glavno bogastvo Tuhinjske doline ...

Stolu v Duplici, mlajši pa je še doma in dela v Titanu. Če se le da, grem v službo s kolesom, kaj pa je to, 12 kilometrov!

Kdo bo doma? Ne vem! Nihče noče!

Jože Jeras, po domače Ocvirk z Velikega hriba pri Smartnem v Tuhinju, je dobrovoljček kljub svojim 61 letom. Čez dan je vozil les, zvečer pa posedel ob pelinkovčku v gostilni pod Kozjakom v Zgornjem Tuhinju. Poraščen, zguban obraz, postrani klobuk, vesele oči, roke pa smolnate in črne in velike kot šape. Dobro zemljo imam, pravi, lepo pridelam, krompir za dom, pšenice dosti, devet glav goveje živine je v štali, pa ovce, prašiči, svoj les sfuram, ja, les nas živi, to je res, to je za davek, kar pa pri živalih priredim, to je za trgovino, za prodajo. Brez lesa ne bi šlo. Letos sem fural s Stajerske, dva dobra konjiča imam, žal mi je, ker sem vsejal pšenico, če bi še fural, bi lahko kupil pšenico za dve leti naprej. Dvanajst otrok mu je rodila žena, pove potem, ko se najprej nasmejemo dobri šali; šest jih živi, hčerka in pet sinov, in vsi so v službah. Hči je poročena, dva sinova sta pri vojakih, doma je le eden, pa še ta dela v Titanu. Kdo bo doma, kdo bo kmetoval? Saj ne rečem, saj pomagajo, ampak doma noče biti nobeden. Komu da bom dal? Komu neki, ko pa nihče noče!? Ne vem, se mi je zdelo ali je bilo res, da mu je, veseljaku, z obraza tedaj zginilo nekaj smeha.

Cela družina je v Nemčiji

Človek dobi vtis, da se Tuhinjska dolina seli sama iz sebe, vsaj občasno, vsaj vsak dan za tistih osem ur, ko gre

do ljudje na šiht v Kamnik, potem pa se vrnejo domov, da naredo še kaj na kmetiji, še kaj v gostilni, še kaj v hiši in okrog nje, da se potem naspijo in da potem spočiti drugo jutro zgodaj spet počakajo avtobus, ki jih odpelje v Kamnik. Na to vsakodnevno preseljevanje je vezano veliko tistih, ki so ostali. Veliko pa jih je že odšlo, za vedno. Skoraj za vsa naselja v Tuhinjski dolini kažejo statistični podatki kar precejšnje zmanjševanje števila ljudi, pa ne le v letih pa zadnji vojni, pač pa tudi že prej, že po letu 1920, ko je pridobila na pomenu cesta po Črnem grabnu in je gospodarstvo v Tuhinjski dolini začelo nazadovati; še do danes se ni opomoglo.

V Motniku mi je Marija Grabnar v gostilni pri Flegarju pokazala hišo nasproti čez cesto, pri Matijevcu se reče po domače. Prazna je, je rekla, vsi so v Nemčiji, cela družina. Hiša je lepa in začudil sem se, ona pa: Kdo bo pa živel v teh rovtah!? Bi vi živeli? Kaj naj bi rekel? Le od lepe, za ljudi, navajene asfalta, kar idilične pokrajine in od čistega zraka se ne da živeti, res. Ljudje so se razkropili, je rekla; proti Celju, Kamniku, v Ljubljano, tudi v Nemčijo.

V Lokah pa pravi Majda Pirš, da je šlo prej sicer veliko ljudi v Nemčijo, prej, ko še ni bilo asfalta in avtobusnih zvez, zdaj pa, da jih gre manj. Tisti gre v tujino, kdor ima veselje, da gre, je prišla. Zdaj, ko je cesta, veliko novega zidajo, ampak le bolj tu, bliže Kamniku, pa ne le tisti, ki so ali so bili v Nemčiji. Pri neki hiši v Lokah, pravi, je deset otrok, eden v Nemčiji, devet, doma, vsi so v službah, nimajo kmetije, pa imajo vsi hiše ali jih delajo. Vsi, tudi tisti, ki si doma služijo kruh.

Plečnikova cerkev v Bogojni

Mlin na Muri

Jože Olaj

Od Srebrnega brega do zlate vode

Kdaj so dali tistemu bregu ime Srebrni, mi ni znano. Vem samo to, da leži čisto na severu Slovenije, bliže madžarski meji kakor Martinju, in da je visok 404 metre. In tudi tega ne vem natanko, čemu mu pravijo Srebrni. Mislim pa, da so mu takšno ime lahko dali kvečjemu zaradi sljude, kajti tej se drugače pravi »mačje srebro«. Po kakšnem nahajališču pravega srebra gotovo ni dobil svojega imena drugi najvišji prekmurski hrib. Ko bi namreč bilo v Srebrnem ali katerem koli drugem goričkem bregu kaj srebra ali kakšne druge kovine, bi za Gorčance gotovo bilo veliko več dela doma.

O vodi prvič

Toda tudi brez rudnikov srebra v Srebrnem in drugih bregovih se na Goričkem dá živeti. Zemlja sicer ondi ni kaj preveč rodovitna, toda če leto ni preveč sušno... In že smo pri vodi, ki je nemaleokrat za marsikatero goričko vas zlata vredna. Z njo so imeli višji kraji težave že od nekdaj. Treba je bilo kopati globoke studence, ob hudi suši pa so tudi v te zaman spuščali vedra. Zadnje čase pa si na Goričkem podobno kot na Ravenskem in Dolinskem prebivalci urejajo skupne vodovode. Vaščani Šalovec so, na primer, izkoristili pet naravnih izvirov vode ter napeljali vodovodne cevi k dvainšestdesetim hišam. Sleherno gospodinjstvo je za gradnjo vodovoda prispevalo po tri tisoč novih dinarjev ter še po trideset dni prostovoljnega dela. V slogi je moč, tako so ugotovili tudi v Adrijancih, Markovcih in Čepincih. Markovčani

so vodo napeljali k dvaindvajsetim, Adrijančani k štiriindvajsetim, Čepinčari pa k sedemnajstim hišam.

Jurij bo dobil avtomobil

Z vzhodnega se bomo za hip preselili na zahodno Goričko. Tudi ondi so v nekaterih vaseh prebivalci sklenili združiti svoje moči. Razpisali so referendum za krajevni samoprisepek ter se nato z glasovanjem odločili, da bodo s svojim denarjem in delom uredili to in ono. V Rogašovcih bodo uredili vaške ceste in mrtvašnico, v Nuskovi ceste, pri Juriju pa razen cest še komunalne naprave.

Sem in tja po Prekmurju

Jurij pa bo povrh dobil še gasilski avtomobil. Za vse, kar smo omenili, pa je potrebno zbrati precej denarja. Poleg tega pa tudi delati po kakšen dan na leto. Pri Juriju bodo denar zbirali od letošnjega do petinsedemdesetega, v Rogašovcih in Nuskovi pa do šestinsedemdesetega leta. Sleherna kmetija pri Juriju bo v denarju prispevala letno po dva odstotka od katastrskega dohodka, obrtniki in zaposleni pa po pol odstotka od svojih dohodkov. V delu pa bodo kmetije prispevale po en delovni dan na leto na vsaka dva hektarja svoje zemlje. Enako bodo prispevali prebivalci Nuskove, medtem ko bodo v Rogašovcih dajali kmetje po tri odstotke od svojega katastrskega dohodka, obrtniki in zaposleni pa po en

odstotek. V delu pa bodo kmetije prispevale po štiri delovne dni na dva hektarja zemlje. Za vsa dela, ki morajo biti končana do leta 1976, bodo v teh treh krajih zbrali, kot predvidevajo, 101.000 novih dinarjev.

Moščanski zdomci — po deset dinarjev mesečno

Na spodnjem koncu Goričkega, v Moščancih bodo uredili vaške ceste in dogradili gasilski dom. Za ta dela pa morajo zbrati 32.000 novih dinarjev. Zato so razpisali referendum ter se odločili, podobno kot v drugih vaseh, za krajevni samoprisepek. Sleherna kmetija bo v letih 1972—75 dajala na leto po dva odstotka od svojega katastrskega dohodka, obrtniki in zaposleni pa po en odstotek. V delu pa bodo morali prebivalci prispevati po dva delovna dneva ter na vsaka dva hektarja še po en delovni dan. Namesto osemurnega delovnega dne pa je mogoče tudi dati 50 novih dinarjev. V Moščancih pa so se odločili še za to, da bodo krajevni samoprisepek plačevali tudi tisti, ki so na začasnem delu v tujini. Zdomci bodo morali dajati po deset novih dinarjev na mesec. O tem so morebiti že dobili obvestilo ali pa ga lahko pričakujejo v kratkem.

Koliko stane asfaltiranje ceste?

Asfaltiranje ceste je vse prej kot poceni. Toda za prebivalce vzhodnega Goričkega je bila moderna cestna povezava s Sobo-

to in celotno Slovenijo že hudo potrebna. Zato so se po vaseh od Martjanec do Prosenjakovec po vrsti odločali za to, da bodo s svojim samoprispevkom pospešili modernizacijo svoje ceste. Toda v Selu, na primer, lansko leto referendum ni uspel, zato so ga letos znova razpisali. Po uspešnem referendumu v Andrejcih so nato tudi v Fokovcih in Selu, kmalu zatem pa še v Prosenjakovcih sklenili, da bodo k sredstvom občinskega cestnega sklada pridali še svoje prispevke. Toda asfalt je drag in temu primerno bodo morali tudi vaščani, ki živijo ob tej cesti, zbrati precej denarja. Samo v Selu in Fokovcih bodo v letih 1972—76 morali zbrati kar 121.000 novih dinarjev (to je dobrih dvanajst starih milijonov). Zato bodo od katastrskega dohodka dajali kar po pet odstotkov na leto, od osebnih dohodkov zaposlenih pa bosta šla v te namene po dva odstotka. Tisti, ki so zaposleni v tujini, pa bodo mesečno prispevali po dvajset novih dinarjev. Toliko bodo prispevali na mesec tudi zdomci iz Prosenjakovec. Nova cesta bo tem vsem gotovo prinesla veliko koristnega. Morebiti lahko računamo tudi na to, da bodo v Prosenjakovcih kdaj odprli tudi mejni prehod. Po tej cesti bi bila namreč najkrajša pot iz Trsta v Budimpešto. Mogoče je v zvezi s tem tudi računati na razvoj turizma v tem predelu Prekmurja.

O vodi drugič

Medtem ko prebivalci nekaterih vasi na Goričkem še urejajo svoje vodovode, imajo v Turnišču na Dolinskem z vodo drugačne načrte. Vodovod že imajo, zdaj pa bi radi uresničili še svoje davne želje po ureditvi namakalnih priprav. Njihova vas leži na dokaj sušnem predelu: tod je zemlja najbolj suha v vsej lendavski občini. Zato pridelek ni tak, kakršen bi lahko bil, ko bi bila zemlja primerno vlažna. In v vasi se že od nekdaj ukvarjajo tudi z živinorejo, vendar imajo težave zaradi sena, ki jim ga primanjkuje ter ga morajo kupovati drugod. Zato mislijo zlasti na namakanje travnikov. Lansko leto pa so začeli svoje dolgoletne načrte uresničevati. V naslednjih letih nameravajo skupaj z vodno skupnostjo izdelati načrte za namakalne naprave ter začeti namakati svoje travnike.

V Turnišču pa svoje prihodnosti ne gradijo samo na živinoreji, marveč tudi na načrtih o povečanju zmogljivosti tovarne obutve, podružnice Planika iz Kranja. Ta bo — računajo — v bližnji prihodnosti lahko zaposlovala 500 delavcev.

Tretja akcija Bogojincev

Njihova prva akcija je bila gradnja združnega doma, druga gradnja nove šole, tretja pa je letošnja gradnja kulturnega doma. Tega bodo postavili s sredstvi iz

krajevnega samoprispevka ter z lastnim delom. Kmetje dajejo od svojega katastrskega dohodka po tri odstotke, zaposleni po poldrugi odstotek, zdomci pa po 20 novih dinarjev mesečno. Veliko pa je tudi prostovoljnega dela. Pomagajo vsi: člani telovadnega društva, gasilci, mladina, učitelji... Kulturni dom je nekaj, kar so ondi že dolgo imeli v načrtih. Zdaj postajajo sanje resničnost in ko bo dom pod streho, bodo v njem lahko imeli v veliki dvorani z odrom in garderobo vsakovrstne kulturne prireditve. Lahko jih bodo prišle obiskat celo poklicne igralske skupine, lahko pa bodo tudi predvajali filme. V nadstropju bodo lahko imeli klubske prostore s knjižnico in čitalnico...

In v Bogojini bodo letos tudi napeljali k hišam vodo. Saj kakor da so nekoliko zaostali za drugimi vasi, ki že imajo vodovode. Tako menijo v Bogojini.

In o vodi tretjič

In ko smo tako prekrizali skoraj celo Prekmurje, se nam bo gotovo prilegla kopal v topli vodi. Se toliko bolj nam bo

ta kopal prijala, če bo voda zdravilna. Do takšne vode pa je iz Bogojine samo pet kilometrov.

Zdravilna voda je v Moravcih. Topla je pri izviru kar 62 stopinj Celzija, ko pa se nato shladi, ima v bazenih 35—37 stopinj. Bazene pa imajo v Moravcih tri: dva na prostem (starega in novega) in enega pokritega. Imajo tudi dvajset ličnih počitniških hišic v domačem, panonskem slogu, v vsaki hišici pa po osem postelj in po štiri kopalnice. Vsega skupaj lahko pri njih prenočuje po 140 turistov, pri zasebnikih v vasi, ki oddajajo sobe, pa po 100.

In tu kaže našo reportažo končati, kajti od Srebrnega brega na začetku, smo prišli do »zlate« vode. Moravska voda je namreč »zlata« za zdravje gostov, kot bi temu lahko rekli. In teh je iz leta v leto vse več. Pred petimi leti se jih je v tej vodi okopalo 109.119, v lanskem letu pa kar 276.294. Mnogi gostje pa so v Moravce prišli tudi iz tujine — takih je bilo v lanskem letu 165.535. In če obrnemo še drugače, je ta voda »zlata« tudi za Moravčare in za gospodarstvo soboške občine na sploh, saj prinaša dohodke, ki pomagajo pri razvoju teh krajev.

Tudi mlinci na Muri umirajo...

Zapuščina Petra P. Glavarja

»Nad planinami se je začelo svetlikati, v polju in žitu, v grmu in logu se je dramil šum življenja, od kamniške strani se je oglasil prvi zvon.

Hladna jutranja sapa je potegnila kakor mrzla roka čez njen obraz; stala je za vrati in sadnjaki, s poti navzgor k cerkvi je čula težke korake, lesene coklje. Takrat je planila mimo sadovnjaka pred župniščem. V cerkvi se je oglasil zvon.

»Otrok moj,« je zastokala in pritislila dete še enkrat krčevito k sebi. Potem ga je narahlo razvila in ga varneje povila. Hitro ga je položila na bližnji prag. Potem je odskočila spet v senco med drevje. Tam je stala nemo. Potem je vzdihnila plaho, vzela iz nedrij bel list, skočila še enkrat k otroku in mu potisnila papir pod ovoje...«

Tako pravi odlomek iz Pregljevega romana »Odisej iz Komende«, ki naj nam bo za uvod ob našem popotovanju od Komende do Drage.

To se je zgodilo v tišini sončnega jutra po kresni noči leta 1721. Nesrečna mati

Izlet na Gorenjsko

je odložila otroka na prag komendske cerkve. Ljudje so ga prijazno vzeli za svojega. Ko je dorasel, je Peter Pavel Glavar ali kot ga pisatelj Pregelj imenuje »Odisej iz Komende«, pametno živel in gospodaril. Kaj vse je storil za Komendo, bomo povedali kasneje, najprej se malo razgledjmo.

Daleč nazaj sega zgodovina tega kraja. Dleto Rimljana je izklesalo podobo delfina na kamnitem stebru, grobovi Slovanov se vrste ob sedanji cerkvi. Pred sedmimi stoletji so nad krajem zagospodarili vitezi iz Malte. Svojo posest so imenovali komendo in postavili upravnika — komendatorja.

Valvazor, ki nam je predstavil v svoji Vojvodini Kranjski številne naše kraje in mesta, tudi Komende ni prezrl. Pravi, da ima komenda grad, sedež posesti meniških vitezov, cerkev in visok zid za obrambo.

Ko pa je Komenda dobila novega komendatorja, je Valvazorjev grafični list kmalu zastarel in postal arhivski dokument. Komenda je z novim komendatorjem, laškimi baronom Jakobom de Testtaferatom dobila tudi novo podobo.

Leta 1726 je dobil ljubljanski stavbar Gregor Maček naročilo za zidavo nove, večje in imenitnejše cerkve v Komendi. Kar ljubljanski stolnici naj bo podobna! Maček je ustvaril eno svojih najpomembnejših del. In kakšna je ta cerkev: prostor je podoben veliki dvorani, bogata arhitektura razgibanega glavnega oltarja je sprejela še bolj razgibane plastike, po zamisli in risbah slikarja Jelovška. Vse to je torej zapustil laški baron Komendi, vse to in še nekaj več: govorice o nepojasnjenem očetovstvu otroka, ki so ga našli na cerkvenem pragu. Pa se spet obrnimo na pisatelja Preglja: »...Dekla se je pripognila in vzela dete v naročje. Izpod rute je zlete listič. Župnik se je sklonil ponj in bral:

Krščen je za Petra Pavla, 2. maja 1721...«

Cerkev v Komendi

Nenavadna in skoraj romantična je bila življenjska pot tega najdenčka, saj je celo pisatelju nudilo snov za pripoved o »Odiseju iz Komende«.

Kakor Odisej je moral Peter Pavel Glavar premagati zapreko za zapreko, da je dosegel svoj cilj. Najdenček je postal upravnik gosposčine v Komendi. Veliko je vedel in znal. Sezidal je šolo v Komendi, skrbel je za revne otroke, jih oblačil, hranil in šolal. Tudi bolnico je dobila Komenda; sezidali so jo z denarjem iz Glavarjeve zapuščine. Del njegove zapuščine pa je še danes ohranjena bogata knjižnica, ki jo prav tako hrani Komenda.

Iz Komende nas vodi pot proti Cerkljam: zeleni gozdovi se prepletajo s preprogami polj, vse pa objema veriga kamniških planin. Cerkljansko je bilo še včeraj zakladnica ljudske arhitekture. Danes je lesena, s slamo krita hiša že prava redkost. Tudi večjih, imenitnejših, grun-tarskih bomo našli še nekaj tod okoli. Zanje je kamnosek izdelal podboje, rez-

Nov hotel v Preddvoru pri Kranju

Znameniti samostan v Velesovem

Grobovi talcev v Dragi pri Begunjah

bar vrata, kovač je skoval lepe mreže za okna, freskant pa je v štukaturni okvir ujel fresko na fasadi. Vendar tako skromne lesene bajte kot zidane gruntarske izginjajo, se umikajo novim, takim, ki bi hotele biti kar najbolj sodobne.

Gradov tu ne bomo našli, čeprav jih je bilo v srednjem veku kar lepo število. Danes živijo le še kot spomin v krajevnih imenih kot Pristava, Straža, Tabor, Grad.

V Dvorj ah pa grad še danes stoji — grad Strmol. Slikovit in skoraj pravljichen se zdi, Valvazor takole govori o njem: »Pravijo, da v gradu večkrat straši, sliši se glasba, štetje denarja, ropot predmetov. Modre pare in žveplene izparine se posebno v mokrem vzdigujejo iz okoliških vzpetin. Našla se je tudi zlata ruda.«

Valvazor je zapisal, kar je slišal, vendar so prav gotovo bolj zanesljivi pisani viri, ki med 14. in 16. stoletjem večkrat omenjajo grad Strmol. Največkrat pa nam pove grad sam, ki je odlična arhitektura s stanovanjskim jedrom, obzidjem in štirim stolpi. Jarek in obzidje na severni strani je zamenjal urejen park. Novi gosti v parku so plastike, kamnite vitke deklice, ki prešerno in razigrano uživajo zeleno okolje. Plečata Atlanta pa mirno in potrpežljivo prenašata težo glavnega portala. Vsa ta kamnita družba je stilno enotna. Sodi v krog ljubljanske kiparske delavnice zgodnjega 18. stoletja.

Le nekaj kilometrov naprej leži velesovski samostan, v katerem so nekdanje hčere bogatih družin iskale mir, uteho, morda pozabo srčnih bolečin. Samostan ima zelo staro rojstno letnico — 1238. Bil je zelo bogat, z donosnimi posestvi obdan, tako, da se je z njim lahko merila le Stična. Tak je bil, dokler ga ni doletela jožefinska reforma.

V bližini samostana je bil tudi grad, viteških gospodov Kamniških in obenem zatočišče redovnic v času turških napadov. Grad jih je večkrat zaščitil, ni pa jih mogel obvarovati Izak paše, ki je porušil grad in samostan, celo mnoge redovnice je odpeljal s seboj. To je bilo leta 1471.

Na mestu porušenega samostana stoji danes poslopje iz prve pol. 18. stoletja, manjka pa zahodno stavbno krilo, ki so ga porušili ob ukinitvi samostana. Velesovski samostan je skladno delo stavbnega mojstra, ki smo ga srečali že v Komendi — Gregorja Mačka.

Presenečenje za obiskovalca pa je notranjost velesovske cerkve, ki je prava galerijska slika.

Bogata je vsa cerkvena oprema, najdragocenejša pa je plastika Marije z otrokom v naročju, naš najpomembnejši spomenik iz časa romantike. Kasnejši čas jo je nekoliko predelal, ni pa ji mogel odvzeti njene kvalitete, ki je evropskega pomena.

Na videz bolj skromne so okoliške cerkvice. Ta na Bregu pri Preddvoru pa je, čeprav majhnih izmer, izredno pomembna:

srednjeveški stavbar je imel tanek posluš za okolje, ko jo je semkaj postavil; freskant je na belino beleža nanasel pisano paleto svojih barv; skozi prosojno steklo slikanih oken pada v prostor mehka luč. Ujela se je na zlatih oltarjih, zazvenela v lesku pozlate in poudarila delo mojstra — rezbarja. Vse to hrani cerkvice pri Preddvoru, stara več kot 500 let.

Cesta »Pod gorami«, vzporednica gorenjske magistrale, nas pripelje do starodavnega gradu Kamen. Takole je o njem zapisal Valvazor: »Grad in gospodstvo Kamen spada h Gorenjski. Leži med dve-

ma zelo visokima hriboma, na strmi skali. Grad ima prav prijetno lego in je na pogled lep. Na obeh straneh stojte gore in čiste skale prav navpično kakor zid. Tudi sam grad je velika stavba in ima različna pribežališča, kamor se v sili lahko zatečeš, in sicer iz enega v drugo.« Od Valvazorjevih dni se je grad močno spremenil. V 18. stoletju ni bil več naseljen, sneli so mu streho in z njo prekrili cerkev v bližnjih Begunjah. Več kot dvesto let so grajski zidovi kljubovali vetru, dežju, soncu in snegu. Divja rast je razjedala stare zidove. Vedno manj jih je bilo. Leta 1959 so začeli z zaščitnimi deli na ruševinah.

Razvaline hranijo staro bajko, ki jo je prav tako zapisal Valvazor: »V gradu sta baje na steni neke sobe naslikana dva moža na konju, ki se vneto bojujeta. Eden pravi: Bog ti pomagaj, drugi pa: Bog ti bodi milostljiv!

Pravijo, da predstavljata ta dva boj, ki ga je bojeval gospod Lamberg s Kranjskega s češkim velikanom. Le-tega se je vsakdo bal, pa se mu ni nihče upal ustavljati, dokler se ni naposled gospod Lamberški spustil z njim v boj na življenje in smrt, ter mu v javnem dvoboju odsekal glavo. To zgodbo še dandanes pojo kmetje v kranjski pesmi in jo izročajo potomcem...«

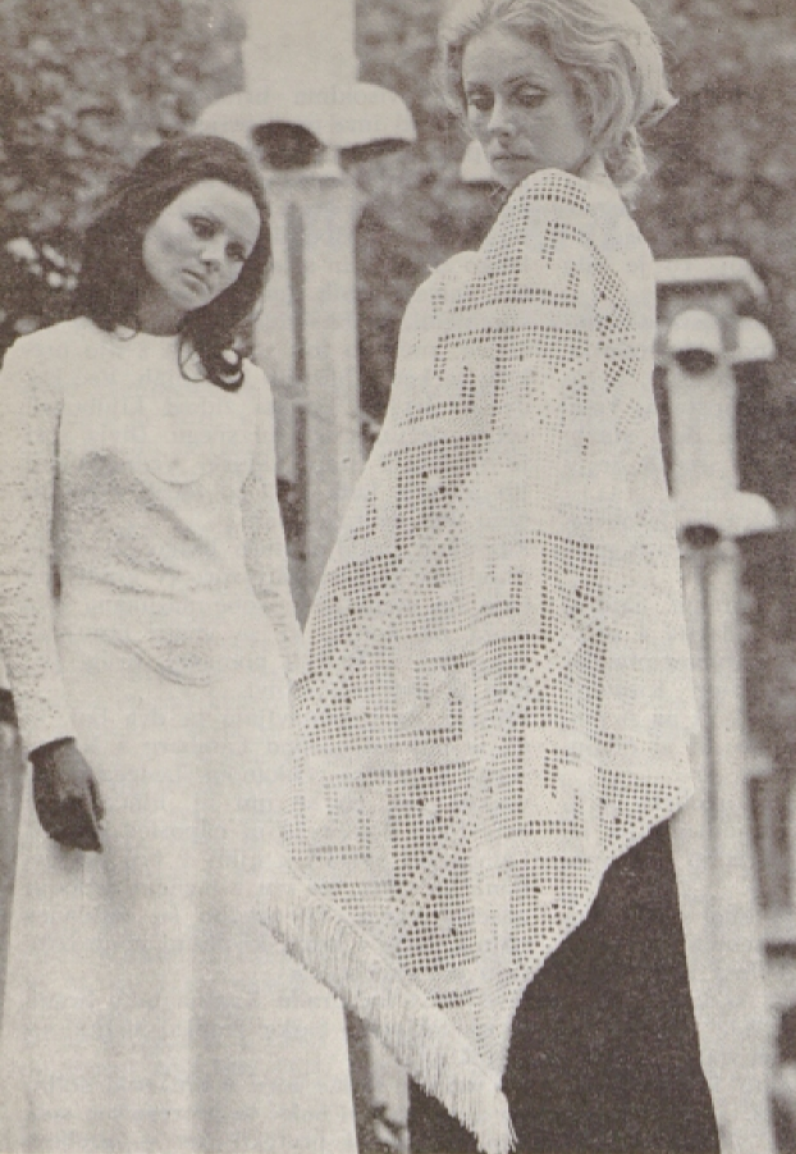
Sive razvaline gradu Kamna tako hranijo zgodovino in bajke, resnico in ljudsko domišljijo.

Ob vznožju strme gore, v tihi, ozki dolini Drage pa živi boleč in preresničen spomin na komaj pretekli čas — grobovi talcev.

Tu so ostali, čakali na strel, čakali na smrt. Njihov zadnji pogled je obvisel na sivem skalovju. Toliko mladih življenj sredi življenja je omahnilo ob navzočnosti sive preteklosti. To je Draga.

Junij je mesec narcis na Golici. Foto: Ančka Tomšič

Slovenske narodne vezenine pridno obnavljajo tudi nekatere naše tovarne

Model na piranski panti

Slovenski figov list

Od figovega lista prek živalskih kož do šelesteče svile je bila dolga in na moč vijugava pot. Ni je pa bilo zapreke, ki ji ženske ne bi bile kos, in skoraj ne področja, kjer bi ne pokazale toliko iznajdljivosti kot prav v modi. Želja — ugajati jim je pač bolj lastna kot moškemu spolu. Stoletja si nežni spol izmišlja zmeraj nove modne dodatke in če krila več kot leto dni opletajo prek kolena, jih bo nova pomlad zanesljivo potegnila visoko na bedra.

Slovenke so dobro oblečene. Sicer je majhen odstotek onih, ki sledijo modi za vsako ceno (pa še med temi se najde marsikatera, ki zanemarja kritičen pogled v ogledalo), večina pa delno sprejema modne novosti in jih prilagaja sebi. Letošnja modna pomlad je prinesla blaiserje h krilom ali hlačam in ni treba brskati po tujih revijah, da bi to ugotovili. Dovolj je pogled na ljubljanske ulice. Nobenega capljanja za evropsko modo ni več. V korak z njo se oblačimo. Pozimi prijetna midi in maxi krila je pomlad odločno skrajšala. Hlače do sre-

dine meč so še spomin nanje, lepe noge se pa spet raje razkazujejo precej nad kolena.

Shortsu ali vročim hlačkam je za letos bolj ali manj odklenalo. So pač zmagle tiste z manj lepimi nogami. Krila bodo pa v glavnem samo še na slavnostnih prireditvah brisala prah s parketov, sicer so se pa že odločno skrajšala. Zaustravila so se na različnih višinah in vse dolžine po vrsti so dovoljene.

Včasih je bilo imenitno oblačiti se v Trstu ali Münchenu. Pri nas se pač ni dalo modno obleči. Naši konfekciji so vsi po vrsti očitali, da je uniformirana, in morda je bilo to res. Zadnje čase pa so se modne razmere zelo spremenile.

Ne samo zaradi devalvacij in neugodne menjave dinarja na deviznem trgu, ampak tudi zaradi domačih proizvajalcev, ki so pljunili v roke in se spopadli z vsemi modnimi novostmi v Evropi. Naše pletenine iz Rašice, Angore in Pletenine so si utrle sloves in navdušen trg daleč prek meja. Domiselnosti pri kreacijah modelov jim ne manjka in tako tudi do-

mače potrošnice vse bolj segajo po njih. Čudoviti hlačni kompleti, mehko izpeljane linije oblek iz modernih tkanin, ki jih še likati ni treba, so pridobile širok krog potrošnic. Konfekcijskim tovarnam se je pa tudi posvetilo, da s poplavo enakih modelov ne bodo prodrle. Uniformiranosti so bolj ali manj dale slovo in se potrudile, da posamezni modeli niso več zgolj klasični ali vojaški, kot so bili njega dni. Konkurenca je precejšnja, zato se je kazalo potruditi.

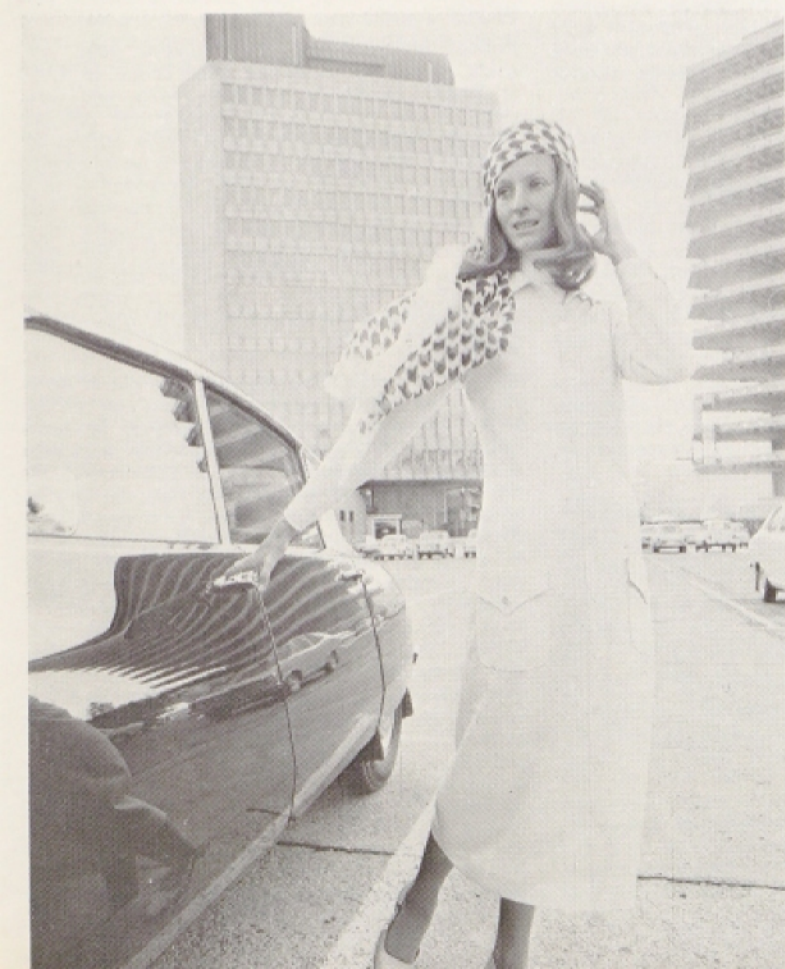
Na vsakoletnih sejmih mode vse več priznanj ostaja v domovini, najsi bo v Beogradu ali Ljubljani. Zardevati našim tovarnam res ni treba več. Dokaz za to so tržaške trgovine, v katerih so jugoslovanski kupci zmeraj bolj bele vrane. Kaj bodo Slovenke nosile poleti? Na vsak način vse tisto, kar bodo oblačile Francozinje, Italijanke in Nemke. Modne revije bodo kašipot, izvedba bo pa v glavnem naša. Za krila nad kolena se bodo odločale mlajše, za zmernejše dolžine pa ženske srednjih let.

Na moške smo pa kot ponavadi, kadar gre za modna opraviljanja pozabili. Pri njih tistih nekaj centimetrov sukničiča navzgor ali navzdol tako ne opazimo.

Marina Draščič

Nekaj modelov za službo, izlete, šport... Marsikatera naša tovarna bi svoje izdelke lahko uspešneje prodajala tudi na tujem.

Svečenica

boginje Talije

Vloga, v kateri je Sava Severjeva najbolj zblestela: Laura Lenbach iz Krleževe drame »V agoniji«.

Sava Severjeva v vtogi Goneril, nevhvaležne in krute hčere v Shakespeareovem Kralju Learu.

Posrečilo se mi je ujeti sobotno popoldne, ko je bila umetnica Sava Severjeva razmeroma nezaposlena in še kolikor toliko pri dobrem zdravju. Sprejela me je v svojem prikupnem, a tesnem stanovanju v novi ljubljanski stolpnici na Hrvaškem trgu, tam v bližnji sosesčini šempetrske cerkve. Ko pravim, da je stanovanje tesno, imam v mislih okolnost, da ga igralka deli s svojim sinom, njegovo soprogo ter vnučinjama Barbaro in Martino pa z zvesto Štefko, kuharico, ki spremlja Savo Severjevo skozi vesele in hude čase že več kot trideset let.

Zavest, da prihajam na obisk k poslednji izmed zvezd slovenske klasične gledališke plejade, me je navdajala z nemajhno tremo. Z imenom Save Severjeve se pač nekako sklene ženska vrsta, ki jo razpoznavamo v imenih: Sofija Borštnik-Zvonarjeva, Marija Vera, Nablocka, Mira Danilova, ... Tista vrsta, ob kateri so hodili v korak gledališki velmožje: Borštnik, Verovšek, Danilo, Daneš, Lipah, Kralj, Levar, Cesar, Skrbinška, Potokarja, Gregorin, Stane Sever ... Tostran le-teh se začena sodobnost, sedanjí in polpretekli in polprihodnji čas, v katerem rasejo in valove krogi mlajših teatarskih delavcev: prepustiti kaže času, da bo posul z zvezdnim prahom ali pa s kršnem pozabe mnoga imena, katerih nosilci

medsebojne globoke pozornosti, občudovanja in nežne ljubezni.

Pomislil sem: ne drži vselej tisti latinski aforizem, ki zagotavlja, da ime opozarja na lastnikovo bit. Sever pomeni mrz in led in oster veter. Pomeni nedostopnost, hladno veličastje, ošabnost. Nič od vsega tega ni zavélo niti iz osebnosti velike igralka, niti iz njenega doma. Nasprotno: spontano sem začutil, da so v tej ženski neizmerne zaloge toplote, silovite čustvenosti, materinskega žrtvovanja. Naj so bile v meni še tako utrjene predstave o intelektualki, zapeti v apolinično visokost, — tem predstavam je botroval pač tisti Savin nekdanji repertoar, v katerem je dala svoje najslajnejše stvaritve — zdaj sem se bolj in bolj zavedel, da se srečujem predvsem s preprosto, dobro gospo, katere preproščina, dobrotá in vserezumje koreninijo v posebno rodovitnem humusu: v trdem življenjskem boju. Ta boj, ki ga je igralka bila pol stoletja, se je ostro zarisal v njeno obličje: v visoko čelo; v globino modrosivih oči in v loke obrvi; v uporni izraz ličnic; v trpkocutne ustnice.

Prinesli so nama dve zajetni škatli, polni fotografij. Umetnica je jemala slike drugo za drugo iz škatel; za hip je podržala vsako med prsti, nato pa jih je pokladala predme ter oživljala njihovo vsebino s spomini na svoja odrska doživetja, s spomini na pokojnega Bojana Stupico — dolgoletnega življenjskega tovariša — in s spomini na igralce sodobnike. S pomočjo odrskih in drugih fotografij je vzpostavila most skozi desetletja; popeljala me je prek tega mostu z delcem svoje osebnostne sile — tiste sile, ki je neštetokrat uklenila v omrtvičeno zamaknenost občinstva v tolikerih gledališnih dvorah.

Rano se je začela Savina gledališka pot. V novo-meški vojaški bolnišnici, kjer so na nosilih ležali ranjenci prve svetovne vojne, je igrala angelčka. Kot dekle je že uspešno nastopala v Ljubljani na delavskem odru »Svobode«. Takrat se je že zadržno odločila za igralski poklic: zato se je učila govora in igre pri Milanu Skrbinšku, petja pri profesorici Foedranspergeovi in plesa pri Meti Vidmarjevi. Toda bili so to časi, ko talent, marljivost, ljubezen in volja niso zadoščali, če si hotel biti igralec. Moral si imeti tak politični nazor, kakršen je ustrezal režimu. Če tega nisi imel, si moral biti pripravljen na iskanje, selitve, in pótovstva, na osebne žrtve, samozatajo in pomanjkanje, pa še si moral imeti trdokožno upanje in nekaj sreče. Save Severjeve in Stupice, teh dveh svobodnjakovlevičarjev v ljubljanski Drami niso marali. Sprejeli so ju v daljnem Skopju. Tam je Sava zaigrala v Nušičevih komedijah, bila je Ana Karenina, Gospa s sončnico, Lucille v Dantonovi smrti ...

Bilo je nič koliko dela, tedensko so bile premiere; igralec, ki ga je gnala pristna teatarska

Po kramljanju s Prešernovo nagrajenko Savo Severjevo

predstavljajo današnje obdobje, ki ga ob priokusu maloumne pretencioznosti često imenujejo — slovenski gledališki modernizem.

Zlahтна zadrega, izvirajoča hkrati iz neizvedenosti in hkrati iz občutka odgovornosti, me je nenavadno hitro minila. Sava Severjeva jo je pregnala že v prvih minutah ob snidenju. Postaviti je velela predme prigrizek in steklenico izvrstnega traminca; ko sem tudi njej natočil toliko kapelj, da je mogla navzlic zdravniški prepovedi trčiti z mano, me je na očarljiv način izprašala, kdo sem in od kod; umela je poiskati najine skupne znance; pokramljati o rodopisnih značilnostih; vnesti v pomenek pripomočke, spričo katerih zadrega naglo upade in vnanje tujstvo skopni. Pomenek igralka tudi ni prav nič oviral, da ne bi poklicala svoje ljube vnučkinje; predstavila jo je, pohvalila in mično pokarala, jo opozorila na domačo nalogo in ji slej ko prej skrbno odgovorila na sleherno vprašanje; ne babica ne punčka nista mogli prikriti

Sava — Karničnica v filmu »Samorastniki«. Po Prežihovem romanu je film režiral Igor Pretnar. V ospredju slike je igralec Vladimir Skrbinšek.

Sava v vlogi Jokaste, tragične kraljice iz Sofoklejevega Kralja Ojdipa. Njen partner na sliki je srbski igralec Ljubiša Jovanović.

vročica, se je lahko razmahnil, pridobil je rutino in izkušnje, začutil slast uspeha. Toda roka politike je bila dolga: kmalu je prišla odpoved angažmaja. Iz Skopja sta se z Bojanom preselila v Osijek, kjer je Sava prevzela repertoar Ide Pregarčeve. Tam je prvič igrala Krležo: »V agoniji« in »Glembajev«. Po dveh sezonah se je odiseja nadaljevala: Beograd je bil nadaljnja etapa Savine poti v tridesetih letih. Toda čeprav je bila tedaj že priznana umetnica, ni mogla ubežati preganjanju dr. Antona Korošca. Z možem vred in z dojenčkom v naročju jo je ta mračni minister kraljevine Jugoslavije pognal iz Narodnega pozorišta na cesto. Po osem mesečni kazni »zaradi komunistične propagande«, ko so bila njej in Stupici zaprta vrata vseh jugoslovanskih gledališč, sta končno dobila zaposlitev v zagrebškem Narodnem kazalištu, kjer sta po nekaj mesecih doživela vdor Nemcev...

Pogovor s Savo Severjevo je v teku ur nezadržno prehajal v igralkin monolog. Ob sleherni fotografiji se ji je ukresal ognjemot spominov in asociacij; bilo je, kot da leti tisoč iveri izpod tesarjeve plenkače, ko le-ta zasekuje orjaško hrastovo deblo. Ko bi hotel zvesto zabeležiti vse imenitne drobce Savine pripovedi, bi potreboval desetkratni prostor.

Laura Lenbach, Baronica Castelli, Maša iz Treh sester, Jokasta, Goneril iz Kralja Leara, nema kmetica iz Cankarjevih Hlapcev... Démonične, tragične, pokvarjene, z dolgočasene, eksistenčno ogrožene ženske so šle v defileju mimo naju. Pa spet plemenite, hrepeneče ljubice, z dednostjo in usodo obremenjene zaslužjenke, junakinje žrtvovanja in odpovedi, kraljice, karakterne kmetice in tudi vedre meščanke — vsa pisana družčina kreacij Save Severjeve je prihajala na bežen obisk. Kakšno izjemno znanje, kolikšna moč živjetja sta bila potrebna, da je Sava mogla igrati na tolikanj razsežni klaviaturi človeških značajev in tipov; da je bila kos toliko dramatičnim preobratom, toliko odenkom in posebnostim podoživljenih usod, toliko čustvenim in razumskim kompleksom, toliko situacijam, s katerimi so želeli dramatik oživotvoriti svoje ideje! Starogrški velikani-tragedi; Shakespeare; Turgenjev, Tolstoj, Gončarev, Čehov in Skvarkin; Ibsen, Strindberg, Bernard Shaw; Krleža, Cankar, Brecht, Williams, Kaufman, Ferber — da omenim samo avtorje njenega najelitnejšega programa — ti mojstri so našli v Savi Severjevi dostojnega razlagalca. Dostojnega zato, ker stvaritev ni uklepala v golo oblikovno bleščavo, marveč jim je obilo

dodajala iz sebe: iz lastnega umevanja in doživljanja sveta. Mislim, da so zelo diletantsko pogrešili tisti, ki so Savo Severjevo včasih primerjali z Greto Garbo ali z Marleno Dietrich — nasledli so tem in onim zunanjim podobnostim ali učinkom, obenem pa storili hudo krivico slovenski umetnici, ki je spočenjala, denimo, Krležovo Lauro v ustvarjalni groznici, kakršna pretrese interpretovo osebnost do dna zavesti in podzavesti ter izključuje sleherno možnost posnemanja. Kdor je videl to Savino Lauro, je elementarno občutil, da je na vsem svetu enkratna, neponovljiva in neponovljiva!

Omenil sem, da sta z Bojanom Stupico med okupacijo zelo dostojno spoštovala načelo o kulturnem molku.

Igralka je pritrdila z resnim, nedvoumnim poudarkom ki je pričal o njenem spoznanju, do kod more seči predanost umetnosti. Kulturni molk je bil takrat narodno eksistenčno vprašanje. Vera v nekakšno samobitno vrednost kulture in umetnosti je bila in bo zmerom nevzdržna. Brez humanistične angažiranosti, brez tega globljega smotra ni prave kulture, ni prave umetnosti. Takšnemu naziranju velja pripisati, da je Sava Severjeva med okupacijo — pa tudi že prej, v časih brezposelnosti — delala vseh vrst gume, pasove, torbice, okraske za obleke, šopke, male figurine, mobilne, copatke za dojenčke, Disneyeve živalice... Preživljati je morala družino. Preživljati jo je morala sama, kajti moža so ji odgnali v Gonars, v koncentracijsko taborišče, od koder se je vrnil z boleznijo v hrbtenici. Tedaj se ni čuditi, da ji je pomenila osvoboditev leta 1945 enega najsrečnejših trenutkov v življenju. Nepozabna ji je ostala proslava, ko so se zbrali v slovenskem narodnem gledališču vsi gledališki delavci, partizani iz gozdov, partizani iz Ljubljane, pregnanci iz Maribora. Pesnik Oton Župančič je povedal lepše, kot je kdajkoli slišala recitirati, Prešernovo Zdravljico. Marija Vera je povedala pesem Neiztrohnjeno srce, a ona, Sava, Nezakonsko mater... V tistem čudovitem maju je bilo pozabljeno vse: lakota po odvzeti kulturi in glad po kruhu, ponižanje, trpljenje, strahovi. Hrbi so se zrnali, sreča, nepopisna sreča, svoboda, gledališče je bilo spet narodno, slovensko...

Spomini, ki jih je vzburljal šelesteči tok dokumentarnih fotografij, so segli v novejšo čase.

V izrazu skromna, a po vsebini zgovorna igralkina pričevanja so odpirala pogled na vrhunec

njenega ustvarjanja, na njeno véliko desetletje po petinštiridesetem. Pet sezon v Jugoslovanskem dramskem pozorištu, kasnejše njene edinstvene predstave v ljubljanski Drami, njeni nastopi na radiu, pomembne vloge v filmih in na televiziji — igrala je z zanosom, delala neumorno, recitirala nepozabno na Tjentištu, na Kozari, na grobovih talcev, izgorevala za svoj poklic.

Ne samo do upokojitve pred desetimi leti, ampak vse do današnjih dni je Sava ostala v najpristnejšem pomenu besede zavzeta svečnica Talijske, čeprav ima vse redkeje priložnost izpolniti svoje ustvarjalno hrepenenje. Prešernova nagrada, ki jo je letos prejela, bi imela zanjo polni pomen samo tedaj, ko bi ne bila zgolj priznanje za dosedanje delo, marveč bi ji bila lahko tudi spodbuda za prihodnost.

V pogovoru, ki se nama je iztekel v mraku, takrat, ko se je bila iskriava deklica Martina vrnila s potepanja, v tem prijetnem pomenku sem si nič kolikokrat zaželel, da bi še kdaj imel priložnost ugledati Savo Severjevo na odru. Da bi ji krhko zdravje bolje služilo, da bi jo gledališčniki znali poiskati, da bi hoteli prisluhniti utripu njenega teatarskega srca, ki bije enako živo, enako mladostno kakor nekoč. Mar ni pregrešno, jadikovati o gledaliških krizah pa o kulturno gluhih občinstvih, dokler takole neodgovorno dopuščamo, da prerano ugaša poslednja zvezda naše klasične gledališke tvornosti!

RODNO GRUDO
V VSAKO
SLOVENSKO DRUŽINO!

Kraška hiša z vodnjakom v Stanjelu. Na sliki se lepo vidijo kamniti žlebovi, po katerih se deževnica steka v zanimivo oblikovan vodnjak.

Kamnito mesto oživlja

Kdor se je kdaj peljal iz Sežane proti Novi Gorici, je na severnem robu Krasa tik nad Braniško dolino ugledal lepo pozidan kopast grič. Prizor je takšen, da tuji turisti zaustavijo avtomobile in izvlečejo fotoaparate. Bolj radovedni pa se podajo nanj. To je Stanjel. Vas je podobna ogrlici z več polvenci. Hiše, pozidane dosledno iz domačega kamna, stoje stisnjene druga zraven druge. Uličice so strme in ozke. Vasi daje pečat zvonik, ki se izvija iz kamnite gmote hiš. Zvonik ima nenavadno stožčasto kapo, kakršne ni nikjer drugod v Sloveniji.

Vseposod je sam kamen. Celo žlebovi, po katerih se nateka dragocena deževnica, so kamniti. Vodnjaki pa so prave kamnoseške umetnine. Na vrhu Stanjela so razvaline nekdanjega stolpa. Razgledišču pravijo po domače »gledanca«. Od tod se vidi komenska planota, ozek odsev morja in celo silhueto antene tržaškega televizijskega oddajnika pa štjaško hribovje tja do Senožč. V lepem vremenu se vidijo celo Alpe.

Nekdaj živahna vsa je sedaj precej brez življenja. V zadnji vojni je bila hudo porušena. Mogočne stavbe v spodnjem delu vasi učinkujejo zato kot gledališke kulise. Tako kaže Stanjel danes kaj žalostno podobo: vseposod same nevarne razvaline, marsikateri obdelan kamen je že odnesla nepoklicana roka. Filmarji, ki so v tem zanimivem okolju snemali film, so odnesli ženski kip iz parka, drug kip se je prevrnil in se razbil, iz cerkve sta izginili dve veliki sliki, noč pa je vzela tudi težka umetno kovana železna vrata v park.

Takšna usoda je doletela kraj, ki je bil v zgodovini vedno zelo pomemben. Tu je bil tudi sedež grofov Cobenzlov, ki so imeli pravico do krvavega sodstva. O tem pričajo ostanki grajske ječe z majhnimi okni in z debelimi železnimi rešetkami. Zanimivo je, da so po grofovskem ukazu smeli pokopavati tlačane le v vrečah. Tako naj bi bil še po smrti viden razloček med tlačani in gospodo. Ko pa je umrl veljaven vaščan in bi moral biti pokopan v vreči, je nastal upor, pri katerem so složno sodelovale vse podložne vasi. Uporniki so grofa prisilili, da je obvezno pokopavanje v vrečah preklical.

Okoliške vasi so na Stanjel gledale vseskoz kot na svojega tlačitelja. Stanjelcem so rekli »pol biričev, pol tatičev«. In še so jim rekli »špagarji«, ker so vedno nosili s seboj vrstico za zavezovanje vreč, v katerih je bila nabrana desetina.

A v Stanjelu je bil tudi vseskoz denar — to se še danes pozna na vsakem koraku. Brez denarja ne bi zrasi visoki zidovi, imenitni oboki, stolpi, ves ta kamniti čudež.

Po odpravi tlačanstva je začel Stanjel hitro propadati. Ukradeno, odneseno ali prodano je bilo vse, kar je imelo kakršnokoli vrednost. Ostajal je le kamen. Ko je stekla pod Stanjelom železniška proga od Trsta do Jesenic, so začeli voziti v Stanjel posebni izletniški vlaki. Na voljo jim je bilo pet gostiln v Stanjelu in v bližnjem Kobilju še dve. V gradu pa so lahko izbirali med osemindesetimi opremljenimi sobami. Gostilna je sedaj ena sama, prenočišča pa v Stanjelu ni mogoče dobiti.

Veličastni zidovi se sesipajo v kup kamenja. Če bi šlo tako naprej, ne bi od edinstvenega mesteca na hribočku ostalo ničesar več. Zato je bilo storjenih več poskusov, da bi Stanjel obnovili in oživili. Prvi poskus po vojni je propadel. Drugi se je začel pravkar. Sežanska občinska skupščina je sestavila poseben odbor, ki bo vodil obnovo Stanjela. Zagotovljen je bil že prvi denar, resda malo, a vendar. Ni ostalo samo pri besedah, v Stanjelu so že delavci. Nevarni zidovi so podprti s tramovi. Najbolj nevarne ruševine odstranjujejo. Obnavljavci pravijo, da bo obnovitev zahtevala kopico denarja. Vedo, da ne bo padel iz neba. Radi pa bi mestece obnovili do tiste stopnje, da bo postalo zanimivo za turistična podjetja.

Obnavljavci Stanjela bodo najprej zavarovali obzidje in uredili grad, v kraški hiši pri vodnjaku pa bodo uredili etnografski muzej. Velikopotezni načrt preнове Stanjela pa govori o restavracijah, muzejih, hotelih in prodajalnah s kraškimi posebnostmi. To je pesem prihodnjih desetletij. Stanjel naj bi predstavljal naš Kras, postal naj bi prvovrzelna turistična privlačnost.

J. K.

»Sava« v Frankfurtu na Maini

V Frankfurtu na Maini smo ob slučajnih srečanjih že večkrat razpravljali o tem, da bi tudi v tem mestu ustanovili slovensko društvo. Ustanovili smo že iniciativni odbor, ki se je sestel že večkrat v slovenski restavraciji »Pri Urški«, ki jo vodi naš rojak Ciril Podmilščak. Ta rojak nam tudi sicer veliko pomaga pri začetnih organizacijskih pripravah.

Navezali smo tudi že stike s kulturno-umetniškimi društvom »Triglav« v Stuttgartu, ki nam pomaga pri sestavljanju društvenega pravilnika, z nasveti pa nam pomaga tudi pri registraciji in drugem.

Osnovni namen našega novega društva bo kulturno-prosvetno delo, predvsem pa želimo ustanoviti slovensko šolo oziroma šolo z dopolnilnim poukom v slovenskem jeziku. Med nami je namreč tudi rojakinja, ki je po poklicu učiteljica, in bi bila pripravljena sprejeti začetno delo pri naši šoli.

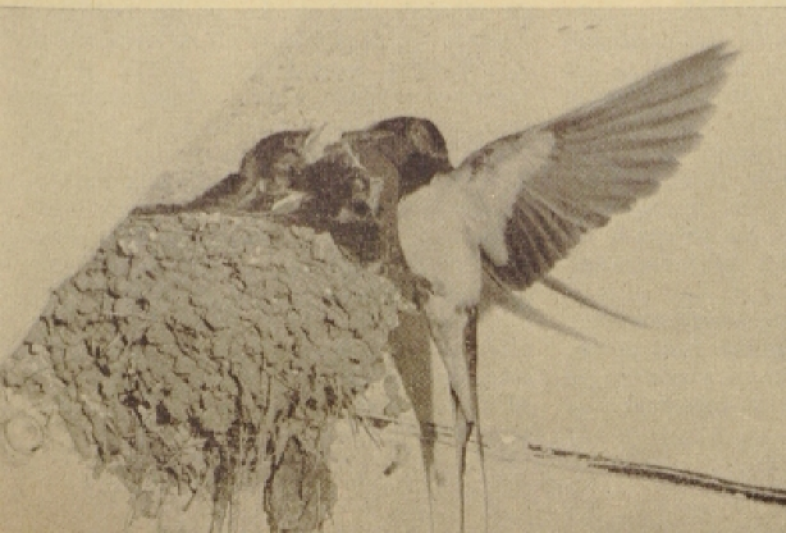
Vabimo vse rojake, ki živijo v okolici Frankfurta ali v samem mestu, da se nam pridružijo v društvo, za katero je bilo predlagano ime »Sava«. Podrobnejše informacije lahko dobite pri lastniku restavracije »Bei Urška« v Schönhofu v Frankfurtu ali pa pri meni.

Robert Rožaj

6 - Frankfurt/Main, Nibelungenallee 31-35

Pogled s poti na Triglav na Rjavino in Staničevo kočo
Foto: Janez Klemenčič

Lastovke gnezdiijo ...

Mladiči bodo kmalu zrasli in odleteli daleč preko domačih meja v južne kraje, spomladi pa se bodo vračali v svoje rodno gnezdo, kakor se radi vračate vi v svoj rodni dom

Priveditve v Stuttgartu in Amriswilu

V nedeljo 11. junija priredi SKUD Triglav ob 18. uri v dvorani Turnerheim v Stuttgartu — Hedelfinger, Rohracker Strasse 171 veseloiigro »Lažni zdravnik«. Po predstavi bo zabava s plesom. Vljudno vabljeni!

Naslednji teden, 17. junija pa vabijo slovenski otroci v Stuttgartu na svojo prvo kulturno prireditve, ki jo prirejajo skupno s Slovenskim kulturnim društvom Triglav. Na ta dan bodo praznovali dan mladosti in zaključek šolskega leta. Program bodo obogatili s slovenskimi otroškimi pesmicami, recitacijami, glasbenimi točkami in narodnimi plesi. Skupno bo pri prireditvi sodelovalo petinštirideset otrok.

Jugoslovanski klub, podružnica v Amriswilu, prireja v soboto 24. junija ob 20. zvečer v hotelu Schwert zabavno prireditve s plesom.

Rojakinje in rojaki, prisrčno vabljeni!

Prvomajska slovesnost v Unterasbachu

V Unterasbachu pri Nürnbergu je bila v gostilni Majcen 29. aprila »prvomajska slovesnost«, ki so se je udeležili številni rojaki in rojakinje. Večina je prišla iz bližnjih in daljnjih krajev severne Bavarske, med gosti pa je bil tudi konzul jugoslovanskega konzulata v Nürnbergu Zdenko Tišljar. Za dobro razpoloženje je poskrbel ansambel Lojzeta Landekarja.

Kratek nagovor o pomenu prvega maja je imel predsednik našega kluba Franc Gerjovič. Med drugim je poudaril, da si na ta delavski praznik želimo predvsem miru in medsebojnega sporazumevanja in da ni opravičeno razkazovanje morilskega orožja. Pravičnost in človeško dostojanstvo naj prevzameta vse odnose v družbi, tako v gospodarskem kot v kulturno-umetniškem pogledu. Ob koncu pa je predsednik poudaril, da se Slovenci radi ponašamo z našo narodno kulturo in narodnimi običaji. Del tega lahko pride do izraza tudi na takih in podobnih družabnih prireditvah.

Prisrčno pozdravljen je stopil na oder tudi jugoslovanski konzul v Nürnbergu Zdenko Tišljar. Zahvalil se je za lep sprejem, v kratkem nagovoru pa je poudaril, da je prijetno presenečen, ker je bilo na tej prvomajski slovesnosti zbranih toliko ljudi. Izrazil je tudi željo, da bi se ugodno razvijali tudi stiki med tamkajšnjim konzulatom in društvom »Triglav«. Nürnberški konzulat je pristojen za vsa severno Bavarsko. Na tem področju živi in dela okrog 26.000 jugoslovanskih delavcev.

Prvomajska slovesnost v Unterasbachu pri Nürnbergu je torej v celoti uspela. V prihodnje vabimo na naše prireditve še

druge rojake, ki se morda doslej niso mogli udeleževati naših srečanj. Vsakogar bomo veselili.

Anton Horcen, tajnik

Tuji delavci v Avstriji

Sredi marca je bilo v Avstriji 145.818 tujih delavcev, od katerih je bilo 109.528 ali več kot 75 odstotkov Jugoslovanov. Kljub povečanju celotnega števila delavcev v primerjavi s prejšnjim mesecem je to število še vedno manjše od najvišjega števila, ki je bilo doseženo novembra lani. To je vsekakor znamenje gospodarske recesije.

Priseljevanje v Francijo

Francoska strokovna revija »Population« je pred kratkim objavila podatke o priseljevanju v Francijo v letih 1969 in 1970, ko se je naglo začelo povečevati priseljevanje v to deželo. Število tujih delavcev v Franciji je začelo rasti po letu 1968, ko se je stabiliziralo francosko gospodarstvo. Število Jugoslovanov, ki se zaposlujejo v Franciji, se je v zadnjih letih ustalilo, v primerjavi z drugimi priseljenci pa se njihov procent zmanjšuje.

Za vloge jamči republika Slovenija

Republiška skupščina je pred kratkim sprejela osnutek zakona o jamstvu za hranilne vloge, ki ji ga je predložil slovenski izvršni svet. Zakon določa, da SR Slovenija jamči za hranilne vloge v bankah, ki imajo sedež v naši republiki, prav tako pa tudi za vloge v poštni hranilnici, ki so vpisane v Sloveniji.

Tako so bili odstranjeni dvomi o vprašanju, ki je povzročilo precej razburjenja predvsem med nekaterimi našimi rojaki v tujini. Doslej je bila porok za hranilno vlogo federacija, ta pa je z ustavnimi spremembami prenesla večji del svojih gospodarskih in denarniških pristojnosti na republike. Čeprav je šlo le za formalno vprašanje, je del tujega tiska razširjal govorice, da hranilne vloge v Jugoslaviji niso več varne.

Na deviznih računih 550 milijonov dolarjev

Konec aprila je bilo na deviznih računih v jugoslovanskih bankah nekaj manj kot 550 milijonov dolarjev. Število osebnih deviznih računov je naraslo na 1.211.314, kar je štirikrat več kot konec leta 1969. Največje število deviznih računov je v SR Hrvatski, na njih pa je vloženi 202,8 milijona dolarjev. Na deviznih računih v Sloveniji je 64,8 milijona dolarjev.

Devizno varčevanje v Jugoslaviji nenehno narašča, kar je brez dvoma tudi dokaz, da imajo Jugoslovani, ki so zaposleni na tujem, polno zaupanje v jugoslovanske banke.

Hitreje do najprimernejše zaposlitve

Jugoslovanski delavci morajo v ZR Nemčiji kar najbolj gotovo in najhitreje najti delo, ki odgovarja njihovim željam in zahtevam. To je izjavil po sestanku s predstavniki zveznega biroja za zaposlovanje šef urada za politiko delovne sile v zveznem biroju za delo ZR Nemčije Helmut Minta. Nemška delegacija se je z jugoslovanskimi predstavniki pogovarjala na Bledu, zatem pa je obiskala še nekatere druge kraje v naši državi.

Vodja nemške delegacije Helmut Minta je med drugim tudi dejal: »V Jugoslavijo sem prišel, da se s predstavniki Zveznega biroja za zaposlovanje dogovorim in podpišem administrativni sporazum, ki bo omogočil vašim delavcem, da prihajajo v ZR Nemčijo posamezno in da bolj zagotovo najdejo zaposlitev, ki jim bolj odgovarja.«

Kaj uvažajo državljani

Preteklo leto so naši državljani uvozili iz inozemstva precejšnje količine blaga, predvsem tehničnega, med katerim je bilo tudi 16.607 avtomobilov in več kot 2000 kamionov. Rezervnih delov je bilo lani uvoženih za 14 odstotkov več kot leto prej. Nenehno pa se zmanjšuje uvoz gospodinjskih aparatov — lani je bilo uvoženih 8600 pralnih strojev, okrog 7000 hladilnikov, 4500 raznih peči, 4700 električnih štedilnikov itd. Celoten uvoz teh predmetov pa je za 30 do 40 odstotkov manjši kot prejšnje leto.

Naši državljani zelo radi uvažajo tudi električne akustične aparate. Tako so lani uvozili okrog 8000 televizijskih sprejemnikov, 14.000 magnetofonov, 5000 gramofonov, 18.000 klasičnih in tranzistorijskih radijskih sprejemnikov itd., kar je do 40 % več kot v prejšnjem letu. Mejo je »prestopilo« tudi 1200 harmonik, 350 klavirjev, 860 lovskih pušk ter drugo.

Plačilo prometnega davka

Po veljavnih predpisih se za dohodke, ki jih ustvarijo naši državljani v tujini v delovnem razmerju s posameznim delodajalcem, z lastno obrtno ali s kako drugo gospodarsko dejavnostjo, ne plača nikakih davkov, ko se jih pošilja v Jugoslavijo prek banke ali na drug način. Z ustavnim amandmajem XXIV je zajamčena svoboda samostojnega osebnega dela z delovnimi sredstvi, ki so last državljanu, kadar s svojim osebnim delom opravlja dejavnost, ki odgovarja načinu, materialnim osnovam in možnostim osebnega dela. Delovni ljudje, ki opravljajo tako dejavnost, imajo v načelu isti družbeno-ekonomski položaj, iste pravice ter obveznosti kot delovni ljudje v organizacijah združenega dela. Tudi davčna politika mora skrbeti za to, da državljani ob plačilu davčnih obveznosti lahko nemočno opravljajo svojo dejavnost.

Nürnberg — vrtci in šole

»Triglav«, kulturno-prosvetni klub Slovencev v Nürnbergu, ima v svojem načrtu za leto 1972 tudi ustanovitev slovenskih vrtcev in šolskih oddelkov s slovenskim poukom na območju severne Bavorske. Pogoj za uresničitev tega programa je ugotovitev števila slovenskih otrok, zato vabi klub vse starše, ki so pripravljene dati svoje otroke v slovenske vrtce in šole, naj nam takoj pošljejo naslednje podatke:

1. ime in priimek otroka,
2. dan, mesec in leto rojstva,
3. točen naslov staršev.

Podatke pošljite na naslov predsednika kluba »Triglav«: Franc Gerjovič, 851 Fürth/Bay., Leyher str. 22/IV.

Dragi rojaki in rojakinje v Nürnbergu in okolici! Ne pozabite na slovensko besedo in slovensko kulturo, izpolnite obvezo do naše domovine Slovenije. V splošnem narodnem interesu je, da bodo imeli vaši otroci na tujem pouk v materinem jeziku, zato vas vljudno vabimo k sodelovanju in reševanju tega perečega problema.

»Triglav«

Kulturno-prosvetni klub Slovencev — Nürnberg

Kako je z otroškim dodatkom v ZRN?

V zadnjem času se dogaja, da nemški organi otroškega dodatka (Kindergeldkassen) ne priznavajo jugoslovanskim delavcem, zaposlenim in zavarovanim v Zvezni republiki Nemčiji, pravice do otroškega dodatka, če je njihova žena v Jugoslaviji zaposlena, vendar otroškega dodatka zaradi prekoračenja premoženjske meje (cenzusa) ne dobiva. Sporazum o socialni varnosti med obema državama obravnava namreč to vprašanje tako, da dobi v podobnih primerih otroški dodatek tisti od roditeljev, pri katerem so otroci. Ker otroci v največjem številu primerov ostanejo doma pri materi v Jugoslaviji, naj bi v takšnih primerih prejemale otroški dodatek mati po jugoslovanskih predpisih, ne pa oče — zaposlen v Zvezni republiki Nemčiji — po nemških predpisih.

Kako je v resnici v teh primerih?

Nemški organi se opirajo na to, češ da ima delavka po jugoslovanskih predpisih že zaradi same zaposlitve v vsakem primeru »pravico« do otroških dodatkov, samo da se ji le-ti ne morejo izplačevati, če ima in dokler ima več premoženja (plače, katastrskega dohodka iz posestva itd.), kakor pa to dovoljujejo jugoslovanski predpisi. Čim pa ima delavka pravico, naj bi bila nemška blagajna za otroške dodatke razbremenjena izplačevanja otroških dodatkov delavcu, zaposlenemu v Zvezni republiki Nemčiji, čeravno v teh primerih niti mož niti žena ne bi prejemale otroških dodatkov za sicer upravičene otroke.

Stuttgart

»Moje dekline...« v ZRN

Pesem ne pozna meja: nenavadni zbor, ki goji mednarodno petje — Zanimiv je tudi jezikovni interes pevcev — Zaslužni pevovodja Josef Gregor in UNESCO

Ko je v moderni, lepi stuttgartski hiši »Liederhalle« 23. aprila zvečer končal svoj koncert učiteljski pevski zbor »Emil Adamič«, se je pred vvhodom v Mozartovo dvorano, kjer je imel nastop, nena doma zaslislala vesela slovenska pesmica »Moje dekline je še mlado...«. V gneči, ki je hipoma nastala, se ni dalo takoj razločiti, kdo poje. Sele nekaj hipov zatem je nekdo rekel, da prepeva »navdušena stuttgartska mladina«.

To je seveda bilo presenečenje za same »upezejevce«, prav tako pa za rojake, ki so na začasnem delu v Stuttgartu in so kot poslušalci prišli na koncert. In s tem se je kmalu ustvaril prijateljski stik med obema »stranema«: mladi slovensko prepevajoči pevci so s svojim vodjem, starejšim gospodom, ki je imel okoli vratu obešeno kitaro, kmalu preselili v restavracijske prostore, v katerih se je ustavil UPZ »Emil Adamič«.

Sele tu sem zvedel, kako je pravzaprav s tem nenavadnim zborom. Neznanec mi je povedal, da pojejo pri stuttgartskem Inštitutu za stike z inozemstvom, nato pa mi je sam pevovodja rad odgovoril na nekaj vprašanj. Po poklicu je klasični filolog, člani zbora pa se mu pridružujejo brez vsakih obveznosti in se tako od njega vsakdo tudi ločujejo.

Mednarodno petje

»Zbor je sinteza jezikovnega interesa in veselja do petja,« je dejal Josef Gregor, ki so mu potne kaplje še tekale s čela od igranja in petja. Pevci po tej poti ne delajo razlik med to ali ono narodno pesmijo, posebno ne med tistim, kar se nanaša na nacionalnost. Gojijo »mednarodno petje«, spoznati pa hočejo zlasti svoje sosede. Iz tega je ta neobvezni zbor po besedah zborovodja tudi nastal: po vojni je bila Nemčija osamljena, zaprta, kar vse da je bilo mogoče premagovati ravno s pesmijo drugih narodov. Od tistih časov obstajajo zbori te vrste, ki so tako rekoč sami sebi namen, zato pa lahko vsakdo pride v njihov krog.

»Trenutno«, je rekel Josef Gregor, »imamo po Nemčiji 18 takšnih skupin, po eno pa tudi v Bruslju in Parizu. Nobena ne poje za koncerte, temveč le za svoje veselje, večinoma le enkrat na mesec...«. Finančno jih v Stuttgartu podpira Inštitut za stike z inozemstvom, vendar sredstev ni potrebno veliko, ker so izdatki majhni.

Sicer pa je gospod Gregor v sodelovanju z nemško komisijo UNESCO že leta 1956 izdal knjižico »Europäische Lieder in den Ursprachen«, v kateri so izbrane pesmi vseh evropskih jezikov, tri ali štiri tudi slovenske. To je prava pesmarica, ki ima na koncu dodatek z jezikovno razlago pesemskega besedila, s čimer med drugimi opravlja funkcijo pripomočka za pravilno izgovorjavo.

Slovenski krožek

Kar pa je posebej zanimivo, je jezikovni interes, ki ga kažejo priložnostni člani skupine. Večinoma so mladi ljudje, tudi študentje, dasi leta niso nikakršna ovira za »članstvo«: v zborih, ki štejejo od 30 do 100 ljudi, so pevci stari od 14 do 70 let! O jezikovnem interesu pa je pevovodja dejal:

»Zdaj bom osnoval slovenski krožek, v katerem bo potekal pouk ali vsaj spoznavanje slovenskega jezika. Zavedam se sicer, da ga na koncu nemara ne bo obiskovalo več kot 10 ljudi, toda slovenščina je po moje med slovanskimi jeziki za nas najlažje izgovorljiva in je lahko dober začetek za učenje drugih slovanskih jezikov...«

Dodal je, da ima tudi neko starejšo slovensko slovnico, ki mu bo pri tem gotovo koristila. Na koncu tudi ni pozabil omeniti, da je v petdesetih letih spoznal vdovo Franceta Marolta, ki ga je navdušila za slovenske narodne pesmi.

»Ena najlepših, kar jih poznam, pa je pesem »Vsi so venci bejli...«

Slovenski jezik in melodije izražajo po njegovem posebno fineso, čudovito glasovno zlitost, ki je sam ni mogel natančno opredeliti. Seveda: muziko je mogoče predvsem slišati, ne pa le navadno izgovarjati!

J. HORVAT
(Iz »Dela«)

Takšno tolmačenje nemških organov je napačno. Jugoslovanski predpisi o otroškem dodatku (npr. zakon o skupnosti otroškega varstva in o nekaterih oblikah tega varstva v SR Sloveniji) namreč vežejo samo **pravico** do otroškega dodatka na premoženjsko stanje (in seveda predhodno delovno dobo v določenih primerih). Čim torej delavka v Jugoslaviji zaradi svoje plače in dohodka iz posestva preseže dovoljeno premoženjsko mejo, s tem tudi ne pridobi pravice do otroškega dodatka in ga niti ne more uveljavljati. Ker torej za te otroke ni **pravice** do otroškega dodatka po jugoslovanskih predpisih, morajo prevzeti breme otro-

ških dodatkov v vseh teh primerih nemški organi (uradi za delo oziroma blagajne otroških dodatkov) in izplačevati — če so seveda izpolnjeni pogoji po nemških predpisih — pripadajoče otroške dodatke delavcu, zaposlenemu v Zvezni republiki Nemčiji.

To vprašanje je bilo tudi na dnevnem redu zasedanja jugoslovanske in nemške vladne delegacije v marcu t.l. v Beogradu in je jugoslovanska stran pojasnila nemški strani pravno plat tega vprašanja. Nemška stran si je pridržala čas za premislek in bo tako to vprašanje v najkrajšem času rešeno, upamo, v korist jugoslovanskih delavcev.

L. S.

Iz vaših zgodb

Janez v Rovinju

Spet je prišlo poletje in Janez se s svojo družino odpelje iz Nemčije na Jadransko morje. V tej družbi je tudi pudel Sabo. Kaj je Janez tokrat doživel v Rovinju, naj pove naslednja zgodba:

Proti večeru je ženka v šotoru pripravljala večerjo. Janez se je med tem časom odpravil s pudlom Sabo na sprehod ob morju. Nenadoma začne Sabo lajati in kakati ob eni izmed mlak med skalovjem. Kaj je zagledal naš Sabo? Janez steče k mlaki. V njej zagleda dve veliki morski ribi v prekrasnih barvah. »Le kako so prišle v to lužo?« se vpraša Janez. »Morda jih je sem zanesla plima...« Dobrosrčni Janez je ribi z veliko muko končno ujel in ju v visokem loku vrgel nazaj v morje.

»Tako sem sirotam vrnil življenje,« je pomislil z olajšanjem. Tedaj pa se zasliši izza grmovja zavisten smeh. »Kdo se mi pa tako reži?« se vpraša in pogleda proti grmovju. Tam sedi mlad, zaljubljen parček, ki ga je ves čas opazoval. Z roko mu je pokazal proti morju. In kaj je videl tam? Ribiča, ki je z velikim potrpljenjem lovil ribe.

Janez se je prestrašil. To so bile torej ribe, ki jim je vrnil drago življenje! Najhitreje kolikor je zmožel, je stekel nazaj proti šotoru. Povedal mi je zgodbo, ki jo je pravkar doživel, ob tem pa se ves čas prestrašeno oziral okrog tabora, če ni že prisopihal za njim jezni ribič. Komaj sem ga pomirila, češ, da se to lahko zgodi le ljudem, ki imajo tako občutljivo srce kot naš Janez. Nasmejala pa sem se tako, da me je bolet trebuh.

Elica Ridel

Waldorf pri Frankfurtu

Ljudje med seboj

Midva in Janek

Z drobno pestjo je odločno potrkal in zatem vstopil. Tako smo se prvokrat srečali s sinkom naše naročnice Marjete iz Avstrije, navihanim petletnim fantičem. »Jaz sem Janek,« se je predstavil in zatem pokazal z rokico na spremljevalca, ki sta nasmejana stala za njim: »To sta pa oči in mama.«

Že prvi pogled nam je povedal, da so srečni in se imajo radi. Iz srca smo bili tega veseli.

Spomnila sem se Marjetinih pisem izpred nekaj let. Koliko obupa je bilo v njih, ko jo je fant tik pred poroko zapustil, ona pa je pričakovala otroka.

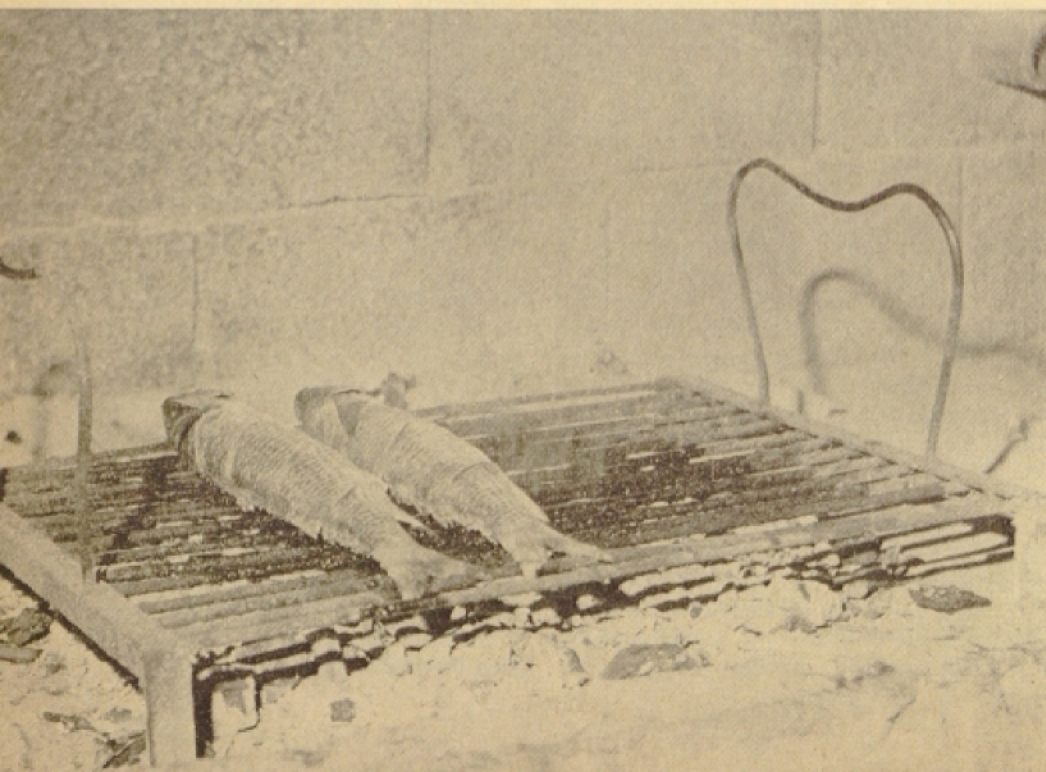
»Ali je sploh še vredno živeti? Tukaj sem tujka med tujci, tisti, ki mi je bil najbližji in najdražji, ki sem mu sledila v tujino, pa me je pustil in izdal. V meni se oglašajo otrok. Kako sem včasih sanjerala o svoji družinici, ker sem sama odraščala brez staršev. Zdaj pa sem sama, tako sama in nesrečna, da bi kar umrla...«

Pisali smo ji, da so v življenju vsakogar sončni in deževni dnevi. Velikokrat se nam kaj podre, a v sebi moramo najti pogum in začeti znova in znova graditi. Za to pa ima ona vse možnosti: mlada je, zdrava in delo ima.

Še in še so prihajala pisma z grenkimi stavki, tožbe o osamljenosti, zatem pa je po daljšem presledku sledilo sporočilo, napisano na pisemskem papirju, ki je imel na zaglavju cvetni šopek: »Dobila sem sinka Janeka. Sporočam vam novi naslov, ker sem se omožila. Sinko je zdrav in lep. Res ste imeli prav — življenje ima sončne in deževne dneve. Meni zdaj spet sijajo samo zlato sonce...«

Spet je včasih prišlo pismo iz Avstrije. V njem je opisala Marjeta, kako se je nekaj mesecev pred sinovim rojstvom srečala čisto slučajno z Janom, kovinarjem, doma iz Bratislave, ki se je malo prej zaposlil v tovarni, kjer je delala. »Tako srečni smo, midva in Janek, da se kar bojim, da vse le sanjam,« je rekla Marjeta ob obisku in imela pri tem kar solzne oči. Janek pa se je zasmejal in ji razigrano planil v objem, da je skoraj padla s stola.

»Ne, ne, prav nič ne sanjam,« se je zasmejala še ona z otrokom.

Slovenski šolarji iz Nemčije nam pišejo

Ljubljanska TV na obisku pri slovenskih pionirjih v Stuttgartu

20. marca 1972 nas je (tovarišica) naša slovenska učiteljica presenetila z novico, da se iz Untertürkheima odpeljemo s tramvajem v Zupfenhausen k slovenskim učencem, ki tudi obiskujejo slovensko šolo. Vozili smo se skoraj uro daleč na drug konec mesta Stuttgart. Med potjo smo se pogovarjali in tiho ponavljali pesmice. Pripravljeni smo morali biti na kakšno željo naših dragih gostov iz Ljubljane.

Radovedno smo opazovali kamere in nerodno pripovedovali, kdo smo in kje smo doma. Vsi smo ponavljali eno in isto besedo, da smo Slovenci in da je naša domovina tam, okrog Ljubljane, ki jo

V naše mesto Stuttgart je prišla slovenska učiteljica Dragica. Vsak teden nas obišče dvakrat. Mi, slovenski otroci, jo željno pričakujemo, saj vemo, da nas ima rada in da nas želi čimveč naučiti. Pri pouku se mnogo pogovarjamo, čitamo in ustno obnavljamo snov. Tudi rišemo radi. Za dan mladosti pripravljamo svojo prvo razstavo. Skromna bo, vendar bo delo nas, otrok, ki živimo tako daleč od svoje domovine.

Erik Modic
učenec slovenske šole
v Degerlochu (Stuttgart)

PIKA NOGA VICKA
GRENA SEJEM

Metulj
na rožici

bomo kmalu videli. Konec meseca nas gre večina s starši domov. Neizmerno se veselimo naših zelenih travnikov, zvončkov in trobentic. Pozdraviti želimo naše potočke in se ob njih naigrati vse do poletja, ko pridemo spet z očetom in mamo.

Zahvaljujem se članom RTV Ljubljana, da so poleg svojih drugih dolžnosti obiskali tudi nas otroke. To je bilo za nas lepo doživetje. Ne bomo ga pozabili in zato prav vam najlepša hvala.

MRAMOR Lucija, učenka 7. razreda slov. dop. pouka v Untertürkheimu (Stuttgart), doma iz Kapel pri Brežicah

Dobili smo slovensko šolo

Otroci, ki živimo s starši v tujini, smo si dolgo želeli slovensko šolo. Naša želja se je uresničila februarja letos.

In memoriam

Švedska

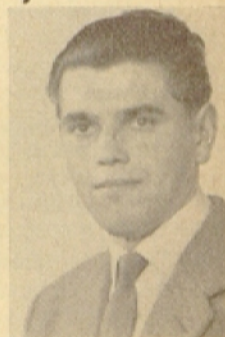
Umrli je Slavko Kukec

Številni Slovenci smo 12. aprila pospremili na zadnji poti našega rojaka Slavka Kukca iz Maribora, ki je umrl star komaj 32 let. Ob odprtem grobu smo pokojnemu rojaku spregovorili tudi nekaj preprostih slovenskih besed, med drugim: »Med tvojo boleznijo so ti misli nenehno zahajale v domovino, v kateri si vzrasel. V trdnem upanju, da bo prišel dan vrnitve, si zatisnil oči. Po domovini si tako hrepenel in zaradi nje si z olajšanjem prenašal vse svoje trpljenje.« Slavko Kukec je umrl zaradi gobavega raka, ki je na Švedskem, posebno tu v Smalandu, precej razširjen. Ob tej smrti so tudi vsi tukajšnji Slovenci začutili neko tesnobo, opomin, da v življenju denar ni vse. Večina izmed nas razmišlja o skorajšnji vrnitvi v domovino.

Ferdinand Urbančič
Emmaboda, Švedska

Nemčija

V spomin prijatelja Franca Jezerška

Sporočam vam, da je 6. novembra lani umrl moj prijatelj Franc Jezeršek, ki je bil tudi naročnik Rodne grude. Oba sva bila doma iz Sopot pod Kumom. Najin prelepi kraj sva zapustila leta 1956. Mlad človek pač hoče nekaj doživeti, videti tuje kraje, zato sva se odločila, da si poiščeva srečo v tujini. Jugoslavijo sva zapustila brez dovoljenja, težko pa je bilo tudi v Nemčiji, saj nisva znala govoriti po nemško. Sprejeti sva pač morala delo, ki so nama ga dali. V Essenu sva delala v rudniku. Moj prijatelj Franc je imel očeta v Tübingenu, zato je kmalu odšel k njemu in si tam poiskal drugo delo. Bila sva petsto kilometrov narazen, najino prijateljstvo pa je še vedno ostalo. Najina velika želja je bila, da bi se skupaj odpravila na dopust v domače kraje in to sva lani tudi izkoristila. Na žalost pa sva bila takrat zadnjikrat skupaj. Izgubila sem svojega najboljšega prijatelja, ki mi bo ostal za vedno v spominu. Ko je umrl, je bil star štiriintrideset let, zapustil pa je ženo in trinajstletno hčer.

Alois Ižanc Eschweiler, Nemčija

Sestanek sindikatov držav imigracije in emigracije delovne sile

Regionalnemu sestanku sindikatov držav imigracije in emigracije, ki je bil od 24. do 26. aprila 1972 v Beogradu, so prisostvovali predstavniki 26 nacionalnih organizacij sindikatov iz 15 držav Evrope in Severne Afrike. Udeleženci sestanka po posameznih državah in organizacijah, ki so jih zastopali, so bili:

ALŽIR: Generalna unija Alžirskih sindikatov (UGTA), AVSTRIJA: Zveza avstrijskih sindikatov (OeGB), BELGIJA: Generalna federacija dela Belgije (FGTB), Konfederacija krščanskih sindikatov Belgije (CSC), DANSKA: Federacija Danskih sindikatov (LO), FRANCIJA: Francoska demokratska konfederacija dela (CFDT), Generalna konfederacija dela (CGT), NIZOZEMSKA: Unija katoliških sindikatov (NKV), Unija neodvisnih sindikatov (NVV), Unija protestantskih sindikatov (CNV), ITALIJA: Generalna konfederacija dela Italije (CGIL), Italijanska konfederacija sindikata delavcev (CISL), Italijanska unija dela (UIL), Krščanska združenja italijanskih delavcev (ACLI), JUGOSLAVIJA: Zveza sindikatov Jugoslavije (SSJ), MAROKO: Marokanska unija dela (UMT), ZVEZNA REPUBLIKA NEMČIJA: Zveza sindikatov Nemčije (DGB), ŠPANIJA: Generalna unija delavcev (UGT), Delavske komisije Španije, Solidarnost Baskih delavcev (STV), Sindikalna delavska unija Španije (USO), ŠVIČA: Švicarska sindikalna unija (USS), Unija krščanskih sindikatov (USC), ŠVEDSKA: Zveza sindikatov Švedske (LO), TUNIS: Generalna unija tunizijskih sindikatov (UGTT), TURČIJA: TURK-IS.

Poleg omenjenih predstavnikov, ki so predstavljali svoje dežele in organizacije kot člani delegacij, so sestanku prisostvovali tudi predstavniki regionalnih sindikalnih organizacij: Evropske organizacije Svetovne konfederacije dela in sekretariata francoske in italijanske konfederacije dela (CGT-CGIL) v Evropski gospodarski skupnosti, prisoten pa je bil tudi predstavnik Mednarodne organizacije dela (ILO).

Sestanek je bil skrbno in temeljito pripravljen. Več kot deset sindikalnih organizacij je že vnaprej poslalo pismo gradivo, ki je bilo skupno z obrazložitvami na plenarnih zasedanjih osnova za zelo obsežno razpravo, ki je sledila obrazložitvi referatov. V tej razpravi so bila vsestransko izmenjana mnenja in stališča o karakteristikah sodobnih mi-

gracijskih tokov in njenih spremljajočih problemov, ki jih tako imigracija kot emigracija ustvarja, njihovi vzroki in posledice, problemi, ki nastajajo iz njih, največ pa o potrebi vse večjega sodelovanja vseh delavcev in sindikatov pri razreševanju teh problemov tako v nacionalnih kot v regionalnih in mednarodnih okvirih.

Značilne so bile besede enega izmed delegatov, ki je dejal, da je treba današnjo situacijo teh problemov razdeliti v dva dela. Najprej se moramo zavedati, da obstoje dve vrsti delavcev, od katerih so eni zaščiteni in uživajo vse pravice in drugi, ki ne uživajo nobenih ali pa pomanjkljivo zaščito in je ravno njim namenjena vsa skrb sindikalnih organizacij dežel imigracije in emigracije.

Sestanek s predstavniki slovenskih delovnih organizacij v Münchnu

Nedvomno je pozitivna ugotovitev, da se je v preteklem letu (1971) zaposlilo v tujino prek delovnih organizacij več delavcev, kot pa prek zavodov za zaposlovanje. Med delavci, ki so se zaposlili na ta način, prevladujejo največ gradbene delovne organizacije, ki imajo svoja gradbišča po skoraj vseh državah Evrope in tudi zunaj nje.

Zaposlovanje prek delovnih organizacij nosi s seboj tudi probleme, katerih reševanja so nujna, zlasti še ker njih izvori nastajajo zaradi premalo poglobljenega poznavanja zakonitih predpisov, ki obravnavajo to materijo tako v državi imigracije, kot tudi v državi emigracije.

Republiški svet za gradbeništvo Slovenije je v sodelovanju s predstavnikom jugoslovanskih sindikatov v Münchnu organiziral sestanek predstavnikov slovenskih delovnih organizacij, ki s svojimi delavci delajo v Münchnu in okolici. Sestanku so prisostvovali predstavniki delovnih organizacij Konstruktor Bau München, Inco Bau München, Obnova, Rudis, Tehnika in Slovenija ceste, z jugoslovanske strani pa predstavniki republiškega sveta gradbeništva Slovenije, republiškega zavoda za zaposlovanje, republiškega sekretariata za delo, Zveze skupnosti zdravstvenega in pokojninskega za-

Sestanek je potekal v delovni atmosferi, ki so ji dala posebna obeležja iskrenost nastopanja nekaterih delegatov in interesi vseh udeležencev, da se problemi rešujejo enotno in da se za njih reševanje poiščejo primernejši ukrepi.

Na predlog nekaterih delegacij, ki je bil podprt od vseh prisotnih, je bila izdelana resolucija, ki je imela v končni fazi za cilj osnovo za izenačitev skupnih akcij.

Ob zaključku sestanka je bil sprejet sklep, da se pripravi vse potrebno za sklic naslednje konference (predlog je bil, naj bi bila v ZR Nemčiji pod vodstvom nemških sindikatov) in so v ta namen izvolili delovno komisijo iz vseh predstavnikov sindikatov držav emigracije in imigracije.

varovanja Slovenije, z nemške strani pa predstavniki IG Metall — sindikata za področje Bavarske.

Na sestanku so bila izmenjana številna mnenja o zaposlovanju prek delovnih organizacij in o novo sprejetem zakonu o spremembah zakona o prometu blaga in storitev s tujino ter pravilniku o pogojih, ob katerih smejo delovne organizacije pošiljati delavce na delo v tujino. Vsi ti predpisi in zakoni urejajo to zaposlovanje na drugačnih osnovah kot doslej. Zato so bila informativna izvajanja prisotnih usmerjena v tolmačenje osnovne zakonodaje z jugoslovanske strani, z nemške strani pa pojasnjena nova politika delitve in obdavčenja ter prikazani postopki, kako naj delovne organizacije ravnajo, da lahko uporabijo z dogovorom in zakonom dodeljene jim pravice.

V razpravi so bila omenjena tudi nekatera podjetja, ki v ZR Nemčiji mečejo slabo luč na jugoslovansko skupnost, saj ustanavljajo firme, ki nimajo realnih možnosti za obstoj, kmalu propadejo in delavci ostajajo brez zaslužkov. Zahtevano je bilo, da se takim firmam onemogoči pridobiti delavce iz Jugoslavije in se jim onemogoči tako delovanje. O tem bo v kratkem razgovor tudi v Jugoslaviji.

Iz mednarodne dejavnosti Jugoslavije na področju socialne varnosti

V prvi polovici tega leta sta imeli dve jugoslovanski vladni delegaciji pogovore z ustreznima delegacijama Avstrije in Zvezne republike Nemčije o socialni varnosti jugoslovanskih delavcev, zaposlenih v teh dveh državah. Razgovori z avstrijsko vladno delegacijo so bili v dneh od 14. do 18. februarja 1972 na Dunaju, razgovori z nemško delegacijo pa v dneh od 20. do 25. marca 1972 v Beogradu.

Pogovori z avstrijsko vladno delegacijo

V pogovorih z avstrijsko vladno delegacijo je jugoslovanska delegacija postavila vprašanje nepravilnega obravnavanja tistih jugoslovanskih delavcev v Avstriji, ki zbolijo in jih nato avstrijska policija pošlje domov, ne da bi lahko uveljavili svoje pravice iz obstoječega sporazuma o socialni varnosti med obema državama. S tem sporazumom je namreč jugoslovanskim delavcem — enako kakor obolelim avstrijskim delavcem — zagotovljeno zdravljenje na račun avstrijske bolniške blagajne, ki ji tak delavec pripada, na zahtevo jugoslovanskega delavca pa lahko avstrijska bolniška blagajna pošlje jugoslovanskega bolnega delavca tudi na nadaljevanje zdravljenja v Jugoslavijo, in sicer spet na stroške avstrijskega bolniškega zavarovanja. V veliko primerih (znanih je že okoli 150 takšnih primerov) pa avstrijski policijski organi niti ne dajo priložnosti obolelemu jugoslovanskemu delavcu, da bi lahko izrabil svoje pravice iz obstoječega meddržavnega sporazuma, niti mu ne omogočijo stika z njegovo bolniško blagajno, da bi lahko preko predpisanih dvojezičnih obrazcev uveljavil svoje pravice iz avstrijskega bolniškega zavarovanja skladno z določbami meddržavnega sporazuma.

Avstrijska delegacija je priznala, da so takšni primeri, ter da je avstrijska glavna zveza nosilcev avstrijskega socialnega zavarovanja intervenirala pri avstrijskem ministrstvu za notranje zadeve, da pa nima nadaljnjih možnosti posegati v področje organov notranje uprave. Zakon o policijskih ukrepih nasproti tujcem namreč — po pojasnilu avstrijske vladne delegacije — ni omenjen v meddržavnem sporazumu o socialni varnosti in zato organi socialne varnosti na izvajanje tega zakona ne morejo vplivati. Jugoslovanska delegacija se ni mogla zadovoljiti s tem odgovorom in je ugotovila, da bo potrebno to vprašanje razčistiti po normalni diplomatski poti.

Sicer so bila na dnevnem redu pogovorov še razna vprašanja izvajanja obstoječega sporazuma o socialni varnosti, da bi se izboljšalo in predvsem pospešilo uveljavljanje pravic, ki jih sporazum daje delavcem obeh držav v času, ko delajo v drugi državi - podpisnici sporazuma. V ta namen bodo izdelani novi obrazci za zdravstveno varstvo družinskih članov, ki ostanejo v domovini, in s katerimi bo možno hitreje in bolje zagotoviti zdravstveno varstvo tem družinskim članom. Preučilo se bo tudi vprašanje postopka v primerih, ko delavci ne pošiljajo otroških dodatkov svoji družini v domovino, temveč jih uporabijo za druge namene. Pripravljen bo poseben dodatni sporazum, po katerem se bodo otroški dodatki v takšnih primerih pošiljali v domovino naravnost tisti osebi, ki dejansko skrbi za otroke (mati, stari starši in podobno).

Pogovori z nemško vladno delegacijo

Tudi v pogovorih z nemško vladno delegacijo o socialni varnosti po sporazumu iz leta 1968 je bil močan poudarek na boljšem in hitrejšem varstvu jugoslovanskih delavcev na delu v Zvezni republiki Nemčiji. Predvsem je bilo doseženo soglasje, da bo odslej jugoslovanska stran odločala o tem, kateri od jugoslovanskih delavcev, ki jih pošljejo na delo v ZR Nemčijo jugoslovanska podjetja, ostanejo še naprej podvrženi jugoslovanskim pravnim predpisom. To vprašanje, znano tudi kot »prodajanje jugoslovanskih delavcev nemškim firmam v ZR Nemčiji«, je namreč dobilo precejšnjo ostrino, tako v Jugoslaviji kakor tudi v Zvezni republiki Nemčiji. Posebno sindikati v eni in drugi državi so se zavzeli za pravilno in tudi pravično rešitev tega vprašanja.

Ker so bili v Jugoslaviji — podobno pa tudi v Zvezni republiki Nemčiji — zakonjeni v zadnjem času tudi zakonski predpisi, ki omejujejo takšno »prodajanje« jugoslovanskih delavcev nemškim firmam (pa tudi drugim tujim firmam), je bil na pogovorih v Beogradu dosežen sporazum, da bodo od 1. januarja 1973 jugoslovanski organi socialnega zavarovanja na posebnih dvojezičnih obrazcih potrdili, da gre v teh primerih res za t.i. »detaširanega« jugoslovanskega delavca (poslanega na začasno delo v tujino s strani jugoslovanskega podjetja), ki ostane še naprej v delovnem razmerju z jugoslovanskim podjetjem in torej tudi so-

cialno zavarovan po jugoslovanskih predpisih. Ti delavci bodo uveljavljali vse pravice iz socialnega zavarovanja v Jugoslaviji, njihove plače v Zvezni republiki Nemčiji pa bodo morale biti seveda enake plačam delavcev, ki so zaposleni na enakih ali podobnih delih pri nemških delodajalcih. Nemška stran si je pridržala le pravico higiensko-tehničnega nadzorstva nad delom na gradbiščih, kjer delajo takšni jugoslovanski delavci; to pa je konec koncev le v korist tem delavcem.

Še eno koncesijo je nemška stran dala jugoslovanski strani: upravičenost družinskih članov, ki ostanejo v Jugoslaviji do zdravstvenega varstva iz nemškega bolniškega zavarovanja se bo v prihodnje ravnala po jugoslovanskih predpisih in jo bodo tudi ugotavljali jugoslovanski organi socialnega zavarovanja. Tako bo odpadlo dolgotrajno in zamudno ugotavljanje upravičenosti do zdravstvenega varstva po nemških bolniških blagajnah, ko so dvojezični obrazci romali sem in tja tudi po mesece in mesece, družinski člani pa so ostali ta čas brez pravice do brezplačnega zdravstvenega varstva v Jugoslaviji.

dr. Lev Svetek

Nakup vrednostnih papirjev

Ali je res, da zdaj lahko tudi v Jugoslaviji kakor v mnogih drugih deželah, mi, ki smo na delu v tujini, kupimo obveznice oziroma razne vrednostne papirje?

Janko M. iz Francije

Zvezna skupščina je konec prejšnjega leta sprejela zakon o vrednostnih papirjih, zvezni izvršni svet pa je v začetku letošnjega leta prejel določbo o pogojih, pod katerimi lahko delovne organizacije izdajajo obveznice, katere se plačajo z devizami.

Navedene obveznice lahko izdajajo poslovne banke in delovne organizacije. Kupec teh obveznic ima poleg provizije tudi druge posebne ugodnosti. Med temi na primer tudi to, da ima prednost pri zaposlitvi v delovni organizaciji, ki je obveznice izdala.

Otroški dodatek

Moj mož dela v Nemčiji. Imava štiri otroke, za katere prejema otroški dodatek, a družini že dalj časa ne pošilja denarja. Kaj naj ukrenem, da bodo moji otroci dobili, kar jim pripada?

Marija V.

Če točno veste, v katerem kraju in pri katerem podjetju je zaposlen vaš mož v Nemčiji, se obrnite na republiški fond za otroški dodatek v vašem kraju s prošnjo, da posreduje, da naj bi se otroški dodatek, ki ga prejema vaš mož, izplačeval vam, ki skrbite za otroke. Tam bodo v ta namen izpolnili obrazec JU-a in ga poslali pristojnemu nemškemu uradu za delo, ki bo zatem ta denar nakazoval vam.

Jugoslovanski konzulati v Evropi

NEMCIJA

Botschaft der SFR Jugoslawien
Schlosstrasse 1
BAD GODESBERG

Generalkonsulat der SFR Jugoslawien
Lindemannstrasse
DÜSSELDORF

Generalkonsulat der SFR Jugoslawien
Taubenstrasse 4
STUTTGART

Generalkonsulat der SFR Jugoslawien
Böhmerwaldplatz 2
MÜNCHEN

Generalkonsulat der SFR Jugoslawien
Harvestehuderweg 101
13 HAMBURG

Die Militärmission der SFR Jugoslawien
Tauberstrasse 16
1 BERLIN

Generalkonsulat der SFR Jugoslawien
Melemstr. 18
6 FRANKFURT/MAIN

Vizekonsulat der SFR Jugoslawien
Baslerstr. 6
78 FREIBURG im Breisgau

Naslovi novih konzulatov SFRJ v ZRN

Konsulat der SFR Jugoslawien
85 NÜRNBERG
Gostenhoffer Hauptstrasse 21
Tel.: 263221
Konzul: Zdenko TRIŠLER

Konsulat der SFR Jugoslawien
3 HANNOVER
Flüggestrasse 21
Tel.:
Konzul: Miša RADOJEVIĆ

Konsulat der SFR Jugoslawien
46 DORTMUND-HORDE
Seydlitzstrasse 38
Tel.: 41641
Konzul: Vlado MIHELIĆ

Konsulat der SFR Jugoslawien
798 RAVENSBURG
Hotel Sennerbad (začasen naslov)
Tel.: 23536
Konzul.: Petar MENKOVSKI

Konsulat der SFR Jugoslawien
68 MANNHEIM
Tel.: 16012
Konzul: Ivan ZBAŠNIK

ŠVIČA

Botschaft der SFR Jugoslawien
Kalchegweg 38
BERN

Generalkonsulat der SFR Jugoslawien
Eidmattstrasse 33
ZÜRICH

Generalkonsulat der SFR Jugoslawien
Chemin Thury 5
GENEVE 5

ŠVEDSKA

Ambasade de la RSF de Yougoslavie
Strandvaegen 7-B 114 56
STOCKHOLM

Jugoslaviska konsulatet
Odinsgatan 20 A
411 03 GOETEBORG

Yugoslav vicekonsulate
Stora Nygatan 60 3tr
211 37 MALMÖ

AVSTRIJA

Botschaft der SFR Jugoslawien
Rennweg 3
WIEN III

Generalkonsulat der SFR Jugoslawien
Radetzkystrasse 26
KLAGENFURT-CELOVEC

Generalkonsulat der SFR Jugoslawien
Hilmteichstrasse 10
GRAZ

Generalkonsulat der SFR Jugoslawien
Fürstenallee 43
5020 SALZBURG

Jugosl. konzularna agencija
Schlossgraben
6800 FELDKIRCH

Jugosl. konzularna agencija
Wachrenergasse 4
4020 LINZ

FRANCIJA

Ambasade de la SFR Yougoslavie
54, Rue de la Faisanderie
PARIS XVIe

Consulat de la RSF Yougoslavie
5, Cours Franklin Roosevelt
69 — LYON 6

Consulat general de la RSF de Yougoslavie
Rue de Commandant Rolland
MARSEILLE (8e) 94

Consulat de la RSF de Yougoslavie
Boulevard Gambetta
STRASBOURG 15

BELGIJA

Ambasade de la RSF Yougoslavie
Avenue Emile de mot 11
BRUXELLES 1050

NIZOZEMSKA

The Embassy of the SFR of Yugoslavia
Groot Hertoginnelaan 30
THE HAGUE

DANSKA

Ambasade de la RSF de Yougoslavie
Svanevaenget 36
KØBENHAVEN

ITALIJA

Ambasciata della RSF Jugoslavia
Via dei Monti Parioli 20
ROMA

Generalni konzulat SFR Jugoslavije
Strada del Friuli 54
TRST

Generalni konzulat SFR Jugoslavije
Via Matilde Serao 54
MILANO

NORVEŠKA

Embassy of the SFR of Yugoslavia
Drammensveien 105
OSLO

VELIKA BRITANIJA

Embassy of the SFR of Yugoslavia
25, Kensington Gore
LONDON, S. W. 7
Konzularni oddelek
19 Upper Phillimore Gardens
LONDON, W. 8

V korak s svetom

Slovenska kultura se v zadnjem času vse bolj vgrajuje v širši evropski prostor. Ze sam pregled nad kulturno kroniko našega vsakdana nam odpre vpogled v silno pestro, predvsem pa uspešno vključevanje tokov naše umetnosti v svet. Ne mine teden dni, ko bi ne prebrali v časopisnih poročilih o tej ali oni razstavi slovenskih del v Nemčiji, Italiji ali pa celo v Tokiu ali Sao Paulu. Podobno, čeprav v nekoliko skromnejši meri, je tudi z glasbo, pa tudi književnostjo.

Časopisi so nas pred kratkim seznanili s tem, da je bila podeljena ugledna mednarodna Herderjeva nagrada dr. Dragotinu Cvetku, znanstvenemu delavcu z ljubljanske filozofske fakultete, ki ga, kot je zapisal o njem dr. Danilo Švara, tujina že dolgo prišteva med pomembne svetovne muzikologe, saj ga je izbrala za podpredsednika mednarodnega muzikološkega društva, za člana znanstvenega sveta mednarodnega inštituta za komparativno glasbeno dokumentacijo v Berlinu ter za referenta in predavatelja na mnogoštevilnih mednarodnih kongresih, simpozijih in univerzah. Za svoje obsežno delo je iz rok univerzitetnega kolege, rektorja dunajske univerze prejel Herderjevo nagrado za številna znanstvena dela z muzikološkega področja ter za njegova obsežna raziskovanja in znanstvene razprave v skoraj vseh evropskih in izvenevropskih muzikoloških središčih.

Toda poleg muzikoloških področij so seveda še nekatera druga, ki so bila v tednu dni v središču pozornosti slovenskega bralca, ki se je seznanjal s prodorom slovenske umetniške in znanstvene misli v svet. Tako, na primer, zasledimo podatek, da je zbirka odlično opremljenih knjig o umetnosti na tleh Slovenije »Ars Sloveniae«, ki jih izdaja Mladinska knjiga v Ljubljani, pred izidom tudi v Avstriji, kjer bo založba Schroll izdala prevod Vrišerjevega prispevka k tej zbirki »Baročne plastike na Slovenskem«. Ali pa podatek: amsterdamska literarna revija Raster je te dni izdala v prevodu nekaj pesmi I. G. Plamna, Tomaža Šalamuna in Francija Zagoričnika. Podobne novice prihajajo tudi od drugod, kajti slovenska književnost si je v zadnjem času že znala pridobiti zanimanje in to velja zlasti mladim avtorjem. Tako, na primer, v novosadski založbi Forum izredno zagreto prevajajo dela slovenskih pisateljev v madžarskem prevodu. Pred kratkim je izšlo delo enega najbolj nadarjenih pisateljev tega časa na Slovenskem, roman Rudija Šeliga »Triptih Agate Schwarzkobler« in nekatera druga dela.

Seveda pa so razstave tiste, s katerimi je najbolj hitro mogoče vzpostaviti stik s tujino. Zaradi internacionalne govorice likovnih umetnikov je ta stik najbolj pogost. Te dni smo bili seznanjeni s tem, da je v milanski galeriji Pietra zelo uspešno razstavljal slovenski akademski slikar Jože Ciuha, ki tudi v domovini uživa sloves zanimivega izpovedovalca. Od drugod, iz Nemčije, je prišla novica, da v Kölnu zelo uspešno razstavlja slovenski likovni samorastnik in ena najbolj plodnih slikarskih osebnosti na Slovenskem Jože Horvat-Jaki. V Hildnu pri Düsseldorfu je razstavljal svoja dela slovenski slikar naivne smeri Viktor Magyar. Nemških kritik te razstave slovenski tisk še ni povzel, vendar je razstava, kot smo izvedeli, doživela izredno lep odmev. Prav tako, čeprav nekoliko počasneje, dotekajo informacije o dogajanjih v svetu tudi

k nam. Pri tem naj ne omenjam prevodov številnih del iz tujih literatur pri nas; te bralca zasujejo že na prvi pogled, ko gre mimo izložbenih oken kake slovenske knjigarne. Omenim naj dvoje zanimivih pobud, od katerih je ena že realizirana, druga pa bo, kot pričakujejo, tudi v kratkem. V razstavišču Arkade sredi mesta smo si imeli priložnost ogledati izredno lepo pripravljeno razstavo o halštatskih Ilirih, razstavo, ki jo je posredoval Ljubljani Dunaj in s katero se je naša javnost seznanila z bogatim arheološkim najdiščem v Avstriji, po katerem je celo obdobje v davnini dobilo ime. Ker je tudi Slovenija tako zelo znana po arheoloških najdiščih iz časov Ilirov, je bila ta razstava lepo dopolnilo in vpogled v materialne ostaline ljudstva, ki je prvo kultiviralo naše kraje.

Peter Breščak

Vas Jakovica na Planinskem polju. Foto: Drago Kraji

Stane Kumar: Borovniški viadukt. Porušen je bil med drugo svetovno vojno

Stane Kumar o železnici

V prostorih železničarske prometne šole v Mariboru je že dalj časa odprta stalna razstava znanega akademskega slikarja in grafika Staneta Kumarja. Vsa razstavljena dela prikazujejo motive iz železniškega okolja, ki je slikarju še posebej pri srcu. Stane Kumar je namreč sin železničarja. Rodil se je v Trstu in odraščal med železniškimi progami in ladjedelnico. Že kot otrok je posebej rad risal vlake in lokomotive. Po prvi svetovni vojni se je družina preselila v Ljubljano; slikarske študije je Stane Kumar končal v Zagrebu. Leta 1938 je bil med

ustanovitelji napredne slikarske skupine »Gruda«, ki je upodabljala predvsem socialne motive. V povojnih letih je Stane Kumar razstavljal svoja dela na nad 70 razstavah doma in na tujem.

Na stalni mariborski razstavi je prek sto Kumarjevih slik in grafik z motivi iz železniških čakalnic, postaj, delavnic, vlakov, proge, kurilnice, skratka vse iz železniškega okolja. Ta enotnost motivov daje razstavi še poseben pečat svojstvenosti in pomembnosti.

Ob obletnici kmečkih puntov pripravljajo založbe Partizanska knjiga, Založništvo tržaškega tiska in Spekter iz Zagreba obsežen izbor del iz slovenske in hrvatske književnosti, ki so nastala v minulih sto letih, od obdobja romantičnega realizma do današnjih dni. V izboru je 15 slovenskih in prav toliko hrvatskih del, katerih literarno umetniško izpoved preveva duh ljudskega odpora s poudarkom na življenju kmečkega človeka.

Zbirka v Gubčevi knjižnici bo izšla v začetku prihodnjega leta. Po svoji vsebinski pomembnosti in vrednosti, saj so v njej dela avtorjev, kot so Josip Jurčič, Ivan Tavčar, Ivan Cankar, Prežihov Voranc, France Bevk, Ciril Kosmač, Karel Grabeljšek, Ivan Potrč, Vladimir Levstik, Pavle Zidar in drugi slovenski pisatelji, ter dela Augusta Šenoa, Josipa Kozarca, Vladimira Nazorja, Slavka Kolarja, Miroslava Krleža, Ivana Gorana-Kovačica in drugih hrvatskih in bosanskih ustvarjalcev, sodi med največje založniške in prevajalske akcije pri nas v minulih petindvajsetih letih. Izbor obsega zbirko romanov, novel in antologije pesmi. Vse to bodo založbe predstavile v slovenščini in srbohrvaščini. Na približno 9000 straneh bo torej bralec prejel dragocen literarni in zgodovinski zapis dogajanj, družbenopolitičnih pretresov, porazov in zmag, ki jih je bojeval naš kmečki človek skozi minula stoletja.

Urednika zbirke Franček Bohanec za slovenski izbor in Tone Potokar za hrvatska dela, sta poudarila, da bodo v Gubčevi knjižnici ali pod drugim naslovom izdali še vrsto literarnih del in jih skušali približati čim širšemu krogu bralcev.

Štiri stoletja nas že ločijo od najmnogičnejšega upora slovenskih in hrvaških kmetov leta 1973. Punt je vzniknil v okolici Stubice, nato pa se je spontano razširil po vsem hrvaškem Zagorju in jugovzhodnih območjih Slovenije. Upor se je začel na posestvu fevdalca Ferenca Tahija. Razen odpora zoper bedno življenje zatiranega kmeta je skrival v sebi tudi obrise neke povsem drugačne družbene ureditve, v kateri gospoda ne bi več ravnala s kmetom slabše kot z živino.

Že od leta 1447, ko je nastala koroška kmečka zveza, je med kmeti na posestvih neusmiljenih fevdalcev, povečini tujcev, tla zavest, da bo treba v boj za stare pravice.

Bitka pri Spodnji Stubici leta 1573 je bila zadnja epizoda velikega hrvaško-slovenskega kmečkega upora, najpomembnejše akcije slovenskih in hrvaških kmetov v času fevdalizma. Vodil ga je legendarni kmečki vođa Matija Gubec.

Stane Kumar: Na vlaku, lesorez, 1958

»Sveto sonce«

Pred več kot sto leti je bila v Ziljski dolini na Koroškem zapisana čudna »molitvica«. Začenja se takole:

Jes se obrnam pruti svetami Sonci...

»Molitvica«, ki v naslednji vrstici sicer že govori o Jezusovem grobu, pa s prvo vrstico priča o zelo visoki starosti. V prav starih, v poganskih časih je bilo sonce ljudem živo bitje, ki se rodi, raste, doseže svoj vrh, se stara in nazadnje odmre. Toda to bitje je sveto, božansko bitje. Ko umre — tako so verovali — spet oživi in doživi nov življenjski krog, krog enega leta.

Kadar sonce doseže svoj vrh, je dan najdaljši in noč najkrajša. To je kresni dan. Ta dan ima »sveto sonce« največjo moč. Do današnjih dni je v ljudskem izročilu ohranjena vera, da zlasti v »kresni noči« oživé skrivnostne sile, ki jih sprosti »sveto« sonce na svoj veliki praznik.

Božanskemu ognju na nébesu, ki daje in ohranja življenje, odgovarja na zemlji zemeljski ogenj. Z njim, z gorečim »kresom«, je menil človek edino prav počastiti sveto sonce. Počastiti ga je skušal z ognjem tudi na druge načine. Kresni dan je zato po svoje pravi praznik ognja.

oOo

Poganskim Slovencem je bilo Sonce najvišje božanstvo. Kaže, da so ga imenovali Krésnik. Vsaj ime se je ohranilo do polpretekla dobe, čeprav je Krésnik pomenil nazadnje le nekega zemeljskega junaka.

Razumljivo je, da so se krščanski misijonarji obrnili predvsem proti sončnemu božanstvu. Po preizkušeni navadi so na njegovo mesto postavili svetnika, Janeza Krstnika, čigar rojstni dan vsaj približno sovпада s kresnim dnevom. Cerkev je s tem uspela. »Gospod sveti Šentjanž« je zavzel namenjeno mu mesto in izrinil Krésnika. Lahko rečemo, da je za sv. Miklavžem sv. Janez najbolj priljubljeni svetnik na Slovenskem. »Kranjski Janezi« so temu najboljši dokaz. Cerkvá ima sv. Janez nad 160 po vseh slovenskih škofijah.

Brez pomišljanja so kresove začeli zažigati njemu v čast. Celo poimenovali so jih po njem — šentjanževske ali ivanjske kresove. Stari Slovenci so z zažiganjem kresa opravljali bogoslužje v čast sončnemu božanstvu. Kresni ogenj je bil torej obredni ogenj.

Zanimivo je, da v belokrajinskem kresovanju, kakor se je bilo ohranilo še do nedavnega, vsaj zaslutimo potek davnega obredja. Ne-

kaj drobcev je ohranjenih tudi v kresnih šegah drugih slovenskih pokrajin. Tako si ustvarimo vsaj približno podobo starodavnega kresovanja naših prednikov.

Kresno grmado so zložili na določenem mestu, kresišču, najpogosteje na hribu ali na visoki gori, da so bili čim bliže soncu. Priljubljena pa so bila in so tudi še križpotja. Za kres so skrbeli predvsem fantje. Grmada je zrasla s prispevki posameznih gospodarjev. Vsak je dal določeno količino polen in butar. Ta »služnost« se je pozneje verjetno opuščala in so fantje nabrali drv in dračja kjerkoli v gozdu.

Grmado so največkrat zložili okoli visoke mlade smreke, ki so jo nalašč za to posekali, oklestili do nekaj pod vrhom in zasa-

Kresovanjske šege na Slovenskem

dili v tla na kresišču, na kraju, ki je bil določen za grmado. Polena in dračje so zložili okoli debla. Ker je bila grmada navadno bolj ozka in čim višja, se zato ni mogla podreti.

Ko se je začelo mračiti, je skupina fantov in deklet začela vabiti h kresu. V Beli krajini so imeli za to posebno pesem, ki so jo peli pred vsako hišo.

Medtem so drugi na kresišču že prižgali kres.

Ko se je vaško občestvo zbralo okoli kresa, so si vsaj v Beli krajini sledile določene pesmi, od katerih so kazale nekatere zelo starinske posebnosti. Bile so del obredja, morda uvod vanj ali njegov prvi del. Zadnja pesem je danes po vsem Slovenskem znana: »Tri tičice, tri tičice so morje obletele...« Pesem ima že docela krščanski značaj in kliče blagoslov nad letino.

Poleg češčenja božanstva je bila prošnja za njegovo naklonjenost drugi, najvažnejši del kresne »božje službe«.

Kres je gorel in ko je bil obredni del končan, so sledila druga čarna obredja, nazadnje pa tudi občestveno veselje, med njim ples, ki je izpričan že v davnih stoletjih. Med čarnimi (magičnimi) obredji je pač najznačilnejše skakanje čez ogenj. Po vsem Slovenskem so svoje dni skakali čez kresni ogenj, kar naj bi človeka očistilo in ga obvarovalo bolezni. Otroke, ki čez ogenj še ne morejo skakati, so matere v naročju

s skokom prenesle čez plamene. Celo živi-no so ponekod gnali čez žerjavico. V zadnjem času so skakala čez kresni ogenj samo še dekleta. Tista, ki se ji skok posreči, se bo v letu dni omožila...

Nadaljnja obredna »ognjena« šega je bilo spuščanje gorečih koles po bregovih. Stara kolesa so ovili s slamo in protjem, jih zažgali in spuščali v dolino. Še značilnejše pa je bilo proženje gorečih lesenih platičev, ki so jim pravili »šibe-šajbe«. Šega je bila razširjena po zahodni Sloveniji in je značilna za Vzhodne Alpe sploh. Poznajo jo Furlani in naši nemško govoreči sosede, od katerih smo šego prevzeli nekako pred sedmimi stoletji. Danes je šega že precej opuščena. Fantje so nažgali četverkotne platiče iz tramičev ali okrogle platiče iz tanjših okroglic, jih na sredi prevrtali, nabrali na vrstico in tako odnesli na kresišče. Zraven glavnega kresa so zakurili manjši kres in vanj polagali svoje »šibe-šajbe«. Ko se je platič razgorel, ga je fant nasadil na prožno palico. Zraven je imel na dveh oporah poševno pritrjeno desko. S palico je udaril po njej in goreči platič je v loku odletel v temo. Zraven je fant izgovoril posebno željo: »Šiba-šajba, let' za tega ali to, da bi...«

Namesto vsega tega so po nekaterih krajih v kresnem ognju prižgali staro metlo ali drog, ovit s slamo in s to preprosto »plamenico« tekali med njivami. Drugod so metali samo ogorke iz kresnega ognja v zrak.

oOo

Posebna svečeniška naloga pa je bila v kresni noči nazadnje namenjena dekletom. Skupine deklet, ki so jim pravili na Štajerskem »lárarice« in v Beli krajini »kresnice«, so se potem, ko je kres dogorel in so se vaščani razhajali, razšle po njivah in vinogradih. S posebnim petjem, ki ves čas ni smelo prenehati, so »varovale« polje pred uimo in prosile blagoslova nad letino. Ko so svoj obhod končale, so se odpravile v vasi. Oglašale so se pojoč pri vsaki hiši in prosile povračila za obredno službo, ki so jo opravile. Povsod so jih radi obdarovali. S tem zadnjim opravilom se je končalo praznovanje Sončevega praznika.

Spomin na »sveto Sonce« je izginil, sv. Janeza se na kresni dan malokdo spominja, celó obredne »ognjene« šege s kresom vred se marsikje opuščajo. V Ljubljani hodimo na kresni večer na Grad ali na Nebotičnik in štejemo lučke, kresove, ki migajo z bregov v ljubljanski okolici. Nekaj jih je še vedno.

Niko Kuret

Francija

Združenje Jugoslovancev v severni Franciji

Rednega letnega občnega zbora dne 12. marca 1972 se je udeležilo številno članstvo iz Sallauminesa, Lensa in Liévina. Po izčrpnih poročilih odbornikov so jim člani izrekli priznanje in zahvalo za njihovo požrtvovalno in uspešno delovanje v letu 1971. Med najbolj pomembnimi prireditvami je bila prav gotovo proslava Dneva republike, pa tudi družabni večer je bil zelo uspešen. Večina članstva je zato ponovno izvolila dosedanje odbornike v odbor za leto 1972.

Željo članstva, da bi letos prirejali skupne izlete, so upoštevali, izbrali bodo le še kraje, ki bodo vsem ustrezali.

Na pobudo jugoslovanske ambasade iz Pariza bo Združenje skušalo zbrati zadostno število otrok za poučevanje slovenščine in drugih predmetov.

O predlogu nekega člana, da bi med dopustom organizirali izlet z letalom, bodo razpravljali na seji odbora 9. aprila 1972. Po končanem občnem zboru Združenja je bil tudi občni zbor Pogrebnega sklada, ki bo leta 1973 praznoval že dvajsetletnico obstoja. Zasluga odbornikov je, da sklad lahko tako dobro opravlja svoje humano poslanstvo. V skladu je zavarovanih 239 družin vključno z otroki do 16. leta starosti. V letu 1971 in do 12. marca 1972 so izplačali iz sklada vsoto 314.000 starih frankov kot pomoč v primeru smrti. Ponovno apeliramo na vse izseljence, da postanejo člani Pogrebnega sklada, ki nepristransko deluje v dobro vseh izseljencev. Odbor ostane nespremenjen.

Justin Čebul

Louis Beniger — sedanji urednik »The Voice of Youth«

Zlati jubilej glasila mladih

ZDA

V slovenskih naselbinah v Ameriki se vrste društveni jubileji. Ko društva praznujejo v spominih na preteklost, na vse napore, prizadevanja in dosežene uspehe, tehtajo obenem sedanjost in mislijo na prihodnost. Večina teh društev je že prešla svoj višek, najbolj razgibano obdobje svoje društvene dejavnosti, ki zdaj polagoma, a nezadržno prehaja obenem s svojimi društveniki v večer svojega življenja.

Med zelo pomembne letošnje jubileje naših ameriških Slovencev sodi nedvomno zlati jubilej mladinskega glasila Slovenske narodne podporne jednote, edinega lista slovenske mladine na tujem. V juliju bo poteklo pet desetletij od izida prve

številke mesečnika »Voice of Youth«, namenjenega članom mladinskega oddelka Slovenske narodne podporne jednote, ki je bil ustanovljen deset let prej. S tem oddelkom si je SNPJ prva med našimi podpornimi organizacijami zagotovila stalni dotok mladih v svoje vrste in s tem tudi nove možnosti za svoj obstoj in razvoj v bodočnosti. V prvem letu je imel mladinski zavarovalni oddelk jednote že 1407 članov. To so bili tudi prvi prejemniki, bralci in sodelavci enotnega mladinskega mesečnika Mladinski list, ki so ga prejeli brezplačno.

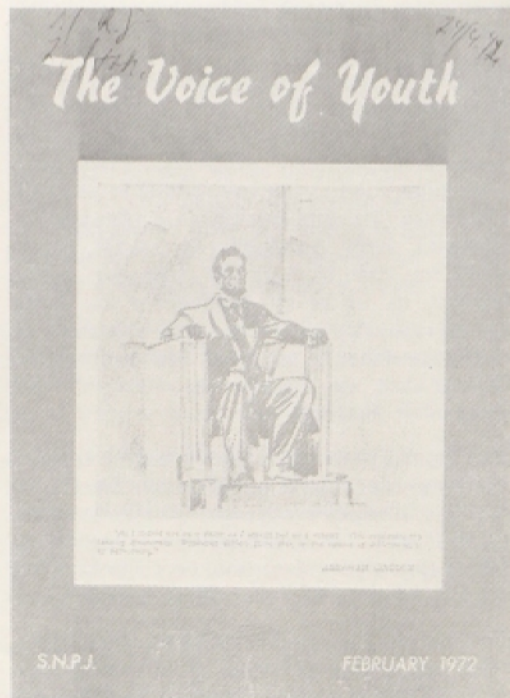
Prvi urednik Mladinskega lista je bil znani jednotar Jacob Zupan, ki se je priselil v Chicago iz Bele krajine. Prva številka mesečnika je bila bolj skromna. Izšla je na šestnajstih straneh, deset je bilo pisanih v slovenščini, šest pa pod zaglavjem Juvenile v angleščini. Urednik Zupan je v uvodniku pozdravil mlade bralce in s kratko besedo povedal, kaj je namen novega lista, pri katerem naj bi pridno sodelovali. V prvi številki je bila razpisana tudi anketa glede naslova mesečnika. Ze v drugi številki, ki je izšla avgusta, so bili objavljeni prvi dopisi mladih jednotarjev. Ti so predvsem predlagali, kakšen naj bo naziv njihovega mesečnika. Večina je bila za to, da se imenuje kar Mladinski list, drugi pa so se zavzemali za to, da bi se imenoval Bodočnost. Bilo je tudi nekaj drugih predlogov. No, zmagala je pač večina in glasilo članov mladinskega oddelka SNPJ se je imenovalo Mladinski list vse do le-

ta 1945, ko je spremenil svoje ime v »The Voice of Youth«.

Mladinski list je vsebinsko bogatel od številke do številke. Poleg ameriških rojakov so pri njem sodelovali tudi znani pesniki in pisatelji (predvsem mladinski) iz starega kraja. Med prvimi sta bila šolnika in mladinska pisatelja Engelbert Gangl in Albin Cebular, katerih pesmi so bile objavljene že v drugi številki Mladinskega lista. Mesečnik je zatem začel objavljati k tekstom tudi slike in ilustra-

Jakob Zupan — prvi urednik Mladinskega lista

cije. Glavni del vsebine je bil vseskozi namenjen mladim dopisnikom, članom mladinskega oddelka in krožkov, katerih krog se je z leti zelo povečal. V prvih petnajstih letih je število članov v mladinskem oddelku naraslo na blizu dvajset tisoč mladincev in mladink in se zdaj giblje okrog osemnajst tisoč. Ker so mnogi naši mladi ljudje, rojeni in doraščajoči v Ameriki, kjer so se tudi šolali, imeli vse večje težave s slovenščino, je SNPJ, ki je na to dejstvo pač morala računati, zanje ustanovila že v letu 1925 društva z angleškim poslovnim jezikom. Prvo takšno društvo pod št. 559 in z nazivom Pioneer je bilo ustanovljeno v Chicagu, kasneje se je število teh društev zelo povečalo.

Tudi mesečnik mladih jednotarjev »The Voice of Youth«, ki izhaja zdaj na 32 straneh, je že dolgo pisano pretežno v angleščini. Le nekaj strani (dve do tri) je slovenskih. Tu so objavljene predvsem kratke zgodbe in pesmi, ki so lahko razumljivi, vsebinsko blizu našim mladim na tujem in večina pesmic je tudi primernih za recitiranje. Pogosto prinaša list tudi slovenske pesmi z notami. V februarški številki, ki je te dni, ko to pišemo, prispela v naše uredništvo, je na prvi slovenski strani objavljena zgodba z naslovom Slovenščina ni težka. Ta zgodba ima posebej razlago posameznih besed v angleščini, kar bo prav gotovo koristilo mladim bralcem, ki ne znajo več slovensko. Med ostalimi slovenskimi teksti iz te številke naj omenimo odlomek iz znane Seliškarjeve povesti Lukec in njegov škorec ter pesem z notami, za katero so se to pot odločili za lepo koroško narodno: Gor čez jezero. Mladinski mesečnik »Voice of Youth« zdaj že dolgo vrsto let ureja urednik Prosvete Louis Beniger, pomožni urednik pa je bil Ivan Boštjančič. Lani novembra pa je mesto pomožnega urednika prevzela, kakor beremo v reviji, uredniška sodelavka Prosvete Zdenka Mihelich.

Jednota proslavlja ta svoj jubilej, katelega v Prosveti upravičeno imenujejo tudi zgodovinski mejnik, z jubilejno člansko kampanjo, ki naj mladinskemu oddelku in obenem vsej organizaciji pridobi čim večje število novih članov. Razpisane so zelo privlačne nagrade, med temi tudi brezplačen izlet v Slovenijo v prihodnjem letu.

Zlati jubilej mladinskega glasila SNPJ je brez dvoma eden najpomembnejših jubilejev Slovenske narodne podporne jednote, saj dokazuje kako živ in krepak je še njen življenjski utrip in obenem je tudi zagotovilo, da bo tak ostal tudi še vrsto let.

Ina Slokan

Parada v korist doma ostarelih

Lani aprila je bilo, kakor smo že pisali, v Clevelandu ustanovljeno društvo United Slovenian Society z namenom, da po-

spešuje slovensko kulturno dejavnost na področju države Ohio. Med nalogami tega društva je tudi, da spodbuja kulturno izmenjavo med ZDA in Jugoslavijo. Letos 7. februarja so imeli letni občni zbor v SDD na Recherjevi cesti. Navzočih je bilo lepo število predstavnikov kulturnih društev, narodnih domov itd. Za prihodnje gostovanje iz Slovenije se je članstvo odločilo za Avsenikov ansambel. Ker so pa ti za letošnje leto že oddani, so sklenili, da jih povabijo na gostovanje prihodnje leto. Na občnem zboru so tudi sklenili, da bodo v korist gradnje novega poslopja pri Slovenskem domu za ostarele v Clevelandu organizirali na Spominski dan, 29. maja, veliko parado, ki bo šla po E. 185 cesti do Doma na Neff cesti, kjer bo kulturna pri-

redittev, na kateri bodo zbirali prispevke za dom.

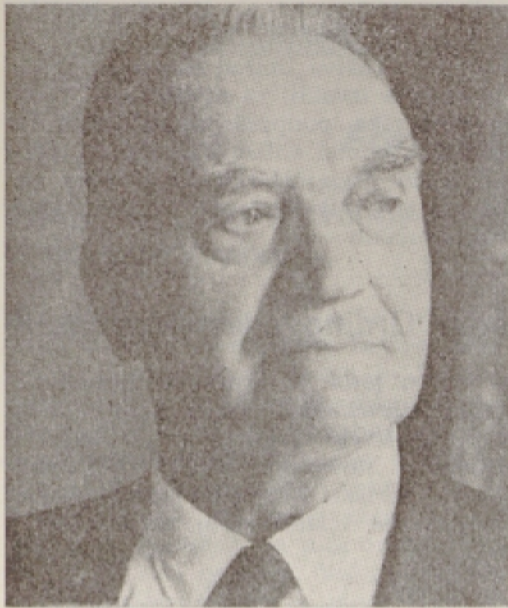
V odbor društva United Slovenian Society so letos izvolili: za predsednika Tonyja Petkovška, podpredsednika Johna Pestotnika, tajnici Cilko Valenčič in Alice Kuhar in blagajničarko June Price. Poleg teh je v odboru še vrsta znanih imen naših rojakov.

Jože Grdina osemdesetletnik

V marcu letos je praznoval osemdesetletnico clevelandski rojak Jože Grdina, znan društveni delavec in publicist. V Kranjsko slovensko katoliško jednoto (zdaj Ameriško slovensko katoliško jednoto) se je včlanil takoj po prihodu v

Izseljenec-povratnik Ludvik Troha iz Kočevja je bil lani na obisku pri bratih v Ameriki. Na zgornjem posnetku trije bratje: Frank, 87 let, Ludvik in John, 82 let, ogledujejo posnetek izpred 36 let, ko so se zadnjikrat videli.

Jože Grdina

Ameriko l. 1920. Vneto je sodeloval v raznih društvih te organizacije. Bil je delegat skoraj na vseh konvencijah, posebej uspešno pa se je uveljavljal pri članskih kampanjah. Leta 1934 je postal tajnik jugoslovanskega kulturnega vrta, kjer so kipi Friderika Barage, Ivana Cankarja, Simona Gregorčiča in Petra Petrovića Njegoša. V ZDA je Jože Grdina, ki je doma iz Prevalj pod Krimom, nad dvajset let vodil knjigarno, kjer je prodajal predvsem slovenske knjige. Kot vojak v prvi svetovni vojni je bil štiri leta v ruskem ujetništvu. Svoja doživetja iz tistih štirih let je opisal v knjigi, katero je l. 1925 izdala Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani. Potovanja po raznih deželah sveta so bila velika želja njegovega življenja, katero je tudi uresničil. O svojih vtisih s teh potovanj je napisal še naslednje tri knjige. Leta 1967 smo se osebno srečali v Ljubljani. Čestitamo k jubileju z željo, da se kmalu srečamo na domačih tleh.

Za dom ostarelih v Clevelandu

Slovenci v potrebi radi pomagajo. To se je pokazalo tudi zdaj, ko v Clevelandu zbirajo za gradnjo novega poslopja pri Slovenskem domu za ostarele. Kakor bomo v slovenskih ameriških listih, se je v gradbeni sklad za dom do srede letošnjega februarja nabralo že 109.875 dolarjev. Nekaj od te vsote je že vplačano, ostalo pa trdno obljubljen. Največji znesek 72.000 dolarjev je iz zupščine rojakinje Mary Nežičeve. Zupščino ureja odvetnik Albin Lipold. Člani odbora zupnikov bodo prispevali v gradbeni sklad 29.325 dolarjev, podobno vsoto 29.861 so že prispevala, oziroma so obljubila razna društva, klubi in zveze. Rojak Mike Telich s soprogo je prispeval 25 tisoč dolarjev, slovenski podjetniki v Clevelandu so se zavezali za 19.936 do-

larjev. V radijski kampanji v slovenski radijski uri Tonyja Petkoviška na WXEN so zbrali nad 40 tisoč dolarjev.

Novo stavbo doma so začeli graditi lani novembra in računajo, da bo dograjena do jeseni. Z opremo bo veljala, kakor so preračunali, nad šeststo tisoč dolarjev, zato bodo z nabirko morali še krepko nadaljevati. Tisti posamezniki, ustanove in društva, ki so prispevali največje vsote, bodo vpisani v spominske plakete, ki bodo vgrajeni v novi stavbi.

Obletnica smrti Franka J. Kramerja

Dne 13. junija letos bo obletnica smrti Franka J. Kramerja, ki je umrl na strelskem tekmovanju v Barbertonu. Po rodu je bil iz Ljubljane in star sedemdeset let. V ZDA se je priselil l. 1907 in delal v raznih poklicih, dokler ni prevzel Kramer's Grill na E. 185 St. blizu Muskoka Avenue, ki jo je z ženo vodil dvajset let. Zatem je ustanovil Valley Realty Co. za prodajo nepremičnin. Pogosto je potoval na Florido, kjer se je zadržal večji del leta. Bil je vnet športnik in lovec. Bil je član društva Naš dom št. 7 ADZ in Kluba slovenskih upokojencev v Euclidu in Euclid Elks. Kot dober mož in skrben oče ne bo nikoli pozabljen, kakor tudi ne od premnogih znancev, sorodnikov in prijateljev v tej in stari domovini!

Sorodniki

Tisoč dolarjev za šolninski sklad

Kakor poroča Zarja, glasilo Slovenske ženske zveze, v svoji februarski številki, je bilo od izkupička knjige Marie Prislundove: From Slovenia — to America, že lani vloženi tisoč dolarjev za šolske štipendije Zveze, kakor je namenila avtorica knjige. Največ knjig so prodali po podružnicah te organizacije. V Sheboyganu so Slovenci in Američani kupili kar 411 izvodov, Ana Pashak, predsednica društev Zveze za Colorado pa je prodala sama 112 knjig.

Kanada

Kekec v Kanadi

Dolgo zaželeni nasmejani Kekec je ponovno prišel v Kanado. Ta lepi slovenski film je kljub hladni zimi privabljal mlado in staro v svojo bližino, kjer jim je Kekec zapel svoje mnenje o življenju: Dobra volja je najbolja! Pri župniji Marije pomagaj v Torontu, kjer so film predvajali, je bila dvorana 9. januarja do zadnjega kotička napolnjena. Čeprav je bil film namenjen predvsem mladini,

je privabil tudi lepo število odraslih. Veliko zanimanja je bilo tudi za kratke kulturne filme, ki so jih predvajali pred Kekcem. V njih smo se srečali s skladateljem Jakobom Gallusom in njegovo ustvarjalnostjo, z umetnikom slovenske folklore Maksimom Gasparijem ter gledali star slovenski običaj, Kolednike. Mladina je z velikim zanimanjem spremljala Kekca skozi težave in se ob srečnem zaključku oddahnila. Mlada Slovenka, ki si je ogledala film na bolniškem vozičku, je dejala, da ji je vedra Kekčeva pesem donela v ušesih še nekaj dni in dodala je, da bi želela videti še kakšen slovenski film. V omenjeni dvorani so film prikazovali na novem velikem platnu.

Iz Toronta je Kekec odpotoval med Slovence v Winnipeg, kjer jih je razveselil 6. februarja. Od tam jo je mahnil naprej v Edmonton in jim pokazal 20. februarja, kako je ukanil Bedanca.

Za turnejo Kekca je poskrbelo Slovensko društvo Nagelj. Upati je, da si bodo ta prijetni film ogledali naši po vseh naselbinah. V bodoče bi želeli še več slovenskih filmov. Slovenski izseljenski matiči, ki je posredovala pri nabavi filmov, pa prisrčna zahvala.

Pričeli smo s pripravami za naš letošnji Caravan. Novo slovensko dekle bomo izvolili letos 13. maja.

Soci.

Nepozabno srečanje

Pošiljam vam čekovno nakazilo za naročnino Rodne grude, en dolar pa naj bo za tiskovni sklad. Letos sva z ženo nameravala priti na obisk, a sva ga morala preložiti, ker v družini spet pričakujemo veselo rojstvo. V juliju bodo minila štiri leta, odkar sva se z ženo poročila v lepi Beli krajini. Takrat sva vas tudi obiska-

Štirje člani Slovenskega društva Vancouver ob lanskim vinski trgatvi: Leon Kossaber, Zdenka Kossaber, Rosamery Daničič in Daniel Daničič

la. Sinko ima zdaj že tri leta, drugi otroček nas bo pa vsak čas obiskal. Pa še nekaj drugih novic. Kanadsko jugoslovansko kulturno društvo Bratstvo in edinstvo je imelo v nedeljo, 5. februarja, svoj redni letni občni zbor. V novem odboru smo namesto dosedanjega kolektivnega predsedstva spet dobili predsednika. Izvoljen je bil Tvrdo Komljenović, za sekretarja Vlado Brodiroga, za blagajnika Milan Sadiković in za ekonoma Mirko Todorović. Preteklo leto je bilo zelo delavno za organizacijo. Imeli smo razgovor z zunanjim ministrom g. Mihaelom Sharpom, ki je potekal v prijateljskem vzdušju. Naglasili smo želji za nadaljnje dobre odnose med Kanado in Jugoslavijo in za pomoč pri ustanovitvi jugoslovanskega centra v Torontu.

Vsi smo bili nadvse veseli tudi lanskega obiska predsednika Tita v Kanadi. Tudi midva z ženo sva bila povabljeni v Otawo na banket, ki ga je priredil maršal Tito s soprogo Jovanko. Zbralo se nas je okrog tisoč gostov. Prihod Tita smo težko pričakovali. Vsi smo ga navdušeno pozdravili. Pozneje sem imel priložnost, da sem se osebno pozdravil s Titom in njegovo soprogo. Dve dobri uri je ostal Tito med nami. Po odhodu so naši Veseli Vandrovčki zaigrali nekaj poskočnih. Vsi smo bili presrečni, da smo se udeležili tega nepozabnega večera. Vandrovčki vas letos julija obiščejo v Sloveniji. Na svidenje!

Ivan Nemanič, Toronto

Otvoritev društvene dvorane

Slovensko društvo v Calgaryju je sredi živahnega dela. Redno vsak mesec imamo plesno prireditev. Da bi ustregli našim ljudem, ki se žele čim večkrat sestati, smo imeli 18. marca družabni večer, ki je kar lepo uspel. V soboto, 15. aprila, pa smo imeli plesno prireditev s tombolo. V maju bomo počastili naše matere. Kakor doma v Sloveniji 8. marca, praznujemo tukaj v maju Dan mater. Ta dan bomo povabili naše matere in žene in jih pogostili, kakor to tudi zaslužijo. Zatem pa bomo imeli Slovenci v Calgaryju 3. junija svoj praznik — slovesno otvoritev društvene dvorane. Vsi se že z vnemo pripravljamo na to.

Frances Fabijan, tajnica

Argentina

Občni zbor Ljudskega odra

Dne 26. marca letos je imelo najstarejše slovensko društvo v Argentini Ljudski oder svoj letni občni zbor. Udeležilo se ga je nad devetdeset članov, ki so z navdušenjem poslušali poročilo o delu društva v preteklem letu, zatem pa izvolili člane v novi odbor v prepričanju,

da bo nadaljeval s tradicijami Ljudskega odra. Izvoljeni so bili znani delavci v slovenski naselbini: predsednik Boris Puž, podpredsednik Franc Pavšič, tajnik Armando Blažina, podtajnik Danijel Lukač, blagajnik Marija Gabrovec, podblagajnik Roberto Mislej; člani odbora so še: Eduardo Mozetič, Rodolfo S. Štekar, Zvonko Maglič, Jože Drašček in Antonio Tulič.

Na prvem delovnem sestanku je novi odbor sprejel široko zasnovan delovni načrt za letošnje leto. Predvsem nameravajo obnoviti in razširiti kulturno delovanje društva na vseh področjih. Novega odboru Ljudskega odra želimo mnogo uspehov pri uresničitvi delovnih načrtov.

Avstralija

Deseti marec — velik dan za Slovence v Wollongongu

Ko smo zvedeli, da nas v Avstraliji februarja obišče delegacija Slovenske izseljenske matice in pride na gostovanje ansambel Lojzeta Slaka s Fantii iz Praprotna, je bila to za nas več kakor vesela novica. V naši Planici smo na hitrico sestavili pripravljalni odbor, ki je začel intenzivno delati. Na vidnih mestih smo nalepili reklamne lepake in vzbudili s tem veliko pozornost ne samo pri naših ljudeh, ampak se je začel za to zanimati tudi časopis Merkurij in televizija.

Deseti marec, ko nas je obiskala delegacija Slovenske izseljenske matice in ansambel Lojzeta Slaka, je bil za nas Slovence v Wollongongu in posebej še za naš klub Planica res velik dan. Dvorana se je proti pričakovanju popolnoma napolnila. Poleg naših ljudi so prišli tudi obiskovalci drugih narodnosti. Vsakemu obiskovalcu smo pri prihodu pripeli na prsi naš slovenski rdeč nagelj.

V imenu kluba je drage goste in obiskovalce pozdravil Andrej Obleščak, ki je posebej pozdravil goste glavnega organizatorja tega gostovanja v Avstraliji, Slovensko izseljensko matico. Predsednik Matice Drago Seliger pa nam je sporočil tople pozdrave v imenu domovine.

Torej deseti marec je bil za nas dan, katerega mnogi ne bomo nikoli pozabili. Ob melodijah in pesmih naših Slakov in Fantov iz Praprotna se je utrnila marsikatera solza. Naše misli so odhitele tja nazaj v planinski raj, tja v rodno vas, tja v domače mesto. Ob skečih Jane Osojnikove smo se od srca nasmejali, vse je bilo tako veselo, tako domače, da smo kar pozabili, kako smo prav daleč od domovine. Zatem so se ob zvokih polk in valčkov pari veselo zavrteli, ples je trajal pozno v noč. Tudi gostje so bili očitno zadovoljni, zato mislimo, da je prireditev res dobro uspela. Če pa kdo

ni bil postrežen, kakor bi bilo treba, prosimo, da nam oprostite, saj je bila to prva takšna prireditev naše Planice.

Upamo, da bo odslej naša povezava s Slovensko izseljensko matico še tesnejša, kar bo pripomoglo še k večjemu sodelovanju.

V imenu slovenskega kluba Planica:
Ivan Debeljak

Krožek slovenskih žena

Konec januarja letos so v Sydneyu v okviru Slovenskega društva Sydney ustanovili krožek slovenskih žena! Na ustanovnem sestanku so se članice podrobno pogovorile o namenu krožka in delovnih nalogah. Sklenile so, da bo krožek deloval kot samostojna enota v okviru Slovenskega društva Sydney, načrte za delo in sklepe pa bodo predložile odboru tega društva. Glavni delokrog krožka bo predvsem na kulturnem in socialnem področju med Slovenci v Sydneyu ter pomoč pri prireditvah matičnega društva. V odbor so izvolili naslednje odbornice: za predsednico Anico Stare, za podpredsednico Sašo Lajovic in za tajnico Adrijano Kobal.

Hvala, Fantje iz Praprotna

Ne morem si kaj, da bi se vam ne »izpovedal«, kako sem hvaležen Slovenski izseljenski matici za lep program, ki smo ga bili deležni ob gostovanju Slaka in Fantov iz Praprotna. Boljših zastopnikov domovine res niste mogli najti! Zame je bil celoten program nastopa tukaj v Melbournu odličien. Harmonikar jih je kar stresal iz torbe. Dekle pa je po moje vse posekala. Njen nastop je bil odličien. Vidi se ji, da je na odru doma, to je dokazala tudi z zelo dobro angleščino. Ko je recitirala »A naših rož je lepši cvet...«, me ni sram priznati, da so mi stekle po licih kot orehi debele solze. Malo je manjkalo, da nisem na glas zatulil. V tujini živim že štiriindvajset let.

Sem sin revnih staršev, rojen pod slamnato streho, a staršev se nisem nikoli sramoval, ker so bili poštenjaki, kakor tudi jaz lahko brez sramu vsakomur pogledam v obraz. Revščina me je pognala v tujino. Kmalu bom imel 62 let. Zivotarim na invalidski penziji (posledica nesreče na cesti) ter sem popolnoma sam, nimam ne žene, ne otrok, ne drugih sorodnikov. V domovini žive trije bratje in dve sestri. Zdaj čakam, da dobim odškodnino za moje poškodbe, ko bo to urejeno, pa se želim vrniti med vas, ker je nedavno izšel zakon, po katerem imajo vsi tujci, ki se od tu vrnejo v staro domovino, pravico, da po dvajsetletnem bivanju v Avstraliji tja prejemajo pokojnino.

John Stajniko, Elsternwick, Avstralija

Plačilo za nepremišljenost

Azra Kristančič
dipl. psiholog

Ne glede na katerem koncu sveta živimo, imamo vsi trenutke poglabljanja vase; zavemo se preteklosti, sedanosti in razmišljamo o bodočnosti. To so naše povsem osebne misli. Pa čeprav smo v sedanosti na tujih tleh, v tuji deželi, vemo, da so naše korenine drugje, tam, kjer smo odrasli. Slabe ali

dobre življenjske razmere v katerih živimo, število let, ki jih preživljamo v tujini, ne vplivajo na ta naša sentimentalna razmišljanja in zamišljanja dne, ko se bomo odpravili na pot. Vsakega izmed zdomcev »vleče srce«, da gre prej ko slej pogledat mesto, kjer je pognal korenine življenja, ljudi, ob katerih je rasel, živel in doživljal prva čustva navezovanja in razočaranja. Vso to barvitost prvih izkušenj otroštva, kasneje mladosti, ne moremo pozabiti! Vsako doživetje je pretrdo vtakano v mozaik osebnosti posameznika, da si ne bi zaželel podoživeti vsaj delček preteklosti ob srečanju z domačimi kraji in ljudmi. Mogoče je to želja videti mater, očeta, ženo, otroke, prijatelje in znance!

Toda, takšna in podobna razmišljanja in zamišljanja snidenja nas ženejo, da smo bolj aktivni; nekateri začnejo bolj trdo delati, da bi čim več privarčevali, kajti pot v domovino stane, hkrati začnemo premišljevat o prevoznem sredstvu, ki ga bomo izbrali za potovanje. Neredkoma si tisti, ki živijo in delajo v evropskih deželah, izberejo avtomobil. Zakaj ne bi izbrali to moderno prevozno sredstvo našega časa? Ob tem navadno pomislimo, kako udobno je: sedeš pred stanovanjem v Nemčiji, Švedski ali Franciji, izstopiš pa pred rojstno hišo, stanovanjem domačih ljudi. Misel je lepa in privlačna, če ne bi bilo tistega velikega »če« in tisoč malih »če« ...

Pobuda za izbiro avtomobila ni le udobje, ki ga ponuja in možnost, da sami odločamo o času odhoda, postanka in prihoda ter prevoza vseh mogočih stvari in daril. Neredkoma izbiri avtomobila bojujejo povsem druge, osebne težnje in značilnosti vsakega posameznika.

Želja po uveljavljanju!

Čeprav tako radi govorimo o eni želji, je v bistvu tudi ena želja sestavljena iz veliko majhnih. Tako, tudi želja, da vidimo svoje domače, prijatelje ali sorodnike, povleče za seboj tudi željo, da se postavimo pred njimi. In s čem naj se bolj, kot z velikim avtomobilom? Ta avtomobil se nekaterim zdi kot edini dokaz, kako prav so imeli, da so se odločili za tujino. Dokaz, da smo uspeli, čeprav vsak pri sebi ve, kako in koliko ga stane to kratko, morda dan ali dva dolgo »dokazovanje« svoje uspešnosti. Ljudje smo in vemo, da imamo slabosti, ki jim rečemo človeške.

Toda, kako naj se strinjamo z nepremišljenimi dejanji nekaterih posameznikov, ki v želji po uveljavljanju in dokazovanju svoje vrednosti ne izbirajo sredstev in načinov. Kako naj opravičimo tiste, ki brez kakršnihkoli izkušenj sedejo za volan s kupljenim vozniskim dovoljenjem?

Skoraj gotovo je, da takšna dejanja lahko enačimo s samomorom in tudi z umorom, saj je človek brez osnovnih izkušenj za volanom in brez znanja cestno-prometnih predpisov nevaren sebi pa tudi drugim. Epilog je bolj ali manj znan. Kolikokrat beremo o nesrečah in vzrokih: »voznik in sopotniki, naši zdomci, na poti domov — mrtvi!« To je plačilo ali življenjski davek nepremišljenega načina uveljavljanja.

Snidenje z domačim krajem in ljudmi se ne konča žalostno samo zaradi nepremišljenosti in kupovanja vozniskih dovoljenj. Tudi tisti, ki imajo dovolj vozniske prakse in izkušenj, se lahko ponesrečijo na poti domov. O mnogih vzrokih nesreč na cestah vedo povedati strokovnjaki! Ne le slabe ceste, število vozil, nezadostna opremljenost vozila, ampak tudi osebne značilnosti voznika so pogosto vzrok, da se pot domov konča nekje na sredini ali pa že prav blizu cilja.

Težnja po moči!

Osebam, ki se čutijo nenehno utesnjene, ki imajo občutek, da jih drugi onemogočajo na poti k veljavi in pri izkazovanju v vsej njihovi veličini je pogosto prav

avtomobil nadomestilo za poudarjen občutek manjvrednosti. So ljudje, ki so sicer zelo mirni, pogosto se ne upajo boriti za svoje pravice, ki se samim sebi zdijo majhni, nepomembni. Svoj »trenutek« doživljajo za volanom: iz ovčke se spremenijo v volka. »Močni« ob pritisku na plin »švigajo« po cesti in nikomur ne dovolijo, da bi ga prehitel. Vedno, ko pritisnejo na plin, mislijo (včasih celo glasno): »Zdaj boš videl, kdo sem jaz!« Ta občutek »moči«, ki jo dobi voznik z manjvrednostnim občutkom, se navadno konča tako, da je črna karta Slovenije ali Jugoslavije še bolj črna zaradi še ene smrti na cesti.

Včasih ni niti potrebno, da se želimo uveljaviti, da težimo k moči. Zadošča že intenzivna misel in močno čustveno razpoloženje, ki nas čaka ob snidenju, pa že izgubimo sposobnost kontroliranja svojih ravnanj in dejanj. Kolikokrat rečemo za nekoga, da je »pijan od sreče!« Niti ne pomislimo, da se za temi besedami skriva stara resnica. Ta pa je: Srečen, vesel človek zaradi intenzivnih čustev ni v stanju ustrezno kontrolirati svojih gibov, dejanj in ravnanj. Podobno kot v stanju močne žalosti ali depresije! Razlika je le v tem, da v stanju depresije nismo tako razgibani in ne čutimo tiste varljive moči in sposobnosti, ki sta sicer prisotni ob zadovoljstvu in sreči.

Misli na bližnje srečanje s svojci in domačimi je za nekatere tako močno čustveno doživetje, da povzroča posebno stanje razpoloženja, ki mu strokovnjaki pravijo euforija. Posledice so, da »vse zmoremo«, za vse se čutimo »sposobni« in smo toliko nekritični, da se obnašamo tako, kot bi bili pijani. Volan v rokah takšnega človeka pa je zelo nevaren.

Zanj in za druge!

DOPISUJTE

V

RODNO GRUDO!

Ko boste kupovali spominke,

dobro izbirajte

Spominkov je veliko in različni so. Ima jih vsaka dežela in kadar kam potujemo, vselej računamo tudi na to, da bomo kupili nekaj značilnih spominkov. Ti spominke nas zatem spominjajo na deželo in ljudi, ki smo jih takrat obiskali. Spominkarstvo je v vsaki deželi, za mnoge, ki se s tem ukvarjajo, predvsem donosna obrt. Ti pri svojih izdelkih gledajo predvsem na to, da bodo imeli z izdelavo čimmanj dela in stroškov, obenem pa naj bi spominke na zunaj čimbolj »bodli v oči«. Znatno manj pa je takih, ki se z izdelavo spominkov ukvarjajo predvsem iz ljubiteljstva in jim je važno predvsem to, da bodo posamezni spominke čimbolj pristni, pa naj bodo to lončarski izdelki, izdelki iz lesa, vezenine, pletenine in drugo. Ti spominke so navadno na zunaj bolj skromni od tistih,

ki sem jih prej omenila, a cena je nekaj višja. Zato se bo marsikateri površni kupec odločil za prve. A to ni prav. Predvsem bi morali biti izbirčni, kadar kupujemo spominke, ki jih bomo prinesli svojim dragim iz domače dežele. Tukaj bi moralo za nas veljati pravilo: raje manj, a to kar kupimo, naj bo pristno!

Pogledat sem šla po ljubljanskih trgovinah, kjer prodajajo spominke in videla sem zares imenitne reči. Pa sva se pri tem srečala z Božom Račičem, našim

folkloristom, pobarala sem ga, kaj bi on svetoval. Seveda je ves oživel. Če bi prišel po dolgem času na obisk v svoj stari kraj in bi imel namen kupiti spominke, — mi je rekel, bi si šel najprej ogledat prtiče, prtičke in čipke v trgovino »Čipka Idrija« na Titovi cesti. Tam bo dobil res čudovite stvari: idrijske čipke s starimi pristnimi motivi, bordure, obrobne čipke, široke in ožje. Pa prtičke in cele garniture: čajne, sobne itd. Res lepo, res pristno in ne predrago. Dom, trgovsko izvozno podjetje za domačo in umetno obrt ima v Ljubljani več prodajaln, ki so vse bogato založene. Tudi NAMA in nekatere druge velike trgovine imajo posebne oddelke, kjer so na voljo različni domači spominke.

Kaj vse lahko kupite?

Od pravega kolovrata in s slovenskimi motivi poslikane zibelke do čisto drobnih spominkov: malih kolovratov, statev, majhnih okovanih poslikanih skrinjic, ki zaigrajo, ko jih odprete, slovenske narodne pesmi. Pa ribniška suha roba, kaj vse boste tam našli. Od ribniških »pušeljev« do majcenih cekarčkov s suho robo, ki veljajo le devet dinarjev. V lep okras vašemu jedilnemu kotu bodo leseni ribniški krožniki z vžganimi narodnimi vzorci ali pa pokrajinskimi in drugimi domačimi motivi. Kako drugačni so ti krožniki od tistih kičasto poslikanih z motivom Bleda ali narodne noše, ali »zakonskega barometra«, kar prodajajo branjevci na raznih trgih.

Tudi med različnimi vezeninami lahko izbirate. Prtički z motivi v križnem vvodu, ženske bluze okrašene z narodnim vzorom itd. S polic te pozdravljajo majolke: manjše in večje, pisano poslikane. Lepe so tiste kamniške, drugačne, preprostejše so dolenjske. Pa še brezštevilni drugi lončarski izdelki, drobni a pristni posnetki raznih skled, latvic in drugih posod s katerimi so se nekoč v davnih časih postavljale naše gospodinje, pa lončeni petelinčki, konjički itd. Še in še bi lahko naštevali.

Lepota zase so izdelki iz kovanega železa: držala za knjige, svečniki, pepelniki, razna stojala itd. Tisti, ki zbirajo lutke v narodnih nošah, bodo lahko izbirali: Slovenko v gorenjski noši z avbo in v ljubljanski s pečo, tudi belokranjski par je na voljo, pa lutke v nošah drugih naših republik.

Prekmurske latvice

Na Kongresnem trgu, nasproti parka Zvezda, je Medarna. To je majhen lokal, nekakšen boutique za spominke. Tam boste poleg drugih slovenskih narodnih spominkov: prtičkov, majolik, izbranih izdelkov iz kovanega železa, dobili tudi lectova srca, prav takšna, kakršna so pred sto leti in še tudi do zadnje vojne prodajali pri nas na sejmi, ob raznih prošenjih in podobno. To so pisani srčki z raznimi napismi. Večja imajo tudi ogledalce v sredi. Takšna srca so včasih fantje kupovali dekletom. Tudi v naši narodni pesmi je pripoved o njih. To je obrt, ki je danes že skoraj izumrla. V Ljubljani jih dela le še en sam lectar, a še ta »tako bolj po malem«. Tudi lectov srček bi bil prijazen spominek na domačo deželo, čeprav seveda ni posebno trajen. V Medarni dobite tudi večje in manjše srčke iz medenega malega kruhka, ki jih delajo tudi danes zelo redke izdelovalke v okolici Skofje Loke.

Slike na steklo po starih motivih, ali pa panjske končnice, kako bi poživile slovenski dom na tujih tleh in mu vdihnile tisto svojsko res domačo toplino. Se in še bi lahko naštevali. A naj bo dovolj. Le še nasvet: Kadar kupujete spominke, skrbno izbirajte. Posvetujte se s prodajalcem, naj vam pomaga izbrati kaj zares pristno našega, da bo v veselje vam in tudi tistemu, kateremu ste spominek namenili.

Ina Šlokan

Dragi otroci!

Že je tu junij! Konec šolskega leta! Pred vami so počitnice! Sporočite nam, kam boste šli na počitnice. Pridete v domovino? Sporočite nam! Vsak od vas! Pričakali vas bomo pri Slovenski izseljenski matici in v uradništvu Rodne grude.

Preden pa se poslovite od šole, naj vaši starši zahtevajo za vas, otroke, slovenske šole in seveda slovenske učitelje. Mnogo vas je po tujih mestih in le redki so tako srečni, da lahko hodijo v slovensko šolo. Zato naj gredo vaši starši na naš konzulat v mestu, kjer ste in naj zahtevajo za vas slovensko šolo. Tu, v Ljubljani, na sekretariatu za prosveto in kulturo, so mi rekli, da je dosti slovenskih učiteljic in učiteljev, ki ...

Branka Jurca

Gitica Jakopin

BEL OBLAK

Bel oblak,
oblak prebel,
dečka je
na hrbet vzela,
nad vodice,
nad gorice,
nad poljane
obsijane
še hitreje
kakor vlak
sta se odpeljala
deček in oblak.

SOVRE

Branka Jurca

Polž

Kako počasi se je Metka oblačila in slačila, kako dolgo je jedla! Mama in oče, babica in dedek, teta in stric, vsi so ji ob vsaki priložnosti govorili: »Metka, kakor polž si počasna!« Metka si ni ničesar tako želela kot tegá, da bi srečala polža in se z njim pomerila. Potem bi se že izkazalo, kdo je hitrejši.

Ko pa je zagledala rogača, ki je lezel čez gozdno stezo, je najprej obstala, potem pa vsa vesela zaklicala:

»Ho, polž! Tekmujva! Hočeš?«
Polž ni nič rekel. Počasi in zlagoma je lezel po korenini. Metka si je lahko mislila, da je z njo enakih misli. Postavila se je tik njega in zaklicala:

»Ena, dve, tri, zdaj!«
Metka je tekla, kolikor so jo noge nesle. Že se je zadihala, že se je

utrudila, se ustavila in pogledala za polžem.

Polža ni bilo ne spredaj in ne ob njej, ostal je daleč, daleč za njo.

»Zmagala sem,« je klicala. »Metka je zmagala ...«

Vpila je glasno in toliko časa, da so jo slišali otroci na dvorišču. Pritekli so in Metka jim je zaklicala:

»Polža sem premagala. Štejte! Še enkrat bom tekla!«

Metka se je postavila k polžu, ki je počasi rinil po korenini, otroci pa so šteli:

»Ena, dve, tri! Metka, teci! Teci!«
Metka je tekla in tekla, a ko se je upehala, se je ozrla nazaj, za polžem. Tudi tokrat je Metka zmagala. Polž je ostal daleč, daleč za njo. Vsi otroci iz hiše so videli, da je Metka polža premagala ...

Metka se je vsa zadihana obrnila k otrokom in jim rekla:

»Vidite, nisem počasna kot polž!«
Odslej je ni smel nihče več primerjati s polžem, mama pa ji je napekla orehovitih štrukljev ...

Albin Weingerl

FANT, KI NI OD MUH

Andrejček je mnogokrat sam. Očka in mama sta oba v službi. Hotela sta se mu prikupiti, zato sta ga vprašala: »Andrejček, kaj bi rad za rojstni dan?« »Šest očkov,« je bil njegov hitri odgovor.

»Ho, ho, fant, ti pa nisi od muh!« sta dejala. »Zakaj pa šest očkov?«

»Prvi bi mi kupoval igračke.«

»Kaj pa drugi?« — »Drugi bi me vodil v slaščičarno.«

»Tretji?« — »Tretji bi bil moj konjiček.«

»Četrty?« — »Četrty bi mi naredil avto.«

»Peti?« — »Peti bi mi bral povesti.«

»In šesti?« — »Šesti bi me zvečer odnesel v posteljico in pobožal, da bi takoj zaspal.«

ČE BI IMELA VELIKO DENARJA, KAJ BI Z NJIM?

Le malo ljudi je zadovoljnih s tem, kar imajo. Zato ima vsak svoje želje — nekateri večje, drugi manjše.

Večkrat razmišljam, kaj je denar? Kaj bi počela z njim, če bi ga imela mnogo? Ali bi hodila od trgovine do trgovine in kupila vse, kar bi mi bilo všeč?

Ne vem, toda nekaj mi pravi — ne. Tega ne bi smela početi. Zaprem oči in si poskušam zamisliti, koliko nesrečnih in revnih ljudi je na svetu. Kako bi jim pomagala, da bi bilo njihovo življenje srečnejše in lepše?

Če bi imela veliko denarja, bi pomagala ustanoviti velika združenja, kjer bi se zbirali slepi, gluhi, hromi, nemi in drugi nesrečni ljudje. Skupaj bi premagovali težave in morda bi za mnoge med njimi postalo življenje lažje in lepše.

Mislím, da bi tako denar najbolje izkoristila. Bila bi srečna, saj bi se zavedala, da sem pomagala mnogim nesrečnim ljudem.

Boža Felicijan, učenka osn. šole v Barki pri Vremskem Britofu

SMEJMO SE!

»Kaj je hrib, Milan?« je vprašala učiteljica v tretjem razredu. »Hrib je gora, ki bo še zrasla«, je brž odgovoril Milan.

Tone Pavček

ŽABJA USPAVANKA

Rega, kvak, rega, kvak,
mi smo pa mi!
Kadar povsod je mrak,
luna pri nas zaspi,
luna nebesni škrat,
žabe ne gremo spat!
Mi smo pa mi!
Rega, kvak, rega, kvak!

Kadar povsod je mrak,
rega, kvak, rega, kvak,
prvi naš moški zbor,
prvi naš ženski zbor,
pojeta dol in gor
mi re do, do re mi,
rega, kvak, rega, kvak,
mi smo pa mi!

Manko Golar

Jaše k nam Zeleni Jurij

Jaše k nam zeleni Jurij,
jaše, jaše čez poljane,
drami rože, drami njive,
s toplim soncem posejane.

Že je skočil čez potoček.
Žuborela je vodica:
»Zdravo, oj zeleni Jurij!«
v soncu zagore mu lica.

Še v gorice naše mlade
Jurij iz daljin prijaha.
»Kaj je to?« se čudi trta.
»Ej, pomlad,« se škorček baha.

In tako ves svet obide,
mlado sonce s sabo nosi,
rože nežne, zarje svetle
za seboj po zemlji trosi.

Uganka

Rdeče hlače, belo meso,
črna duša — kaj je to?

([jabolko])

Nada Kraigher

Mama, nesreča

»Aleš, Počasi jej! Grizi! Kam se ti tako mudi!«

Aleš ve, kam se mu mudi. Če bo kmalu gotov z večerjo, bo še utegnil do konca razdreti avtomobilček, ki ga je dobil zjutraj. Motor mora še najti.

Aleš ve, da imajo vsi avtomobili motorje.

V naglici zajame še zadnjo žlico in brž zleze s stola. Pri tem se spotakne, se ujame za prst in krožnik se na kamnitih tleh raztrešči.

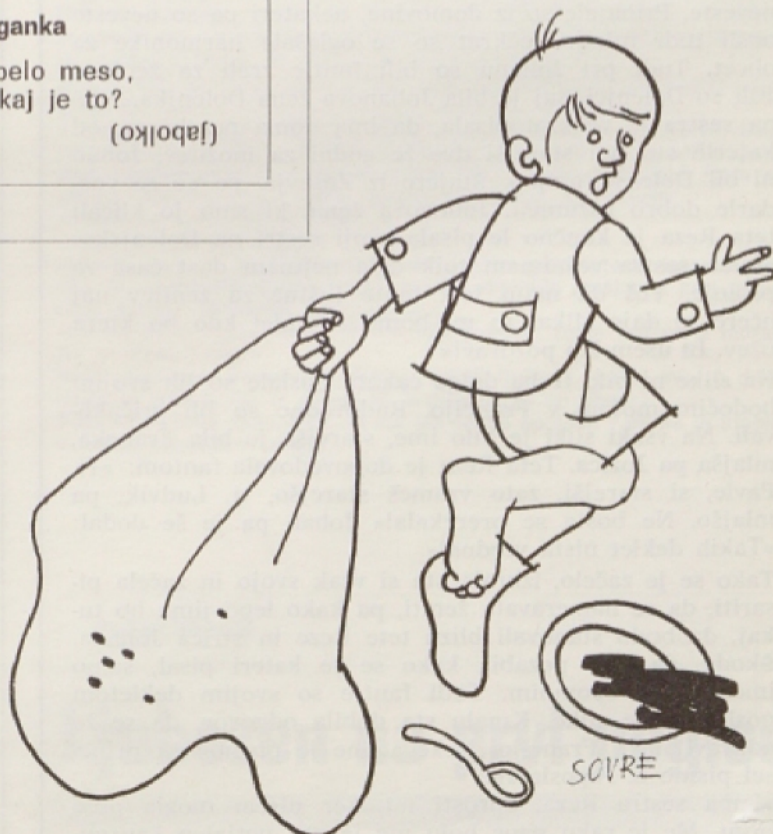
»Oh, mama,« pravi, »nesreča!«

»Ti nisem rekla, da ne divjaj?« se huđuje mama in hiti pobirati črepinje.

»Saj nisem nalašč,« se opravičuje Aleš, »zakaj se jeziš!«

»Daj, umakni se!«

Aleš se umakne in se spet loti svojega avtomobilčka. Sredi dela se domisli in reče: »A ne, mama, ti vsaj ne bo treba še mojega krožnika pomivati.«

Jean Gradišnik, Francija

Iz spominov

Pogosto se spominjam mladosti, dni, ko smo odhajali iz domovine. Minilo je že sedeminštirideset let, odkar smo odšli v Francijo. Bil je lep, sončen dan v oktobru leta 1924. Popoldne nas je vlak odpeljal v Ljubljano. Mnogo joka je bilo na postajah, ko so se poslovljali možje, ki so doma pustili žene in otroke, ali fantje, ki so se poslovljali od bratov, sestra ali staršev in deklet. Nekateri zaljubljeni so se prav težko poslovili od svojih izvoljenk. V Ljubljano nas je skupaj prišlo petdeset, naslednji dan opoldne pa smo že zapustili mejo. Da nam ni bilo na vlaku dolgčas, smo imeli s seboj dva muzikanta. V Francijo smo prišli šele četrty dan, delati pa smo začeli sedmi dan.

Vse je bilo čudno in pusto. Začetek je pač povsod težak, tudi pri železni rudi. Nekaj jih je kmalu ušlo v Belgijo ali na Holandsko. Sčasoma pa smo se privadili delu in kraju ter ljudem. Čez nekaj mesecev so začele prihajati k možem tudi žene, saj je bilo stanovanj dovolj. Sem in tja so v te rudnike začeli prihajati tudi ljudje iz Westfalije, ker je bila tam kriza. Držali smo se skupaj, delali po cele dneve in tako pozabljali, od kod smo prišli. Nekateri fantje so se začeli starati, zato so mrzlično iskali neveste. Prihajale so iz domovine, nekateri pa so neveste našli tudi tukaj. Večkrat so se oglašale harmonike za ohcet. Tudi pri Johanu so bili fantje zreli za ženitev. Bili so Dolenjci, saj je bila Johanova žena Dolenjka. Njena sestra je večkrat pisala, da ima doma pet hčera, od katerih sta bili starejši dve že godni za možitev. Johan ni bil Dolenjc, ampak Stajerc iz Zasavja, pa so se vendarle dobro razumeli. Johanova žena, ki smo jo klicali teta Reza je končno le pisala svoji sestri na Dolenjsko: »Luba sestra veš imam tulk dela nejmam dast časa za pisanje. Veš da mam fest fante luštne za ženitev naj hčere se dajo slikat in mi bomo že videl kdo bo ktera uzev. In usem lep pozdrav!«

Na slike ni bilo treba dolgo čakati. Poslale so jih svojim bodočim možem v Francijo. Radovedno so jih pričakovali. Na vsaki sliki je bilo ime, starejša je bila Francka, mlajša pa Jožica. Teta Reza je dopovedovala fantom: »Ti, Pavle, si starejši, zato vzameš starejšo, ti, Ludvik, pa mlajšo. Ne bosta se prerekala!« Johan pa je še dodal: »Tarih deklet nista vredna!«

Tako se je začelo, izbrala sta si vsak svojo in začela pisariti, da se nameravata ženiti, pa kako lepo jima bo tukaj, da bodo stanovali blizu tete Reze in strica Johana. Škoda, da sem pozabil, kako se je kateri pisal, samo imen se še spomnim. Tudi fantje so svojim dekletom poslali svoje slike. Kmalu sta dobila odgovor, da se že odpravljata v Francijo. Nekega dne je pismonoša prinesel pismo iz Jugoslavije:

»Luba sestra Reza, oprost mi, ker nisem mogla prec pisat. Me je raku pauc bolu me je naš petjalen kausnu.

Zdej sm zdrava kuker tud vam želim velik sreče. Pozdrav tvoja sjastra. Moje hčere kmal prideja tjakaj.«

Hčeri sta res poskrbeli vse za potovanje in sporočili, da se vidijo v osmih dneh. Osem dni je kmalu minilo, deklet pa ni bilo. Fantje so vsak dan hodili na postajo in čakali. Štiri dni pozneje so res prišle. Bilo je popoldne in vsi so bili doma. Teta Reza je pripravila kosilo, stric Johan pa je šel po vino, da bi bili ženini in neveste dobre volje. Zvečer so šli kmalu spat, ker sta bili dekleti utrujeni od potovanja. Nekaj dni sta spali kar pri Johanu, potem pa sta dobili vsaka svoje stanovanje pod pogojem, da se bosta poročili. V nedeljo so pri Johanu napravili veliko gostijo. Tudi glasbe ni manjkalo. Johan je razpotegnil svoj meh in zaigral tisto »Al' me boš kaj rada mela«. Prišli so tudi drugi Slovenci in spraševali, kako je kaj doma in tako naprej. Čez nekaj dni so se že preselili v svoje stanovanje, teta Reza pa je vzela na stanovanje in hrano druge fante.

Stanovanje je bilo seveda prazno in morali so kupiti pohištvo ter vse, kar je za stanovanje potrebno. Nekaj denarja sta imela, drugo pa sta kupila na up. V nedeljo so šli skupaj na sprehod. Ljudje so jih čudno opazovali in spraševali, od kod ta dekleta, ki nimajo klobukov. Kmalu je bila plača in obe sestri sta šli v trgovino k Judu kupiti klobuke. H klobukom je bilo treba kupiti tudi lep plašč, lepo obleko, lepe čevlje, torbico in rokavice in drugo. Seveda jim je Jud dal tudi to na obroke. Naslednjo nedeljo je bilo že drugače. To nista bili več Dolenjki, ampak so ju vsi že klicali »madam«. Pred hišo se ustavi velik kamion, ki razvažajo pivo in vino, vse za žejo. »Vzemite en sodček, plačate čez štirinajst dni,« tako so govorili vsi, tudi mesar in pek in mlekar. Vse je bilo na knjigo. Na plačilni dan pride teta Reza:

»Vesta, da sta mi še dolžna na hrani vsak za svoje deklet. Ne vesta, kaku je Johan hud. Če imeti takoj denar, razumeta?« Pavle in Ludvik se pogovarjata o tem plačevanju. Zračunala sta, da šest mesecev ne smeta jesti, da bi lahko poplačala vse dolgove. Dekleti sta bili veseli: — Zdaj sva oblečeni, dovolj imamo za jesti in piti. Smejmo se, le pijmo ga zdaj, ko smo ledik in fraj.

Po vsem tem je bilo treba misliti tudi na ženitev. Oglašijo se na občini s potrebnimi papirji, ki jih je bilo treba pretolmačiti. Za poroko je bil seveda potreben spet denar. Plačati je bilo treba vse ženitovanske stroške. Fanta sta sklenila, da zaradi tolikih dolgov s poroko še počakata. Ostalo je vse po starem — ostali so v stanovanju, vseh obrokov pa ni bilo mogoče odplačati. Nekega dne je prišel kamion in odpeljal pohištvo. Tedaj je bilo konec ljubezni. Razšli so se in dekleti sta šli v službo, fanta pa v kantino. Pavle in Ludvik sta ostala stara samca...

Jean Gradišnik, Francija

Iz spominov

Ljubezen na prvi pogled

Njena osvetljena glava je bila videti skozi steklo večja kot v resnici. Sklanjala jo je k blagajniški mizici, na kateri je pečatila vstopnice in jim pisala na hrbe številke sedežev. Sedem ur je imela posla s številkami in pečati, le redkokdaj je vzdignila obraz k ljudem. Ljudje so bili zanjo svet z okencem, roke, ki so jemale vstopnice skozi odprtino v steklu. Pogovarjala se je z rokami, obrazi je niso zanimali. Obrazi za okencem so bili enolični in obupno podobni drug drugemu, vzbujali ji niso nobene pozornosti, strmeli so vanjo kot obrazi lutk. Po nekaj mesecih službe ni gledala več obrazov, pogovarjala se je le z rokami: z nežnimi dekliskimi rokami, ki so imele vsaj na enem prstu cenen srebrn prstan, z rokami, ki so dišale po razredčeni kolonjski vodi, s težkimi rokami delavcev, ki so bile žuljave in lepljive, z rokami, ki so bile skoraj dekliske, pa so imele vendarle nekaj moškega v sebi, z rokami dijakov, ki so bile polite s črnolom, z rokami, ki so krčevito stiskale denar za najcenejši prostor v kinu, z rokami, ki so lahko in malomarno metale denar za najdražji prostor, s tolikerkimi rokami raznih oblik in kretenj.

Čakal je v vrsti in jo opazoval. Sprva iz dolgega časa, ker ga je čakanje utrudilo in se je moral z nečim zaposliti. Študiral je njeno glavo kot slikar, malce hudomušno in od vseh strani, kakor da bi preverjal, če so mere njene glave pravične. Pozneje ni bil več slikar, bil je mladenič, moški, ki je dozoreval v tem mladeniču. Ona se je ukvarjala s pečati in s številkami in njegovih pogledov ni utegnila opaziti. Pristopil je k okencu in dejal tiho:

«Eno vstopnico za večerno predstavo, drugi prostor.»

Medtem ko je pripravljala vstopnico, si je ogledala njegovo roko. Bila je nežna moška roka, poraščena s temno dlako. Objela jo je s pogledom od roba rokava pa vse do koncev prstov. Potem se mu je čisto nagonsko zazrla v obraz.

Tega ni pričakoval. Ni se pripravil na ta pogled. Kadar se moški pripravi na to, da bo pogledal žensko, je v njegovem pogledu vedno nekaj prežeče pozornosti. V njegovem pogledu je ni bilo, iz njegovih oči je gledal vanjo le priden, malce sanjav deček z bujnimi lasmi, ki so mu padali na visoko čelo. Smehljal, ki se mu je nenadno prikazal na ustnicah iz zadrege, je bil čisto preprost, malone otroški.

O moških obrazih, ki jih je do tega trenutka videla, ne bi vedela povedati nič presenetljivega. Ta tu jo je presenetil. To je čutila. Vendar je skušala zakriti ta občutek s službenim, igrano enoličnim glasom: «Izvolite.»

Rekel je hvala in ni odšel. Stal je pri okencu in zrl v njen sklanjajoči se obraz. Čutila je, da je še pri okencu in da strmi vanjo. Kri ji je šinila v senca. Nekaj sekund je tako stal, zrl vanjo in se ni premaknil. Vzdrnil ga je glas ženske, ki je čakala v vrsti za njim in ga priganjal, naj se že vendar umakne.

Šel je na ulico v nekem čudnem zamaknjenju. Ni videl ljudi, ki so ga pozdravljali. Strmel je v izložbena okna in se pogovarjal z obrazom, ki je bil njen. Risal ga je na steklo s prebujeno domišljijo čustev. Ločil se je od izložb in je hodil po cesti. Po jesenski, blatni in razbrozgani cesti kakor mesečnik. Gledal je brezsmiselno v svoje čevlje in se pogovarjal s seboj. Dejtal si je tiho in brez strasti: to bo nemara tista ljubezen, ki jo iščem, ljubezen, od katere se ne posloviti čez nekaj ur, nemara ne bo tako silovita in telesno razburljiva, kaže le, da bo vztrajna in človeško resna. Ne tako resna, da bi bila že dolgočasna, in ne tako vztrajna, da bi bila utrujajoča.

Čakal jo je pred kinematografom, ko je zapuščala službo. Na videz je opazoval slike filmskih igralk v leseni omarici, v resnici pa je oprezoval, kdaj se bo prikazala. Ko jo je zagledal v steklu omarice, se je posvetil spet filmskim zvezdam, ki so strmele vanj s fotogeničnimi obrazi.

Šla je mimo njega in v steklu je videl, da je večja, kot je pričakoval in da je bolj vzravna kot v blagajni za okencem.

Videla je, kako je strmel v steklo, z rokami v žepih in z zavihanim ovratnikom, v tistem značilnem študentovskem slogu: lasje, obleka, kloбок — vse malce naščeperjeno in bojevito.

Dejala si je: name čaka, če si ne domišljujem preveč in če me bo ogovoril, mu bom prijazno odgovorila in če mi poreče, naj grem z njim na sprehod, se ne bom sprenevedala kot devica, čeprav vem, da je študent in me ne bo mogel povabiti v kavarno, saj je gotovo brez beliča v žepu. Šla bova v temni in vlažni park, sicer pa zakaj ne, tudi v tem je nekaj lepega in radostnega, čeprav imajo povečini ljudje predsodke o tako imenovani ljubezni na prvi pogled.

On si je prigovarjal, da njej menda ni za pogovore po cestah in da je z njo treba ravnati drugače, kot ravnajo študentje z natakarcami in s služkinjami, da si je treba pri takih ženskah takoj spočetka izbiti iz glave, da jo boš ljubil že kar prvo noč, in da se bo treba pošteno potruditi, preden ti bo zlezla v naročje. Čeprav je to vedel, jo je kljub temu ogovoril s staro in tolikokrat zlorabljeno krilatico:

«Oprostite, ali vas lahko spremljam?»

Brž ko jo je izrekel, se je že ugriznil v ustnico, kajti ušesa so mu razodela, da besede zvenijo obupno prazno in brezsmiselno.

Njej se niso zdele tako prazne. Bile so kot glas, ki jo kliče iz teme dolgočasja in službenih dolžnosti.

Skromno in odkrito radostno je dahnila:

«Prosim.»

Hodil je na njeni levici. Bil je presenečen. Pričakoval je, da ga bo odbila in se namrdnila, češ: kaj pa bi rad, študentek! Moj bog, kako preprosto je rekla: prosim. To ga je nekolikanj zmedlo. Bila je dobra in vljudna z njim, torej mora biti tudi on z njo dober in vljuden. Saj to je najbolj hudo, če mora biti deček, ki raste v moža, priden in dober do deklet.

Hodila sta po cesti brez besed, prijel jo je pod roko in ona ni ugovarjala. Mesto je bilo kmalu za njima. Rosilo je in v parku ni bilo na klopeh nobenega zaljubljenega para. Listje ni šuštel, ker je bilo namočeno, hodila sta po mehki in vlažni preprogi in krog luči se je nabirala megla.

«Kako ti je ime?»

Vprašal jo je čisto tiho, kakor da bi se bal, da mu ne bo hotela odgovoriti.

«Kristina. in tebi?»

«Vlado!» je rekel in nestrpno dihal vonj njenih svetlih las, na katerih se je bleščala meglena rosa.

Bila sta tesno objeta pod drevesi in gledala sta v luč na cesti. Dež je škrebil po listih in ona je pričakovala, da jo bo poljubil. On pa je čakal na njen namig, da bi se opogumil. Potem je bilo njej zadosti čakanja, nalahno ga je potegnila za lase in pritislila njegove ustnice na svoje. Zaprl je oči, tesno jo je privil k sebi in se izgubljal v omami. Za vrat mu je pršila rosa, a je ni čutil. Ničesar ni čutil razen njenih ustnic in njenih oči, ki so sijale kot mehki kresnici v vlažni temi.

Ko jo je opazoval za steklom v blagajni, se mu je zdela nepristopna. Zdaj je v njegovem objemu in njene ustnice so vsesane v njegovo. Nobenih čudežev ni, le malo poguma je treba, da se sanje uresničijo. Iz njenih ust pije kot iz svežega gorskega studenca, kakor da ni jeseni in turobnega dežja, ki škreblija nad njunima glavama.

«Kako malo je treba, da je človek srečen», vzdihne in mu položi vdano glavo na prsi.

K temu ni kaj pripomniti, si misli in jo poljublja po njenih svetlih dolgih laseh. Oba sta srečna, zbližala sta se in zdaj veta, da se bosta ljubila jutri, pojutrišnjem in zmerom, kadar bosta voljna. Nič več nista nestrpna, zdaj se lahko mirno pogovarjata in se spoznavata.

«Nisem si mislil, da si taka...»

«Kako to misliš — taka?»

«Mislim reči, da si nisem mislil, da si tako preprosta in iskrena. Ženske, ki uprizarjajo mnogo hrupa, preden dovolijo moškemu prvi poljub, niso iskrene. Sovražim pretvarjanje.»

«Če mi ne bi ugajal, ti ne bi dovolila poljuba. To je vsa moja morala. Ali je preslabotna?»

Ni ji odgovoril. Vsako filozofiranje škodi ljubezni. Tukaj sva in dobro nama je. Vse drugo ni važno, si je prigovarjal na tihem.

Rosa je srebrila njuni glavi, ki sta bili tesno spojeni. Park se je utapljal v vedno gostejšem mraku.

Olimpiada '72 in RK

Zadnja olimpiada je bila leta 1968 v Mehiki. Letošnje XX. olimpijske igre pa bodo od 26. avgusta do 10. septembra v Münchnu v Zahodni Nemčiji. V počastitev letošnjih mednarodnih športnih iger je že nekaj držav izdalo posebne spominke znamke. Naša poštna uprava jih je izdala 17. aprila. To je serija šestih znamk, na katerih je šest športnih disciplin in so veljale 19 dinarjev. Celih serij je bilo 240.000, kar verjetno glede na tematiko ni kaka velika številka. Olimpijske igre imajo namreč ogromno ljubiteljev.

Na prvi znamki za 50 par imamo vaterpolo, na drugi za 1,25 din košarko, na tretji za 2,50 din plavanje, na četrti za 3,25 din boks, na peti za 5 din tek in na zadnji za 6,50 din jadrnanje.

Znamke je izdelal beograjski zavod za bankovce in kovance v večbarvnem ofsetnem in črtnem globokem tisku v polah po devet znamk. Športne panoge, ki so na znamkah je izbral naš olimpijski komite, osnutke pa napravil splitski akademski likovnik Petar Jakelić. Na vseh znamkah je tudi olimpijski znak petih krogov in napis »München 1972«.

Na zgornjem belem robu na polah je nad prvo in zadnjo znamko napis »Olimpijada Minhen« v cirilici, nad srednjo znamko pa olimpijski krogi. Na spodnjih robovih je isto besedilo v latinici, pod srednjo znamko pa znak letošnjih olimpijskih iger v Münchnu med letnico 1972. Slovenskega napisa na teh polah ni. Znamke so velike 30 × 37 mm, brez be-

lega roba pa 26 × 33 mm. Zobčane so grebenasto 12 1/2. Vse znamke so pokončne. Barve na znamkah niso preveč izrazite, manjka jim potrebne barvitosti. V aprilu je izšla, in sicer 27., tudi obvezna doplačilna znamkica z vrednostjo 20 par in v nakladi 7 milijonov za teden Rdečega križa, ki je bil od 7. do 13. maja. Znamka je likovno delo beograjskega likovnika Andreja Milenkovića in izdelana v štiribarvnem ofsetu v vzhodnonemški državni tiskarni »VEB Deutsche Wertpapier-Druckerei« v Leipzigu, in sicer v polah po 50 znamk. Na znamki sta obe zemeljski polobli, povezani z rdečim križem kot znakom humanosti. Na vrhu znamke je v štirih naših narodnih jezikih napisano »Človečnost med ljudmi«. Znamka je barvno zelo učinkovita kompozicija.

Ta mesec bi morala po načrtu iziti tudi priložnostna znamka v počastitev obnove Narodne knjižnice v Beogradu, ki je bila v drugi svetovni vojni porušena prvi dan fašističnega vdora v našo državo. Izšla bo pozneje. Za 80. rojstni dan predsednika Tita pa bosta 25. maja izšli posebni spominski znamki z blokom. Napovedane ptice bodo zato izšle že 8. maja.

Spominski koledar junij 1972

1. 6. 1924 je prišlo v Trbovljah do krvavega spopada med naprednimi delavci in tedanjo fašistično organizacijo Orjuno.
2. 6. 1962 je umrl v Ljubljani v visoki starosti slovenski pisatelj Fran Saleški Finžgar; njegovo najbolj znano delo je zgodovinski roman »Pod svobodnim soncem«.
4. 6. 1907 je bil rojen v Novem mestu slovenski skladatelj Marjan Kozina, avtor odličnega simfoničnega ciklusa Ilova gora, Bela krajina, Padlim, Proti morju.
5. 6. 1943 je prišlo med peto sovražno ofenzivo proti jugoslovanski NOV do odločilne bitke na Sutjeski, ko se je partizanska vojska uspešno prebila iz obroča in pri tem rešila nad 3000 ranjencev.
8. 6. 1508 je bil po navedbah nekaterih virov rojen oče slovenske književnosti Primož Trubar; leta 1551 je izdal prvi slovenski knjigi Abecednik in Katekizem.
10. 6. 1912 je umrl slovenski pesnik Anton Aškerc.
11. 6. 1949 je umrl slovenski pesnik Oton Župančič.
13. 6. 1944 so začeli Nemci obstreljevati London z raketami tipa V-1
15. 6. 1389 je prišlo med Srbi in Turki do znamenite bitke na Kosovem polju, ki je pomenila konec srednjeveške srbske države.
18. 6. 1901 je umrl obetajoči slovenski pesnik Josip Murn Aleksandrov, ko mu je bilo komaj 22 let.
19. 6. 1949 je umrl najpomembnejši pesnik hrvatske moderne Vladimir Nazor.
20. 6. 1920 se je začel v Vukovaru socialistični kongres, na katerem se je stranka preimenovala v KP Jugoslavije.
22. 6. 1941 je nacistična Nemčija zahrbtno napadla Sovjetsko zvezo. CK KPJ je istega dne objavil poseben proglas s pozivom na oboroženo vstajo proti okupatorjem.
27. 6. 1941 je bil v Beogradu ustanovljen glavni štab narodnoosvobodilnih partizanskih odredov Jugoslavije, njegov komandant je postal tovariš Tito.
28. 6. 1914 je bosenski študent Gavrilo Princip ustrelil v Sarajevu avstrijskega prestolonaslednika nadvojvodo Karla Ferdinanda.
30. 6. 1944 je umrl za ranami partizanski pesnik in vojni poročevalec Bogo Flander, znan pod psevdonimom Klusov Joža.

Prispevki za tiskovni sklad

Naša zastopnica Anna Klun iz Pittsburgha poroča

Dragi prijatelji! Če želite obnoviti naročnino za Rodno grudo, ali revijo na novo naročiti, lahko to sporočite in pošljete denar kar na moj naslov. Rade volje bom vse v redu in hitro odposlala Slovenski izseljenski matici v Ljubljano, ko se bo nabral večji znesek.

Ali veste, da je Slovenski (izseljenski) koledar iz leta v leto lepši? Knjiga je posebno dragocena za tiste, ki ne morejo več na obisk v staro domovino. Verjemite mi, nič več ni to stara domovina, saj se je tako lepo obnovila in obogatila. Vsebinsko koledarja vas bo peljala tja in vas tako spominjala na stezice vaše mladosti v rodnem kraju. Obenem pa vas bo tudi seznanila z današnjim napredkom Slovenije. Že zdaj mislite na to, da boste v zimskih dneh spet lahko prebirali to zanimivo in lepo knjigo. Naročite koledar čimprej!

Anna Klun
 206 Ist st.
 Pittsburgh Pa. 15215

Rojaki, turisti pozor!

Ko letos spet obiščete svoj rojstni kraj v Sloveniji, si boste gotovo zaželeli lepih spominkov, ki vas bodo vedno spominjali na domovino. Oglejte si veliko izbiro ročno izdelanih spominkov po pristnih slovenskih motivih v prodajalni Antonije Mikac

»Souvenirs«

v Čopovi ulici 8
 v Ljubljani

Lep lesen krožnik z narodnim motivom, sodček z domačim verzom, lutke v slovenskih narodnih nošah in številni drugi spominki, vas bodo v mislih velikokrat popeljali v svoj rodni kraj.

Za obisk in nakup se priporoča trgovina »SOUVENIRS«

ARGENTINA: Neimenovani naročnik 50.— din.

AVSTRALIJA: Marija, Stefan Žekš 1.— Aust. \$, Albin Obal 1.— Aust. \$, Ivan Volavšek 50.— din, Franc Pečovnik 0,46 Lstg, Zvonko Groznik, 0,94 Lstg, Ivan Hace 2.— Aust. \$, Alojz Macedoni 1,15 Lstg, Ivan Krajnik 1.— Aust. \$, Marija Stariha 0,40 Lstg, Franc Kačič 1,09 Lstg, Milena, Fred Mavko 1,23 Lstg, Anton Golc 0,83 Lstg, Venceslav Petrevcic 8.— Aust. \$, Irena Flisar 2.— Aust. \$.

AVSTRIJA: Marija Šegula 10.— Sch, Anton Rosch 20.— Sch, Josef Mautz 20.— Sch, August Žagar 20.— Sch, Elizabet Pulko 10.— Sch, Marija Ferenčak 20.— Sch, Terezija Smej 20.— Sch, Anton Sabo 20.— Sch.

BELGIJA: Ana Delecroix-Zibert 200.— Bfr, Karl Romih 200.— Bfr, Marie Ozimic-Wojtecki 50.— Bfr, Jean Smrke 50.— Bfr, Juliana Borlak vdova Stumpfl 150.— Bfr, Pankracij Spital 50.— Bfr, Anton Stembergar 100.— Bfr, Joseph Mazil 40.— Bfr, Katarina Cargo 200.— Bfr, Franciška Mlakar 50 Bfr. ČILE: Ivo Jeretic Jakin 2.— US \$.

FRANCIJA: Paula Jerina 5.— FF, Jakob Selak 10.— FF, Leopold Maguša 10.— FF, Joseph Adamič 5.— FF, Adolf Garber 20.— FF, Leopold Kotar 5.— FF, Anton Poje 5.— FF, Ivan Gradišnik 10.— din, Rose Rupnik 10.— FF, Paula Jerina 5.— FF, Marko Sajovec 10.— din, Ida Makuc 5.— FF, Karl Papič 55.— FF, Ana Mek 5.— FF, Ludvik Janež 5.— FF, Karolina Škofca 10.— FF, Josef Komljanec 5.— FF, Franc Pavlič 10.— din, Mirko Stuva 5.— FF.

HOLANDIJA: Tončka Petrovič-Snijders 5.— din.

ITALIJA: Giovanni Pečenko 4.500.— Lit.

JUGOSLAVIJA: Anica Zvegljč 10.— din, Anton Tratar 17,50 din, Stefan Šajn 10.— din, Frances Kobilica 54.— din.

KANADA: Franc Hajdinjak 1.— Can. \$, Maria Pia Fiorentino 2.— Can. \$, Stanislav Cemas 2.— Can. \$, Miroslav Puc 2.— Can. \$, Karla Mirko Gril 3.— US \$, Frank Godec 3,40 Can. \$, Louis Gačnik 2.— Can. \$, Joe Colnar 1.— Can. \$, Ignac Tkalec 7.— Can. \$, Mirko Vrhovšek 1.— Can. \$, Vinko, Marija More 3.— Can. \$, Vladimir Urbanc 2.— Can. \$, Mimi, Steve Plevel 2.— Can. \$, Tone Kobal 2.— US \$, Mary Kramarich 1.— Can. \$, August Koller 2.— Can. \$, Leo Trček 2.— Can. \$, Marjetka Mele 2.— Can. \$, Božo Breznik 5.— Can. \$, Joseph Gorc 1.— US \$, Jože, Cilka Arih 3,10 Can. \$, Franc Kreiner 2.— Can. \$, Milan Bizjak 4.— US \$, Lojzka, Janez Saje 2.— US \$, Frank Virant 20.— din, Mirko Piber 1.— Can. \$, Mrs. M. M. Paulic 2.— Can. \$, Rudi Milavec 1.— Can. \$, Leon Fister 10.— Can. \$, Dany Kisel 3,40 Can. \$, Frank Vrechar 1.— Can. \$, Jože Zidar 1.— Can. \$, S. S. Pavlic 0,75 Can. \$, Ivan Nemanič 1.— Can. \$, Tony Dolar 14.— din, Olga, Mirko Požar 2.— Can. \$, Danilo Volk 2.— Can. \$, Andrej Bergant 5.— Can. \$, E. Almasy 0,5 Can. \$, Janez Hočvar 18.— Can. \$, Vinko Babnik 14.— Can. \$, Peter Habjan 2.— Can. \$, Franc Rogan 1.— Can. \$, Stane Pajnic 3.— Can. \$.

LUXEMBURG: Marija Weber 50.— Bfr, Benjamin Medvešek 4,55 DM, Jean Medvešek 100.— Bfr, Peter Šuligoj 50.— Bfr.

NEMCIJA: Cvetko Černigoj 2.— DM, Vida Fabec 1.— DM, Marija Lapanja 3.— DM,

Maks Novak 2.— DM, Alojz Stare 10.— din, Franc Kosmač 6,65 din, Ivan Vindiš 5,20 DM, Jože Mohar 2.— DM, Viktor Domiter 4.— DM, Tone Drobnič 4.— DM, Josephine Jeltschitsch 1.— DM, Justina Kramberger 32.— din, Johann Krivic 1.— DM, Vinko Marinko 8.— DM, Franc Levstik 8.— DM, Rok Leskovšek 20.— DM, Martin Kink 6.— DM, Marjeta Breitmoser 12.— DM, Stane Simec 3,50 DM, Marija Erzetič 1.— DM, Antonija Dežan 1.— DM, Alois Medle 75.— din, Tone Medle 20.— din, Franc Cegovnik 37,50 din, Maria Ditmaier 1.— DM, Erika Leist 8.— DM, Alojz Jakš 3.— DM, Franc Slekovetz 5.— DM, Stefka Klokov 6.— DM, Ivan Novak 2.— DM, Rezika Štefanič 1.— DM, Matija Galičič 3.— DM, Ivan Furšt 4.— DM, Siegfried Kapla 6.— DM, Maks Sadovnik 6.— DM, Inge Pirnar 1.— DM, Lidija Barba 3.— DM, Josef Boldan 6.— DM, ing. Jakob Blazina 2.— DM, Alojz Čokle 1.— DM, Anica Legan-Košiček 2.— DM, Alojz Zupan 3.— DM, Aloisia Bajt 3.— DM.

ŠVEDSKA: Jožef Torkar 5.— Skr, Angela Primar 10.— Skr, Ela Crv 10.— Skr, ing. Franc Hudina (sedaj je v SSSR) 32,50 din, Stefka Lešer 20.— Skr, Franc Prevornik 5.— Skr, Jože Meglič 5.— Skr, Janez Slebič 10.— Skr, Felix Jablanovec 5.— Skr, Franc Roškarič 10.— Skr, Stanislav Koren 5.— Skr, Anton Žagar 2,5 Skr, Avguštin Hafner 2,5 Skr.

ŠVICA: Matilda Jelen 30,65 din, Janez Pernel 40,10 din, Lojzka Možina 22,65 din, Kristina Kušar 18.— din, Lojzka Poje 19,50 din, Veronika Lehman-Kokot 4.— Šfr, Gabriela Vanovšek 2.— Šfr, Janez Lukanc 7.— din.

ZDA (USA): Karel Šabjan 1.— US \$, Milan Pakiž 4.— US \$, John Licker 1.— US \$, Kati Bernik 5.— US \$, Mary Tursich 1.— US \$, Anna Zakrajšek 2.— US \$, Glasbena matica Cleveland 10.— US \$, Gabriela Pressler 2.— US \$, Helena Majer 1.— US \$, Frank Erkar 2.— US \$, Justin Saitz 2.— US \$, Jennie Janežič 2.— US \$, John Zugich, Sr. 1.— US \$, John Zugich, Jr. 1.— US \$, Mary Obreza 2.— US \$, Drago Drakulic 5.— US \$, Martin Matjan 2.— US \$, Matt A. Turk 2.— US \$, Anton Logar 1.— US \$, Mary Iskra 2.— US \$, dr. Ludvik Rantaša 2.— US \$, Josip Birk 2.— US \$, Frances Mele 3.— US \$, Anton Richter 1.— US \$, Ignac Resetich 2.— US \$, ing. Franc Kalan 2.— US \$, Joseph Klarich 1.— US \$, Angela Desnica 2.— US \$, Mary Mahne 1.— US \$, Anton Fatur 1.— US \$, Mary Ivkovic 1.— US \$, Antonia Ezzo 3.— US \$, John Bogataj 2.— US \$, Frank Grm 1.— US \$, John Erjavec 0,50 US \$, Elizabeth Fortuna 2.— US \$, John Jenko 2.— US \$, Anton Stibelj 2.— US \$, Josef Kadonic 1.— US \$, Frances Arch 1.— US \$, Raymond Kladnik 1.— US \$, Ciril Medved 1.— US \$, Helen Kapla 1.— US \$, John Kumse 1.— US \$, Ivanka Govednik 1.— US \$, Frank Shine 5.— US \$, Frances Smrtnik 1.— US \$, Frank Masle 1.— US \$, Mary Vratonar 5.— US \$, Joseph Durjava 8.— US \$, Jennie Zaman, Cleveland 1.— US \$, Gertrude Trinkaus 2.— US \$, Agnes, Louis Volk 1,5 US \$, John Zalar 2.— US \$, Anthony Schadel 15.— din, John Kučić 2.— US \$, Joseph Splivalo 5.— US \$, Martin Lisac 1.— US \$, Ivanka Schiffrer 1.— US \$, John Dekleva 1.— US \$, Andrej Lovišček 2.— US \$, Franc Grosell 2.— US \$, Rudy Zornik 20.— US \$ v spomin pokojnega očeta Janka Zornika.

Uredništvo in uprava se prísrdno zahvaljujeta vsem darovalcem.

XVII. izseljenski piknik v Škofji Loki — torek 4. julija 1972

Škofja Loka letos že petič vabi na tradicionalni izseljenski piknik, leta 1973 pa bo ob številnih slovesnostih zaključila prvo tisočletje svoje zgodovine.

Mesto je v dolgi dobi svojega razvoja bilo in je še gospodarsko, upravno in kulturno središče obsežnega zaledja, ki zajema slikoviti dolini Poljanske in Selške Sore, ki se prav pod starim delom Škofje Loke združujeta, Škofjeloško hribovje in del Sorškega polja. Ves ta zajeten del Gorenjske, ki je znan tudi kot »loško ozemlje« hrani vrsto kulturno-zgodovinskih znamenitosti in redkosti, te pa postajajo vse bolj zanimive za razvoj turizma.

PROGRAM PIKNIKA

Od 9. do 10. ure

Na prireditveni prostor prijezdijo in se pripeljejo na koleseljih in parizarjih fantje in dekleta v narodnih nošah.

Zbirališče rojakov in gostov pred skupščino občine Škofja Loka.

Dekleta in fantje (v narodnih nošah) pripenjajo rojakom nageljne.

Odhod na loški grad na prireditveni prostor. Rojake bomo po želji vozili na grad s parizarji, koleseljni in z avtobusom.

Od 9. do 11. ure

Pred stavbo občinske skupščine igra pihalni orkester iz Škofje Loke pod vodstvom dirigenta Iva Gulića.

Na prireditvenem prostoru na gradu igra zabavno-glasbeni ansambel iz Kanade ali Združenih držav Amerike.

Od 11. do 13. ure

Osrednji program:

— pozdravni govori:

Ciril Jelovšek, predsednik odbora za izvedbo izseljenskega piknika
Tone Polajnar, predsednik skupščine občine Škofja Loka
Drago Seliger, predsednik Slovenske izseljenske matice
priložnostne pozdravne besede predstavnikov posameznih skupin rojakov.

— kulturni program

— tovariško srečanje borcev in aktivistov NOB

Od 13. do 15. ure

Prosti čas za zabavo in razvedrilo z nevezanim programom. V njem sodelujejo:

- Ansambel bratov Pušič iz Toronta — Veseli vandrovcčki,
- Ansambel bratov Vadnal iz Clevelanda,
- Orkester Romana Possedija iz Chicaga,
- Ansambel Johnny Pecon and Lou Trebar,

Od 15. do 16. ure:

Prodaja lectovega srca. Vmes bodo družabne igre.

Od 16. ure dalje:

Prosta zabava s petjem, glasbo in plesom. Igrajo:

- Ansambel Francija Puharja s pevci: Majda Renko in Damir Koren, Ivanka Kraševac, Stane Mancini in Rafko Irgolič,
- Ansambel Henček in njegovi fantje iz Novega mesta, ki bo imel v jeseni 6-tedensko turnejo po Združenih državah Amerike,
- Ansambel bratov Pušič — Veseli vandrovcčki iz Toronta

V kulturnem in zabavnem programu poleg že navedenih še nastopajo:
— Akademski pevski zbor »Tone Tomšič« Univerze v Ljubljani in akademska folklorna skupina »France Marolt«, ki imata v februarju in marcu 1973 v načrtu turnejo po ZDA;

- Jelovski oktet iz Škofje Loke;
- Mešani pevski zbor Alpine iz Žirov pod vodstvom Antona Jobsta;
- Jože Rutar, slovenski dramski igravec;
- Nadja Strajnar, diplomantka igralske akademije (AGRFT);
- Fantje in dekleta v narodnih nošah iz Stare Loke, Virmaš, Sv. Duha, Sore, Komende in drugih krajev.

Vezalec programa Janez Ziherl.

Organizatorji izseljenskega piknika v Škofji Loki vam želimo veselo in prijetno snidenje v domačih krajih, na pikniku v Škofji Loki pa ugodno počutje.

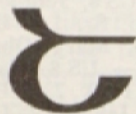
Prenočišča v času izseljenskega piknika lahko rezervirate pisмено ali po telefonu v novem hotelu »Transturist« v Škofji Loki, telefon 85 280, Turistični pisarni Škofja Loka, telefon 85 268, Turistični poslovalnici Transturista v Ljubljani, Šubičeva ulica 1, telefon 20 316 in v Škofji Loki, telefon 85 025 ali 85 924.

Prevoz iz Ljubljane v Škofjo Loko organizira Slovenska izseljenska matrica Ljubljana in poslovalnica Transturista, Ljubljana, Šubičeva 1.

Pričakujemo vas!

SLOVENSKA IZSELJENSKA MATICA LJUBLJANA
SKUPŠČINA OBČINE ŠKOFJA LOKA
LJUBLJANSKA BANKA LJUBLJANA

Rojaki, ki potujete v Jugoslavijo in Evropo, zaupajte se nam!

 transturist

vam nudi vse vrste turističnih uslug — prevoze in izlete z lastnimi najmodernejšimi avtobusi, hotelske rezervacije v lastnih in tujih hotelih, vse vrste vozovnic, karte za prireditve, lov in ribolov in druge.

CENTRALA: LJUBLJANA, Šubičeva ulica 1, telefon 20 188, telex 31 144 YU TRANLJ

POSLOVALNICE: Ljubljana, Bled, Bohinj, Radovljica, Škofja Loka, Domžale, Piran. **Zahtevajte prospekte!**

 Hotel **SLON** **LJUBLJANA**

Samostojna organizacija
pravna oseba Emone Ljubljana
LJUBLJANA, Titova 10
Telefon: 24 601/607, 24 616/619
Telex: 31254 YU SLON
Telegram: SLON LJUBLJANA

Hotel z modernim komfortom v strogem centru mesta. Klasična restavracija s prvovredno mednarodno kuhinjo. Narodna restavracija »Klet Slon« s tipično dekoracijo, s slovenskimi in jugoslovanskimi specialitetami. Nočni bar z mednarodnim artističnim programom. Kavarna z godbo, odlična slaščičarna, senčnat vrt. Bistró Slon z delikateso, ekspresom in snack barom. Globtour potovalna agencija. Lepo urejeni klubski prostori in banketna dvorana za konference, sprejeme, slavnostna kosila, cocktail parties in razne prireditve. Menjalnica v hotelu. Sedež sekcije barmanov Jugoslavije

Industrijski biro

Podjetje za izgradnjo industrijskih objektov

LJUBLJANA, Parmova 33

prevzema in izvaja inženiringe za izgradnjo in rekonstrukcijo Industrijskih objektov, izdeluje razne projekte in ekonomske elaborate

IMATE OTROKE, VNUKE, PRIJATELJE,

ki govorijo, pišejo, berejo angleško, radi pa bi znali tudi materin jezik in se tako lažje spoznali z domovino svojih prednikov?

Naročite zanje učbenik slovenskega jezika

ZAKAJ

NE

PO

SLOVENSKO

SLOVENE

BY

DIRECT

METHOD

Učbenik sestoji iz albuma s šestimi gramofonskimi ploščami slovenskih lekcij in iz knjige s poljudnimi razlagami slovenskega jezika v angleščini.

UČBENIK naročite pri SLOVENSKI IZSELJENSKI MATICI

Cankarjeva 1/II.
61000 LJUBLJANA

Cena za inozemstvo: 15,60 US dolarjev.

DRAGI BRALCI!

Slovenski koledar 1972

Koledar za Slovence po svetu lahko še naročite pri:

PROSVETA
2657-59 So. Lawndale Ave.
CHICAGO, Illinois 60632

TIVOLI ENTERPRISES, Inc.
6419 St. Clair Ave.
CLEVELAND, Ohio 44103

TONY'S POLKA VILLAGE
591 E. 185 St.
CLEVELAND, Ohio 44119

V Evropi je že razprodan!

Želite redno prejemati lepo slovensko mesečno ilustrirano revljo?

— Naročite zase, za sorodnike, prijatelje revljo

Rodna gruda

Revija za Slovence po svetu

Odrežite naročilnico,
čitljivo izpolnite
in nemudoma odpošljite na naš naslov.

SLOVENSKA IZSELJENSKA MATICA

61000 LJUBLJANA Cankarjeva 1/II.

Jugoslavija

Naročam

SLOVENSKI KOLEDAR za leto

RODNO GRUDO od dalje

Pošiljajte mi na naslov:

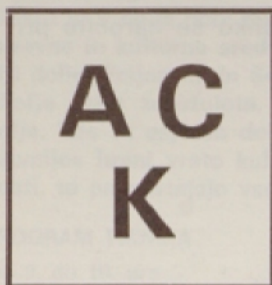
.....
.....
.....

Prosimo, čitljivo izpolnite!

Podpis:

.....

ADRIACOMMERCE KOPER

IZVOZ — UVOZ

JUGOSLAVIJA

Koper, Ulica Jugoslovanske ljudske armade 25 a in Vojkovo nabrežje 30

TELEFONI: UPRAVA 22-503, IZVOZ 21-059, 21-050, UVOZ 22-481, 21-734, NOTRANJA TRGOVINA: 21-146, RAČUNOVODSTVO: 21-057, TELEX: ACKOPER 34111 • TELEGRAM: ACKOPER • POŠTNI PREDAL: 142 • ŽIRO RAČUN NB 514-1-420 • PODJETJE USTANOVLJENO 1949. LETA

Posreduje in sklepa posle izvoza in uvoza v okviru naslednjih blagovnih skupin:

- cestna motorna vozila, rezervni deli, potrebščine in gume za motorna vozila
- izdelke in polizdelke lesne predelovalne industrije in industrije gradbenega materiala
- živina, meso in njihovi izdelki ter konzerve
- tekstil in tekstilne surovine
- barve, laki in kemikalije
- valjani in vlečeni proizvodi barvaste metalurgije
- izdelki in polizdelki kovinsko predelovalne industrije
- blago široke potrošnje
- rude, metali, litine in nemetali
- blagovna menjava v okviru tržaškega in goriškega maloobmenega prometa
- grosistična trgovina v okviru zunanjetrgovinskih blagovnih skupin

PREDSTAVNIŠTVA:

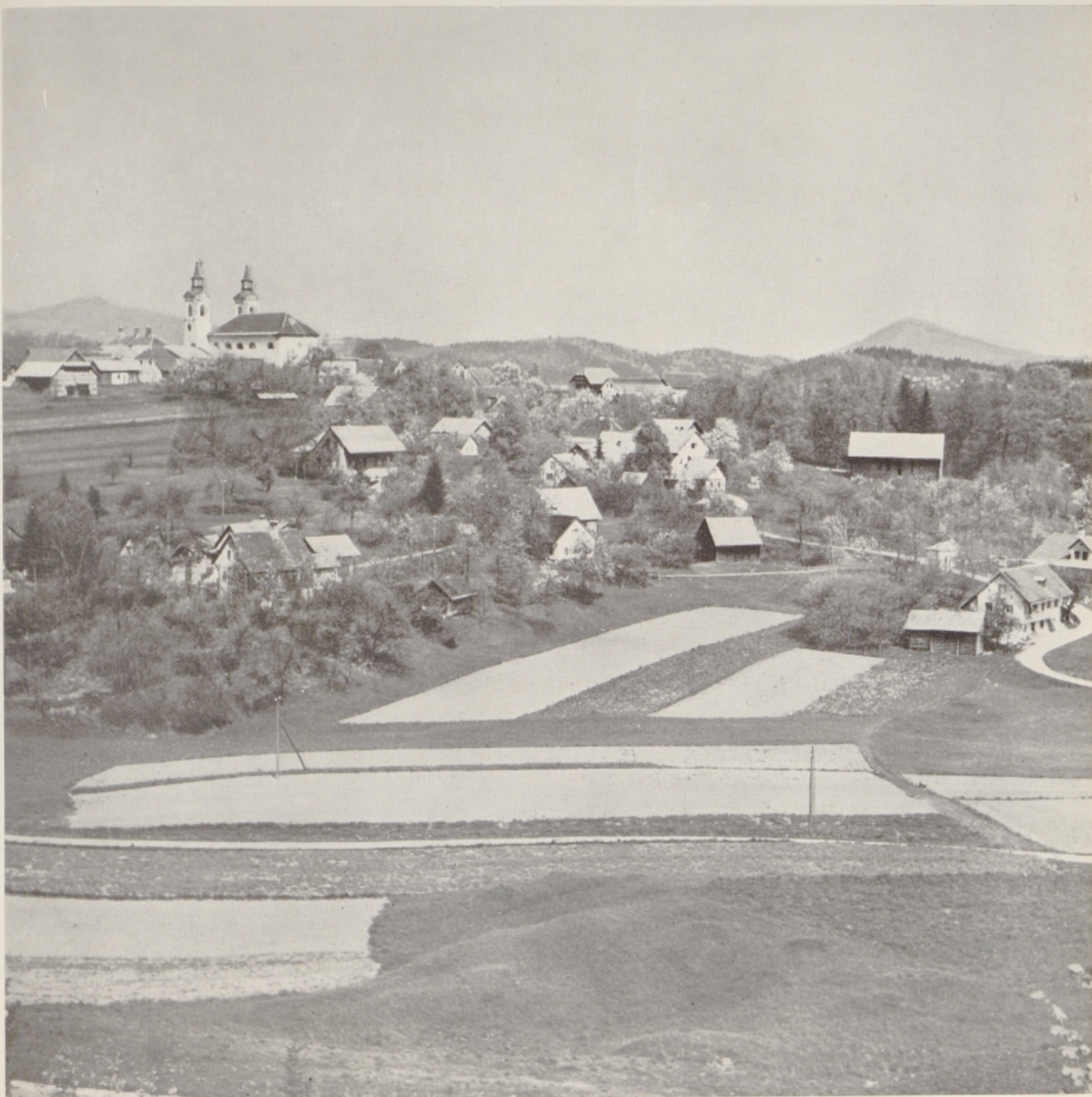
ZAGREB, Tkalčičeva 11, telefon 39-718, 23-212, telex 21381
BEOGRAD, Knez Mihajlova 11, telefon 629,461, telex 11580
SEŽANA, Skladiščna 2, telefon 73-156, telex 03541
SKOPJE, Ul. 27. mart 10, telefon 21-421
LJUBLJANA, Miklošičeva 26/III, telefon 312-675

TRGOVINE:

ZAGREB, Proleterskih brigada 222, telefon 513-795, 515-923
BEOGRAD, Lole Ribara 33, telefon 27-331
BEOGRAD, Požeška 96

Za cenjena naročila in usluge se Vam priporočamo!

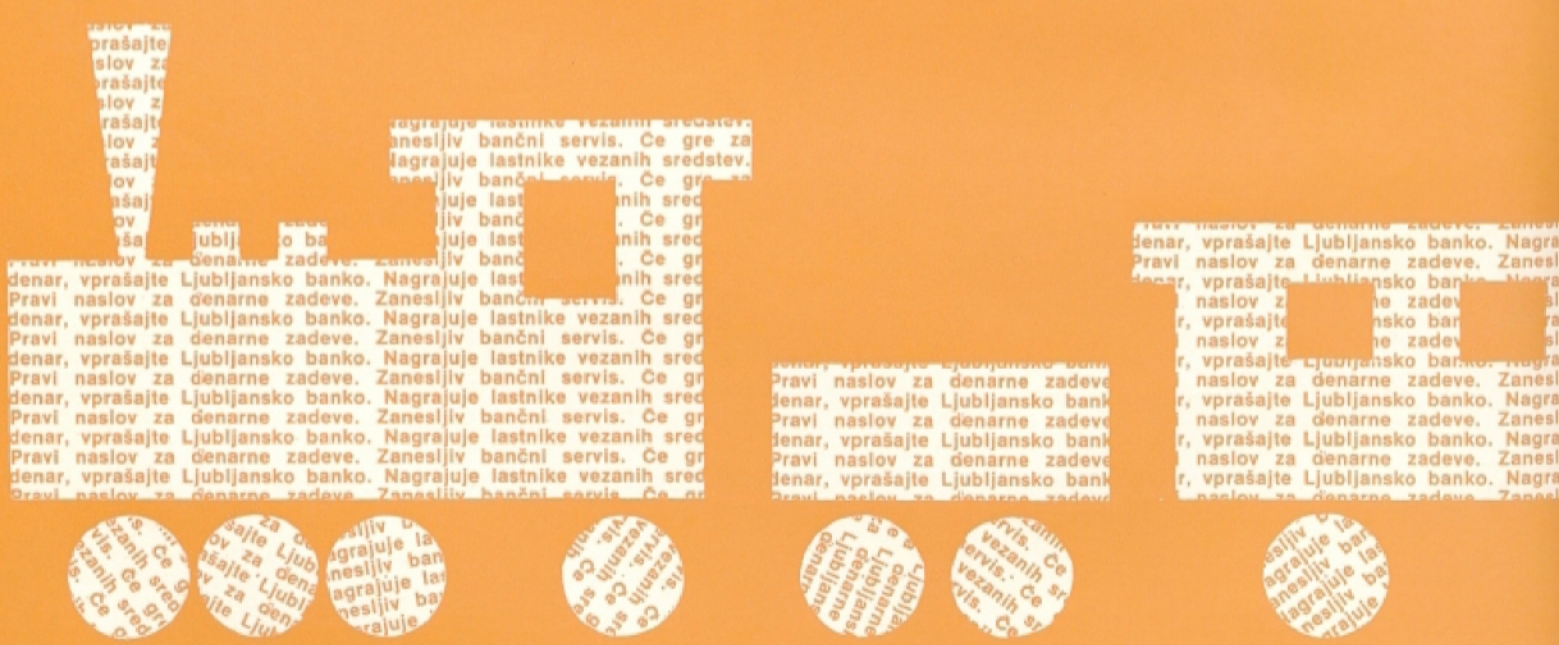
**ADRIACOMMERCE IZVOZ — UVOZ
K O P E R**

Danes je svet
tako urejen, da se kaže
tudi na potovanju
pozanimati, kje je
najbližja banka.

Če greste
na dopust v Jugoslavijo,
se pozanimajte
pri ljubljanski banki.

Vse, kar lahko sodobna
poslovna banka
za vas naredi,
opravimo hitro
in zanesljivo.

Ljubljanska banka
Vaša banka v domovini